

od leta
1895

PLANINSKI vestnik

Revija za ljubitelje gora
glasilo Planinske zveze Slovenije

103. letnik
Januar 2003

1

Zimski vzponi

cena 700 SIT

Dereze

Nekaj dni
v Francoskih Pirenejih

Sinji slap
pod Češko koč

9 770350 434008

PRIVOŠČITE SVOJIM NOGAM NAJBOLJŠE!

Zasnežene gore obiskovalcem niso najbolj prijazne. Kljub temu - ali pa prav zato - mraz, predirajoči se sneg in poledenela pobočja predstavljajo poseben izziv. Pozimi nam torej ni treba ostati doma. A le če imamo ustrezne izkušnje in dobro opremo. K zadnji sodijo tudi dobri čevlji.

Model Mt.CRACK PRO se nizkim temperaturam upira s posebno toplotno izolacijo gore-tex® duratherm. Podplat je prilagojen pripenjanju avtomatskih derez in mu togost zagotavlja karbonska plošča. Zato je Mt.CRACK PRO univerzalen gorniški čevljev za sneg in led. Z njim lahko pozimi osvajamo vrhove, plezamo v ledu ali se odpravimo na ledeniške ture.

MEINDL

MT.CRACK PRO

- iz usnja nuborin
- dodatno izolirana membrana gore-tex duratherm®
- sistem zavezovanja DiGAfix®
- z gumo zaščiten prednji del
- vložki Air Active® drysole
- podplat Vibram Crack-Sole Multigriff® s karbonsko ojačitvijo
- možnost pritrditve avtomatskih derez

Bridgedale

NI DOBRIH ČEVLJEV BREZ DOBRIH NOGAVIC

Bridgedale tehnične nogavice linije **Extreme** z ustreznim kombiniranjem naravnih in sintetičnih vlaken združujejo udobje, trpežnost, zaščito pred mrazom, vlago, žulji, obremenitvami. Modeli **GTX** so posebej prilagojeni čevljevem z gore-tex membrano.

- ojačana izpostavljena mesta
- dvojna gamaša preprečuje gubanje
- Lycra® vložki na pregibih
- odvajanje potu ohranja noge suhe in tople

PRODAJNA MESTA V SLOVENIJI

Ljubljana: TOMAS SPORT, City Park
TOMAS SPORT, Čopova ulica
POHODNIK, BTC
ANAPURNA WAY, Krakovski nasip
EM-ŠPORT, Rudnik
HERVIS, City Park
HERVIS, Vič

Kranj: EM-ŠPORT
Kamnik: EM-ŠPORT
Bled: KOALA SPORT
Kranjska Gora: KEJŽAR
Nova Gorica: EM-ŠPORT
Novo mesto: ALP ŠPORT
Trbovlje: BOGO ŠPORT

Ekskluzivni zastopnik in distributer blagovnih znamk **MEINDL** in **BRIDGEDALE** v Sloveniji je podjetje **LOGOS TREND**, d. o. o.
tel.: 01 / 83 11 665
logos.trend@k2.net

TREKINGI 2003

Gorski vodnik Stane Klemenc v sodelovanju z jakutsko in argentinsko agencijo organizira naslednje trekinge:

15-27 april SEVERNI TEČAJ - 12 dnevno popotovanje iz Moskve do Hatange v Sibiriji in preko Severne zemlje do 89° severno, koder se začne 5 do 6 dnevna hoja s smučmi do tečaja (7500 USD)

17 junij - 6 julij SIBIRSKÉ GORE - 19 dni, Moskva - Jakutsk - Tomtor - Ojmjakon - Ust Nera, Z enotedenskim pohodom v ekspedicijskem načinu na najvišjo severno azijsko goro Peak Pobeda 3003m. (2000 USD)

15 oktober - 6 november ARGENTINA - od severa do juga.

Nacionalni park Los glaciers - 7 dni pohodov okoli Fitz Roya in Cerro Torreja (lahke ture), Calafate, ledenik Perito Moreno na jezeru Argentine, Ushuaia in Beagle kanal na Ognjeni zemlji, polotok Valdez, ogled kitov, morskih levov in pingvinov, Buenos Aires in Iguasu slapovi (2900 USD)

Prijave do konca februarja.
041/66 70 70 Stane Klemenc

<http://polar.extremekanal.com>

Iz Februarske vsebine:

Aktualna tema

110 letnica planinske organizacije

Planinstvo

Zimske sobe v planinskih kočah
Sibirske gore
Pot k lepemu

Izlet

Donačka gora

Intervju

Tomaž Humar

Alpinizem

Janak

Naša smer

Osrednja grapa v Vrtači

Življenje gora

Vetrna energija v gorah

Na turo?

OBLAČILA ZA V GORE

www.vrh-sp.si

TEL.: 04 57 42 777

V Založbi PZS sta ravnokar izšli dve novi publikaciji: **Piročnik za markaciste** in **Planinski tabori**. O njiju bomo več pisali v eni od naslednjih števil.

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:

Glasilo Planinske zveze Slovenije
ISSN 0350-4344
Izhaja enkrat mesečno, julija kot dvojna številka.
Planinski vestnik objavlja izvorne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugod.

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorčakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
tel. 01 4345686
faks 01 4345691
e-pošta: pv@pzs.si
<http://www.planinski-vestnik.com>

UREDNIŠKI ODBOR:

Vladimir Habjan (glavni in odgovorni urednik),
Andrej Stritar (namestnik gl. in odgovornega urednika),
Emil Pevec (tehnični urednik),
Igor Maher, Marjeta Keršič Svetel, Marjan Bradesko, Boris Strmšek, Andrej Mašera, Adi Vidmajer, Tone Škarja

ZASNOVA IN OBLIKOVANJE:

Kojetaj d. o. o.

PRIPRAVA ZA TISK:

Studio CTP, d. o. o.

TISK:

DELO tiskarna, d. d.

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte natisnjene in na elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri A banka d. d. Ljubljana. Naročnina: 6000 SIT, 50 EUR za tujino, posamezna številka 700 SIT. Članarina PZS za člane A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova s tiskanimi črkami navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez soglasja izdajatelja ni dovoljeno. Uredništvo si pridružuje pravico do objave ali neobjave, krajsanja, pozemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.

Planinska zveza Slovenije danes – jutri

Piše: Adi Vidmajer

Vsi, ki smo vpeti v razvoj planinske dejavnosti v Sloveniji, vemo, kako se je v prehodnem obdobju razvoja naše države spreminjal način sporazumevanja, kako smo se z vrtoglavo naglico vsi – tudi planinci – oddaljevali drug od drugega, zlasti od pristnih medsebojnih odnosov. Vedno bolj se zavedamo, kako pomembna so srečanja in stiki med ljudmi, in to ne samo na planinskih poteh v gorah, ampak tudi v dolini, na sestankih v planinskih društvih, meddruštvenih odborih, komisijah pri PZS. Planinska zveza Slovenije s sedežem v Ljubljani je center, iz katerega izhajajo naloge, ki jih planinski strategji uresničujejo v korist vseh, ki se vključujejo v različne izvajske programe PZS.

Ni organizacije, ki ne bi bila v tem času vpeta v kratkoročno in srednjeročno načrtovanje.

Programska izhodišča tudi naše zveze čakajo na obravnavo v komisijah in svetih, ki odločajo o delitvi sredstev. Odločili bodo na podlagi kvalitetno in strokovno pripravljenih materialov, ki opisujejo bodoče delo naših planinskih društev, meddruštvenih odborov, komisij in Planinske zveze kot celote. Ker smo postali člani Olimpijskega komiteja Slovenije (OKS), je naša prisotnost v skupni športni strategiji slovenskega športa toliko pomembnejša in zanimivejša.

Vedno večjo veljavo imajo posamezne komisije, ki že delujejo v okvi-

ru PZS. Seveda pa moramo ustanovljati nove, ki bodo zastopale Zvezo v OKS. Vedno več posameznikov je vključenih v različne republiške in mednarodne športne organe, kar je prav gotovo pomembno, saj je že nekaj časa čutili vrzel v povezanosti med PZS in institucijami, ki naj bi ji stale ob strani v dobrem in slabem.

Planinska zveza Slovenije je tako postala enakovredna partnerka organizacijam, ki razvijajo programe množičnega in kvalitetnega vrhunškega športa v Sloveniji. PZS je postala tudi zanimivejša za posamezna ministrstva, ker so nekateri njeni programi skupnega in širšega pomena.

Glede na reorganizacijske posege ter pravočasno izdelani program PZS je pričakovati, da se bo delo pod strokovnim vodstvom novega generalnega sekretarja pričelo v januarju 2003.

Vsi našteti in še nekateri drugi elementi so predpogoj za nadaljnje dobro delo PZS, še posebno v letu 2003, ko praznujemo 110-letnico organiziranega planinskega dela v Sloveniji. Poudariti je treba, da bodo v različnih slovenskih krajih potekale prireditve, ki bodo slavnostno obeležile to spoštljivo obletnico.

Tudi dan slovenskih planincev bo po lanski Lisci postal tradicionalen, saj se je druženje mladih in starejših planinskih generacij pokazalo kot prijetna planinska manifestacija.

Tudi v tem trenutku je pomembno, da se zavedamo pripadnosti svoji krovni organizaciji PZS.

Brez zvestobe ni nič. Zvestoba bi morala biti del nas že glede na planinske, gorske lepote, lego naše države in glede na dejstvo, da smo planinski narod, kamor smo tudi mednarodno uvrščeni.

Bogastvo in lepoto naše domovine že stoletja ohranjamo s spoštljivo ljubeznijo do vsega, kar je s tem povezano.

4-18

AKTUALNA TEMA

Zimski vzponi (4)

Tudi v snegu se lahko vzpnemo na visoke vrhove

Dereze (10)

Nikar brez njih pozimi na zasnežene vrhove

Zimske sobe v planinskih kočah (13)

Kako prenočiti, kadar ni oskrbnika

Napotki

za varnejšo hojo (17)

Misli z decembrske tiskovne konference GRS

Vladimir Habjan, str. 4
Jani Bele, str. 10
Matjaž Ferjančič, str. 13

19-22

AKTUALNA TEMA

Ledenka (19)

Kako je bila preplezana grapa med Štajersko Rinko in Križem

Ko takole udobno in varno sedim doma v naslonjaču in premišljujem o gorah, se spomnim svojega najtežjega vzpona v Ledenki. Od takrat je preteklo že nekaj časa, toda spomin nanjo mi bo ostal še dolgo v spominu.

Franci Horvat

23-35

PLANINSTVO

Podelitev najvišjih priznanj PZS za leto 2002 (23)

Štirje dnevi Filmov o naravi in gorah (24)

14. Festival gorniškega in avturističnega Filma Graz 2002

Boris Strmšek, str. 23
Silvo Babič, str. 24

NOVICE IZ VERTIKALE

50

Prosto čez Salathe v enem dnevu

ODMEVI

52

Rodica je tudi Gradica

PLANINSKA LITERATURA

52-54

Jezero v južni svetlobi Slovenija brez meja

23–35

PLANINSTVO

Nekaj dni v Francoskih Pirenejih (26)

V osrčju Pirenejskega narodnega parka

Tečaj v Manangu (30)

Slovenska pomoč Nepalju se nadaljuje

Izgubljena svetinja in najdene gore (34)

Iskanje tistega, česar se ne da najti

Mojca Kucler, str. 26
Bojan Pollak, str. 30
Andreja Konovšek, str. 34

36–43

ŽIVLJENJE GORA

Mali skovik (36) (*Glaucidium passerinum*)

Gorska žival meseca

Mladi nadzornik (38)

Tabor Triglavskega narodnega parka

Umetna gnojila ne sodijo na hribovske kmetije (41)

Življenje v gorah (42)
Domačini in obiskovalci skupno na poti razvoja

Milan Vogrin, str. 36
Marjeta Albinini, str. 38
Miro Mlinar, str. 41
Ana Barbič, Milan Naprudnik, str. 42

44–51

ALPINIZEM

Naša smer

Šinji slap pod Češko koč (44)

Slap za začetnike in smučarje

Kuhar dobil stavo (47)

Prvi na vrhu Peaka 41 (6654 m) v nepalski Himalaji

Jubilejno leto mariborskih alpinistov (51)

Štiri desetletja Alpinističnega odseka PD TAM Maribor

Mateja Pate, str. 44
Urban Golob, str. 47
Silvo Babič, str. 51

Povratek odpisanih Kartografske novosti iz Posočja

NOVICE IN OBVESTILA

55–56

Savinjski MDO 1999–2002

22. srečanje koroških planincev

Jubilej sežanskih planincev

4. seja UO PZS

A person wearing a purple jacket, a large backpack, and an orange helmet is seen from behind, ascending a snowy mountain trail. The person is using a climbing tool. To the left is a large, craggy rock formation. The sky is clear and blue.

Zimski vzponi

Tudi v snegu se lahko vzpnemo na visoke vrhove

Besedilo: Vladimir Habjan
Fotografije: Boris Strmšek

*Z južne strani
proti vrhu Vrtače*

Če nas gore zasvojiijo, potem nas prej ali slej zamika tja tudi pozimi, v snegu. Še danes se spominjam svojih prvih tur v zimsko visokogorje. Kot začetnik nisem poznal vseh značilnosti in tudi nevarnosti zime, zato je bila moji nevednosti verjetno kdaj spremljevalka tudi sreča. Potem pa napreduješ, več tur imaš v nogah, več znanj osvojiš, prijetnejša postane tura. Z izkušnjami dobivaš tudi občutek za razmere, za trenutek, kdaj moraš nadei dereze, kdaj se kakšnemu pobočju zaradi nevarnosti plaza ogneš, ne nazadnje, kdaj se obrneš. Potem »padajo« vrhovi drug za drugim in spoznaš, da je gora v snegu včasih še lažja kot v kopnem. Vzemimo na primer zimski Špik: če je Kačji graben lepo zalit in sneg dovolj trd, je tura precej prijetnejša, kot je v kopnem. Seveda pa moraš imeti poletno »kondicijo« (1700 m vzpona!). Izkušnje pridejo postopoma, vseh se ne da dobiti naenkrat. Zato tudi v tem kratkem uvodnem prispevku ne moremo obdelati vseh tem, ki bi jih želeli in bi bile potrebne. Bomo pa poskusili poiskati odgovore na naslednja vprašanja: kdaj naj gremo, kako in kam? Za kaj več bo res potrebno porbrskati po literaturi, ki smo jo navedli.

Drenovci

Prvi obiskovalci zasneženih gora pri nas so bili Drenovci. V začetku prejšnjega stoletja ljudje na zimsko hojo v gore niso bili najbolj navajeni. Rudolf Badjura, eden izmed Drenovcev, je leta 1934 zapisal: »Kdor je pred 24 leti (torej leta 1910, op. V. H.) krenil pozimi na Veliko planino, Stol ali celo Triglav in se navduševal za zimo v naših snežnikih, je bil razkričan za 'ekscentričnega' človeka in bil zaradi tega po naših uradih in pisarnah slabše zapisan kot notoričen alkoholik ...«. To je zapisano v našem prvem vodniku po zasneženih gorah (Zimski vodnik po Sloveniji, 1934), ki pa je bil bolj kot hodcem namenjen smučarjem. V času med vojnama so največ zimskih vzponov opravili člani Turistovskega kluba Skala, po drugi vojni pa so alpinisti poleg pristopov začeli tudi pozimi plezati vse težje smeri. V današnjih časih pozimi v visoke gore ne zahajajo le alpinisti.

Kaj pravzaprav štejemo za zimski vzpon? V alpinizmu je bolj uveljavljen naziv **pristop**, to je vsak vzpon nad 2000 metri, ki je opravljen pozimi ali v

zimskih razmerah. Za **zimsko turo** velja koledarska zima, to je od 21. decembra do 20. marca, **tura v zimskih razmerah** (če je takrat sneg) pa velja od 29. novembra do 21. decembra in od 20. marca do 30. aprila. Že po tej definiciji nam je jasno, da so zimске gore resna zadeva. Naj pa nas ne zavedejo nižji, sredogorski vrhovi, mnogi so namreč v snegu zahtevnejši kot marsikateri dvatisočaki!

Od novembra do maja

Od tega, kdaj bomo šli na turo, je marsikdaj odvisno, kako nam bo uspela. Pozimi moramo veliko pozornost posvečati vremenu. Spremljati ga moramo redno, pomembne so tudi temperature. Te nam povedo, ali se sneg preobraža. Staro pravilo je, da se po sneženju nekaj časa (običajno dni) ne odpravljamo v gore. Ugodne razmere za vzpon običajno ne trajajo dolgo, takrat se z odhodom nikar ne obotavljajmo! Ali obstajajo kakšne značilnosti vremenskih obdobj?

Naveza na jugozahodnem grebenu Vrtače, v ozadju pobočja Begunjščice

Prvi sneg lahko zapade že v jesenskih mesecih. Po prehodu front so vrhovi pobeljeni. Sneg se običajno ne zadrži dolgo, nekaj dlje na severnih straneh visokih gora. **November** je znan po dolgotrajnih in najobilnejših padavinah v vsem letu, pogosto se menjavata sneg in dež. V vlažnem ture niso prijetne. Prvi pravi zimski mesec je **december**. Dan je najkrajši, postopoma se hladi. Fronte in cikloni redno prinašajo sneg. Snežna odeja se počasi debeli, zato se začne pojavljati nevarnost proženja plazov. Hoja v nepredelanem snegu ni prijetna, dokler se plasti ne utrdijo.

Januar in februar sta bolj sušna meseca. **Januar** je zaradi celinskega (sibirskega) anticiklona in majhne količine sončnega sevanja najhladnejši. Snežna odeja se utrjuje le tedaj, če se menjavajo sončni dnevi s hladnimi nočmi, tedaj je nad Slovenijo velikokrat temperaturna inverzija: v dolinah je hladno in pogosto megleno, v gorah pa je jasno in čez dan sončno. To je t. i. zimska suša, ki lahko traja tudi več tednov. Sneg se tali in zamrzne površinsko, snežna odeja nosi pešca le zjutraj in dopoldne. V primeru snežnih padavin pa veter raznaša novi sneg in gradi zamete, klože in opasti, ki se lahko pod dodatno obremenitvijo speljejo v dolino kot plaz sprijetega snega. Za **februar** je značilno bolj nestanovitno vreme in je več padavin kot mesec prej. Skupna debelina snežne odeje narašča. Zaradi daljšega dneva in višjih temperatur se snežna odeja po vsakem sneženju hitreje utrdi.

Marca so spet pogostejše padavine, snežna odeja se še debeli. Temperature so višje, pod ledišče v dolinah običajno padejo le ponoči. Na osojnih straneh so razmere še vedno zimske, na prisojnih pa vedno manj. Običajno je sredi marca snežna odeja na 1500 metrih najdebelejša, zato je marec idealen mesec za turo. **Aprila** so značilni vdori polarnega mrzlega zraka in nestanovitno vreme s padavinami, tudi s plohami in nevihtami. V visokih gorah še vedno sneži, nižje pa se menjavata dež in sneg. Običajno je sredi aprila snežna odeja na 2500 metrih najdebelejša. **Maja** sneži le še v visokogorju, nižje redko. Snežna odeja se pospešeno tali in izgineva, po grapah pa se začno čez dan prožiti plazovi južnega nesprjetega snega. Vseeno je zjutraj (na severnih straneh visokih gora pa tudi kasneje) še lahko pomrznjeno, drugače pa je hoja zaradi gnilega snega naporna.

Čez Male pode proti Skuti

Gremla na pot

O opremi in tehniki gibanja bi lahko napisali celo knjigo. Opreme je v gornjskih trgovinah na izbiro dovolj. V snegu so najpomembnejši čevlji, podplat mora biti trd. Prepri, ali plastični ali sodobni usnjeni, niti niso pomembni, oboji so namreč v redu, če le hodimo z njimi zanesljivo. Proti mrazu se zaščitimo s spodnjim perilom, vetrnimi hlačami, podkapo in smučarskimi očali. Sam imam pozimi običajno dvojno spodnjo majico, ki odvaja znoj s površine telesa. O cepinu smo pisali že lani, o derezah si preberite v tej številki. Iz lastne izkušnje (25-metrski padec na Begunjščici), ko se imam le napihanemu snegu zahvaliti, da vam danes tole pišem, vam svetujem, da v nobenem primeru ne uporabljajte derez v kombinacijami s palicami. Pozimi je boljša večja krpeljica na palicah. Zaradi kratkega dne imejmo s seboj svetilko, zaradi močnejšega sonca zaščitno kremo. Lavinska žolna, čeprav dokaj draga, je danes že nujen pripomoček. Zadnja leta so postali tečaji urje-

nja zimske tehnike prav moderni, mnogi posamezniki jih potem podaljšajo kar na alpinistične šole. Vsekakor bo tura v spremstvu izkušenejšega dala začetniku precej več kot tvegano samohodstvo.

Kamorkoli se bomo odpravili, je dobro izbrani cilj poznati že v kopnih razmerah. Na pot bomo morali zgodaj, dan je namreč kratek. Do kam se bomo pripeljali? Dolina Vrat je pozimi običajno ledena, če gremo na Jezersko, parkiramo že pri Anceljnu in tako naprej. Hoje in višine bo torej več kot v kopnem. Nahrbtnik bo težji, hoja naporejša zaradi gaženja. Iskanje zasneženih poti nam bo delalo preglavice, posebno na planem. Precej lažje bo, če bomo imeli narejeno gaz. Poti bodo nekje lažje, drugje težje kot v kopnem. Kje na primer bo težje? Pot na Grintovec nad Kokrskim sedlom, ko prečimo proti Jamam, pa skalnati del severne strani na Brano, južni del poti nad Loškim žlebom proti Jalovcu itn. In še lažji deli: Turski žleb, Jalovčev ozebnik, Jugova grapa v Dovškem

križu. Najprijetnejša je hoja v starem snegu ali snu. Če bo gaženje prenaporno, se raje obrnimo. Ne pozabimo, da so kočje pozimi zaprte (o zimskih sobah pišemo spet v tej številki).

Kaj je še pomembno? Meni se zdijo predvsem to, da poznamo osnovne vrste snega. To nam pomaga tako pri ugotavljanju nevarnosti za plaz kot tudi pri nevarnosti zdrsa. Ali spoznamo npr. pršič, južni sneg, sren, srenec, požled, globinski srež, ledeniški firm, led? Pa kložo, zastrug, opast? Poskušajmo to ugotavljati na vsaki turi. Naslednji je občutek za nevarnost plazu. Moje izkušnje govorijo, da je nevarno tudi takrat, ko se nam ne zdi nič posebnega. Ali veste, da so severna pobočja nevarnejša kot južna, najnevarnejša pa so vzhodna, severovzhodna in jugovzhodna pobočja? Kaj mislite, ali so nevarnejša prisojna ali osojna pobočja, privertrna ali zavetrna? In še bi lahko naštevali in sprševali. Kmalu se zavemo, kaj vse nam manjka, zato takoj knjigo v roke ali pa v šolo! Izkušen spremljevalec nas bo poučil še o načinih preizkusov sta-

Gorniki v Turskem žlebu. Ko se naklonine pobočij povečajo, gredo palice na nahrbtnik, v roke pa pridejo cepini.

bilnosti snežne odeje ter o načinih iskanja zasutih in tovariški pomoči.

Kam na turo?

Izbira poteka in časovnega termina ture je pomemben element varnosti in ne nazadnje užitka. Nekaj izkušenj bomo pridobili že v sredogorju, a upoštevajmo zgoraj zapisano – da vsi nižji vrhovi niso nujno nezahtevni! Mnoge gazi nam bodo odprle poti na vrhove in nam nakazale, da so tam že hodili. Karavanke so pozimi manj zahtevne kot pa Kamniško-Savinjske in Julijske Alpe.

Naštejmo za konec nekaj primerov višjih gora, kjer bomo pozimi verjetno našli gazi: Peca, Raduha, Dleskovška planota, Vrh Korena, Kalški Greben, Stol, Struška, Rodica, Vogel, Debela peč, Vrtaško Sleme, Zadnjiški Ozebnik. To so bili lažji cilji, zahtevnejši pa so: Ojstrica, Planjava, Brana, Turska gora, Rinke, Grintovec, Kalška gora, Storžič, Ledinski vrh, Košutica, Veliki vrh (Košuta), Vrtača, Begunjščica, Viševnik, Tosc, Debeli vrh, Ogradi, Kukova špica, Špik, Stenar, Križ, Mojstrovka, Krn, Krnčica, Prestreljenik, Jalovec in Triglav sta še zahtevnejša.

Tako. Nekaj malega smo obdelali. Za več pa bo res potrebno prelistati še po vzgojni in vodniški literaturi (glej v okvirju). Ali veste, pri čem sam neizmerno uživam v snegu? Pri vožnji po zadnji plati. Poskusite še vi, vendar vseeno pazite, kje se vozite! Pa prijetno in varno pot vam želim! ◻

Pred kratkim je v zbirki Geografija Slovenije pod številko 6 izšla knjiga Mihe Pavška *Snežni plazovi v Sloveniji* (geografske značilnosti in preventiva). Več o njej bomo poročali v eni od prihodnjih števil.

Vzgojna literatura, ki obravnava zimske gore: Jani Bele: *Proti vrhovom*, Pavle Šegula: *Sneg, led in plazovi*, Pavle Šegula: *Nevarnosti v gorah*, več avtorjev: *Pozor plaz*, več avtorjev: *Gibanje v zahtevnem gorskem svetu*, več avtorjev: *Življenje v naravi*, Miha Pavšek: *Snežni plazovi v Sloveniji*.

Alpinistična vzgojna literatura: Tone Golnar: *Alpinistična šola*.

Kot vodniki nam pridejo prav tudi **turnosmučarski vodniki**: Igor Jenčič: *Slovenija, Turnosmučarski vodnik*, Miro Črnivec-Ciril Praček: *Turni smuki*, Rudolf Badjura: *Zimski vodnik po Sloveniji*. **Alpinistični vodniki** so: Simon Slejko: *Sinji trakovi*, Grega Kresal: *Julijske Alpe*, Andrej Zorčič-Dejan Ogrinec: *Strme smučine*, in ostali plezalni vodniki, kjer so plezalne zimske smeri.

Priročniki o vremenu: Miran Borko-Zdravko Petkovšek: *Vremenski vodnik za izletnike in turiste*, France Bernot: *Vremensoslovje za planince*, Miran Trontelj: *Vreme v visokogorju*, Z. Petkovšek-M. Trontelj: *Pogledi na vreme*, Ernst Neukamp: *Oblaki in vreme*.

Planinski vestnik se je na prvi novoletni dan v čudovitem vremenu povzpел na vrh Triglava z alpinisti APD Kozjak iz Maribora. (Foto: Boris Strmšek)

Dereze

Nikar brez njih pozimi na zasnežene vrhove

Besedilo: Jani Bele

Foto: Marko Prezelj (iz knjige Protivrhovom)

Dereze so tehnični pripomoček za gibanje v gorah, ki ga pritrdimo na čevljev, da preprečimo zdrs na snegu, ledu, strmi travi ...

Kakšne dereze bomo izbrali?

Kot pri vseh delih opreme je šel tudi pri derezah razvoj v smeri specializacije. Pred nekaj dnevi sem bil v trgovini s planinsko opremo, ko je neki kupec izbiral dereze. Ker mi žilica ni dala miru, sem ga s prodajalcem skušal prepričati oziroma mu svetovati, čeprav sem vedel, da je že od začetka vse skupaj obsojeno na propad. Kupec je trmasto vztrajal pri štirizobnih derezah, s katerimi ima njegov prijatelj dobre izkušnje in mu jih je toplo priporočal. Vsi argumenti proti so bili premalo in le upal sem, da ga pozimi ne bom srečal kje v gorah. Vedeti moramo namreč, da so ploščice z majhnimi zobčki dobre za hojo po poledenelih ljubljanskih ulicah, da

so štirizobe (lahko tudi šestzobe) žabice (krampeži) dobre za vzpon in sestop po ledeni drsalnici na Šmarni gori, za vzpone v zasneženih gorah pa posezimo po derezah, ki izpolnjujejo vsaj nekaj naslednjih zahtev. Imajo naj 12 zob (dvanajsterke) in naj bodo poltoge (prilagajajo se obliki podplata).

Naslednja možnost izbire je glede na način pritrdjevanja dereze na čevljev. Dereze z obročki ob strani, skozi katere smo zategovali trakove, počasi odhajajo v zgodovino. Če še kdo vztraja pri njih, bo verjetno dovolj, da si jih bo moral le enkrat navezovati z otrplimi prsti v ledenem vetru (za nameček še ponoči), in odločil se bo za nakup »avtomatskih« derez, ki jih namestimo tudi z rokavicami na rokah le z nekaj gibi. Take dereze imajo petno vez, ki jo še dodatno pritrdimo z varovalnim trakom okoli čevlja. Na prednji strani je posebno oblikovana žica, kamor zatakne močnico čevlja. Uporaba takih derez zahteva tudi posebne čevlje s pravilno izoblikovanim podplatom. Z nakupom »namenskih« čevljev se neposredno izognemo uporabi neprimernih čevljev, kajti hoja z derezami na mehkih čevljih je pravo mučenje – poleg velike nevarnosti, seveda. Kadar gremo kupovat dereze, s seboj obvezno vzemimo čevlje, na katere bomo te dereze navezovali.

V trgovini bomo med bogato izbiro opazili tudi dereze s še več zobmi, različnimi ploščami, ki dajejo derezam togost (nepregibnost), z enim zobom spredaj in ostrogo zadaj – po njih bodo posegli plezalci težkih ledenih smeri.

Priprava derez

Dolžino derez prilagodimo čevljem tako, da gledajo sprednji zobje 30-35 milimetrov čez konico čevlja, zadnji pa naj bodo točno pod koncem

Dereze s petno vezjo za enostavno pritrdjevanje na čevljev. Na desni je gumijasta podloga, ki preprečuje nastajanje cokel.

podplata. Prilagodimo tudi dolžino varnostnega jermenčka.

Z derezami je tako kot z nožem – opravlja svojo funkcijo, če je dobro nabrušen. Zobje derez morajo prijeto tudi na ledu, zato jih vsake toliko časa, odvisno od uporabe, nabrusimo. Brusimo jih ročno, kajti strojno brušenje preveč segreje kovino in s tem zmanjša njeno trdnost. Zobe brusimo na tisti strani, kjer jih ne stanjšamo. V mnogih kočah v tujini je miza s primežem in nekaj pilami sestavni del inventarja.

Po uporabi dereze očistimo, posušimo in tudi kakšna kapljica WD 40 jim ne bo škodovala. Skrbno jih preglejmo in bodimo pozorni na še tako majhno, komaj vidno razpoko v kovini. Čim prej se poslovimo od takih derez.

Kako hodimo z derezami?

Lani marca sem imel s planinci iz Ajdovščine na Komni tečaj gibanja v gorah v zimskih razmerah. Dva fantastična sončna dneva, enkratne snežne razmere in skupina, s katero bi si upal opraviti po tečaju tudi kakšen težji vzpon. Prvi dan smo se povzpeli na Bogatin. V koči prisede zvečer k meni eden od udeležencev in mi malo polaska: »Občudoval sem te, kako hodiš z derezami. Kot stroj ... ck ... ck ... ck. Kamor si stopil, tam si tudi obstal. Jaz pa za tabo – ob vsakem koraku nisem vedel, ali bom šel na nos ali na rit, premetavalo me je levo in desno. Res da sem se počutil kot doma v vinogradu, ko piha burja, ampak to ni to.«

Kot vseh stvari se je treba tudi hoje z derezami naučiti. Naučiti, predvsem pa dobiti zaupanje vanje. To pomeni, dobiti občutek, da lahko varno stojimo tudi samo na sprednjih dveh zobeh, ki sta le nekaj milimetrov globoko v zmrznjenem snegu, ali varno in zanesljivo hodimo celo po skali, pa čeprav ob včasih res neprijetnem škrtanju. Naj nas ne bo sram prositi izkušenejšega od nas za nekaj nasvetov, predvsem pa za prikaz. Še več bomo pridobili z obiskom tečaja zimske tehnike, ki jih organizira kar nekaj planinskih društev. Potem je odvisno od nas samih, kako bomo naučeno vcepili v svoje znanje.

Čeprav sta prikaz in vaja najboljša načina učenja, nekaj teorije ne bo škodovalo. Pri hoji z dere-

Dereze naj zagrabijo z vsemi zobmi

zami vedimo, da v večini primerov zadošča že teža našega telesa in zobje derez se zažrejo v podlago. Torej brez brcanja, nabijanja s čevljem, kar nas le utruji in včasih kot vzmet odbije nogo. Dokler nam teren dopušča, postavljamo čevljev tako, da zagrabijo dereze z vsemi zobmi.

Pri povečanju nagiba terena postane to kmalu zelo boleče, zato izberemo drugačen način vzpenjanja. Vzpenjamo se poševno navzgor v ključih in v sneg zabadamo tisto stran derez, ki je proti pobočju. Tak način je možen, dokler se zobje še zažirajo v sneg. V trdem snegu (ponavadi je to že kar led) ali pri večji strmini se vzpenjamo naravnost navzgor in hodimo le po prvih parih zob. Tudi tak način nam začne kmalu povzročati bolečine v nogah, zato od časa do časa naredimo stopinjo postrani in se malo odpočijemo.

Pri sestopu uporabljamo v glavnem dva načina gibanja (razen pri veliki strmini ali pretrdi podla-

gi, kjer smo obrnjeni proti pobočju in sestopamo na isti način, kot smo se vzpenjali). Obrnjeni smo proti dolini. V snegu, ki se še predira pod našo težo (vanj lahko delamo stopinje), stopimo s peto na sneg, s težo telesa naredimo stopinjo, kjer dereze še dodatno povečajo našo stabilnost. Če se sneg ne predira, zahteva sestopanje več previdnosti. Čevlje postavljamo tako, da dereze zgrabijo z vsemi zobmi, torej pravokotno na podlago. Da to dosežemo, naj ima telo polsedeci položaj, konice čevljev pa postavljamo rahlo navzven.

Dereze so lahko tudi nevarne!

Zavedajmo se, da imamo na vsakem čevlju 12 ostrih bodic, ki so nevarne tako za nas kot za ostale udeležence ture. Za prenekateri zdrs je bila kriva nepravilna uporaba derez, s katerimi se lahko zataknejo za gamaše, hlače, trakove derez, vejo

Cokel se otresemo tako, da vsakih nekaj korakov krepko udarimo z ratiščem cepina ob čevljev in derezo.

rušja pod snegom, zameteni kamen ..., zato pazimo, da nimamo preohlapnih gamaš in hlač, in skrajšajmo predolge trakove derez. Že pri majhnem zdrsru ogrozimo tistega, ki hodi za nami, zato skrbimo za varnostno razdaljo. Pri večjih strmihah ne napredujmo v vpadnici varujočega, kajti kar nekaj plezalcev ima na bližje srečanje z zobmi derez prijatelja neprijetne spomine v obliki brazgotin. Pri prenašanju derez v ali na nahrbtniku zaščitimo zobe z gumijastimi kapicami ali jih spravimo v debelejšo platneno vrečko.

Hoja z derezami postane prava muka, ko se začnejo nanje lepiti kepe snega – cokle. To preprečimo z nastavitvijo posebne plošče iz gume ali plastike na dereze. Če tega nimamo, nam preostane le, da vsakih nekaj korakov udarimo s cepinom po derezah, kar nam po eni strani lahko sname dereze, če niso dobro pritnjene, po drugi strani pa nam ob stalnem udarjanju popusti zbranos, ki ima za posledico boleč udarec s cepinom v drugo nogo. Če teren dopušča, lahko tudi snamemo dereze, vendar moramo biti nekaj časa še posebno previdni, kajti hoja z derezami nas je kar malo razvadila.

Z derezami na nogah nikoli ne skačemo, ker zaradi hitre spremembe smeri delovanja sil ni da lež do zloma noge ali poškodbe hrbtenice.

Nikoli ne pozabimo!

Dereze same še ne zagotavljajo varne hoje po zasneženih gorah. Ko se odpravljamo pozimi v gore nad gozdno mejo, obvezno vzemimo s seboj še cepin. Pa ne zaradi policajev (zaradi katerih se z varnostnim pasom v avtu privezuje večina ljudi), ampak zaradi naše varnosti. Dereze preprečujejo zdrs, če pa že pride do njega, se bomo lahko zaustavili le s cepinom. Na žalost na to pozablja kar velik del obiskovalcev zasneženih gora. Še bolj žalostno pa je dejstvo, da večina tistih, ki imajo tako cepin kot dereze, teh ne znajo uporabljati. Zato še enkrat dobro premislimo, kam spadamo s svojim znanjem, preden bomo naslednjič utirali stopinje po zasneženih pobočjih gora. ○

Na gorskih čevljih vam bomo ugodno naredili nov gumijast (vibrant) podplat. Čevljarstvo, Slovenska 30, Ljubljana. Telefon: 041-325-432

Zimske sobe v planinskih kočah

Kako prenočiti, kadar ni oskrbnika

Besedilo in Fotografije: Matjaž Ferjančič

Poletne sezone je dokončno konec, oskrbniki so v dolinah, v visokogorju pa lahko prenočimo samo v zimskih sobah. Nadaljujemo spomladi začeto serijo opisov teh zasilnih prenočišč.

Koča na planini Razor

Kočo na planini Razor upravlja PD Tolmin. Koča stoji 1300 metrov visoko nad Tolminskimi Ravnami, na južni strani Julijskih Alp, točneje na zahodni strani vrha Vogla.

Zimska soba je v samostojni koči poleg planinske postojanke. Soba je v prvem nadstropju, kamor se povzpemo po železnih stopnicah. Tako prva kot tudi druga vrata imajo majhni okni, ki skupaj s še enim pritlehnim oknom poskrbita za

Raje v Aljaževem stolpu ...

... kot pa tu notri.

zadostno svetlobo v 3 krat 4 metre veliki sobi. V sobi je šest ležišč, na katerih so dotrajane, pa tudi umazane odeje, poleg njih pa še sedem blazin. V enem kotu sobe je kup smeti, v drugem z odejo pokrita deska, ki naj bi služila kot ležišče za psa, vmes pa vse polno mišjih drekcev. Strop je lesen, stene in tla pa betonska. Vpisne knjige ni, edino znamenje obljudenosti pa so poleg smeti cigaretni ogorki in sveča v pepelniku. Videti je, da je celo metla iz samega obupa zbežala v dolino. V sobi sta tudi dva stola in ena klopa.

Št. ležišč: 6 (udobno) + 10 (mi se 'mamo radi)

Odeje: 9 kosov

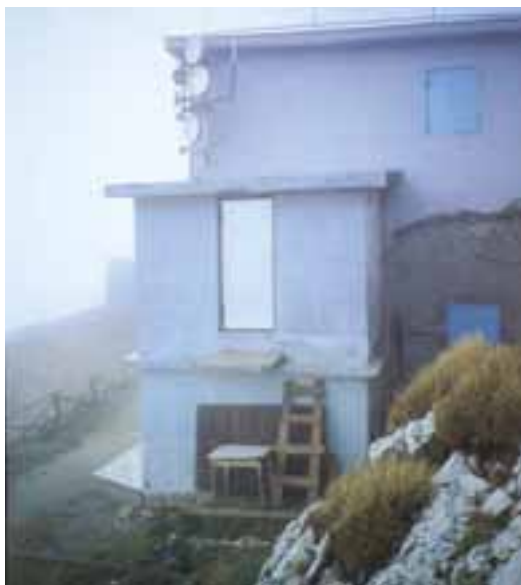
Kurjava: ni

Splošni vtis: uporabno

Torej, v to zimsko sobo je najbolje vstopiti s spalno vrečo v nahrbtniku, večja družba pa naj prinese tudi izolacijske podloge za spanje na betonu (in metlo). Zaradi higiene namreč! Da pa ne bo vse tako črno, naj zapišem, da je soba suha in da ima od sedaj obiskanih zimskih sob edina enostaven patent z utežjo, ki poskrbi, da se zunanja vrata zaprejo za nami, če smo se slučajno rodili z namišljenim repom.

Planinski dom Zorka Jelinčiča na Črni prsti

Planinski dom Zorka Jelinčiča upravlja PD Podbrdo. Dom stoji 1844 metrov visoko tik pod vrhom Črne prsti na južnem robu Bohinjskih gora, kjer se sprva travnate, kasneje pa tudi gozdnate strmine strmo spuščajo proti Baški grapi.

Bog ne daj, da bi kdo še lestev skrill!

Št. ležišč: 2 (udobno) + 3 (mi se 'mamo radi)

Odeje: 0 kosov

Kurjava: ni

Splošni vtis: ali se da kje skopati snežno luknjo?

Zimska soba je v prvem nadstropju na vzhodni strani planinskega doma in ni nikjer označena. Višina vhoda naj bi zagotavljala, da pozimi ni zameten s snegom, toda kombinacija majhne balkonske police pred enojnimi, s pločevino obitimi lesenimi vhodnimi vrati in zelo uboge lestve lahko dvigne krvni tlak in razširi besedni zaklad prvopristopniku. Če bi bil balkon zasnežen in zaledenel, bi bil pravi alpinistični podvig urediti ga do te stopnje, da bi se lahko povzpeli nanj in odprli vrata.

Notranjost je dokaj špartanska. Soba meri 2 krat 2,5 metra, ima majhno okno, kratko klop in en stol. Za spanje naj bi poskrbel ozek pograd, kjer dve žimnici junaško molita čez leseno ležišče. Tla so pokrita s ploščicami, strop in tri stene so v lesu, medtem ko nam ena stena kaže propadajoči omet. In to je vse! Ni nobene blazine, odeje, vpisne knjige, sveče in še bi lahko našteali kaj, kar v človeku vzbudi občutek udobnosti in dobrodošlosti. Opremljanje sobe je očitno zamrlo nekje na polovici in očitno je to vsem znano, saj se nihče ne ustavi v njej (edina človeška sled je bil bonbon na tleh). Škoda!

Gornik, če boš pozimi pohajal tam okoli, si le vzemi spalno vrečo s seboj, pa ti bo soba že prijaznejša. Če pa mislite, da vas bo vseh pet spalo v njej, se trije oborožite tudi z izolacijsko podlogo: pograd je namreč tako ozek, da bi opis ležanja v paru na njem že bolj spadal v revije z drugačno tematiko ...

Koča pri Krnskih jezerih

Koča pri Krnskih jezerih stoji na zahodni strani Dupeljskega jezera in približno 500 metrov vzhodno od večjega, Krnskega jezera. Kočo, ki je 1370 metrov visoko, upravlja PD Nova Gorica.

V Koči pri Krnskih jezerih so zimsko sobo krstili za bivač in to veselo napisali na okno v prvem

Št. ležišč: 18 (udobno) + 15 (mi se 'mamo radi)

Odeje: kolikor hočeš

Kurjava: ni

Splošni vtis: užitek

nadstropju. V sobo oziroma njen spodnji del se lahko vstopi tudi skozi vrata, ki pa bodo verjetno zametena s snegom. Tedaj smo obsojeni na plezanje po jekleni lestvi v prvo nadstropje, kjer se bo potrebno z atletskim prestopom zavihetati skozi okno. Zgornje nadstropje je v celoti v lesu in je površine 3 krat 6 metrov. Ima eno ležišče in dvojni pograd, tako da je podstrešni prostor kar najbolje izkoriščen. Blazine in odeje pa so na najvišji ravni glede na do sedaj videne zimske sobe. V prostoru je poleg vstopnega še manjše okno, ki pa je tako visoko, da se je z eno nogo potrebno nasloniti na

Med nevihto plezanje po kovinski lestvi na lastno odgovornost

Ni kaj, prav fino!

obešalnik (dva sta že polomljena, tretji pa je tudi že v ciljni ravnini), če ga hočemo odpreti. Verjetno bi tu prav prišla pribita lesena deska, da ne bi v prihodnosti pol metra levo in desno vseh obešalnikov vrag pobral.

V spodnji prostor velikosti 3 krat 3 metre se pride po stopnicah. Tu naj bi bila jedilnica, saj so prevlado lesa v znatni meri nadomestile ploščice. V prostoru so železna miza in dve klopi, pa tudi gasilni aparat (prav tako kot zgoraj) ne manjka. Nad mizo je pod stropom več lesenih palic, kjer se lahko fino prezračijo vlažne obleke, okno pa lahko zagotovi potrebno svetlobo.

V zimski sobi, ki v času letne planinske sezone služi kot skupna ležišča, je bila letošnja vpisna knjiga, tako da zimskega obiska ni bilo možno oceniti. Glede na solidnost in ohranjenost opreme v sobi pa je prav gotovo pogost in zaželen cilj turnih smučarjev in ostalih ljubiteljev zimskih gora. No, družba, naslednjič prinesite še metlo in pustite kakšno svečo z vžigalicami, pa bo vse skupaj že skoraj idealno.

Kamniška koča na Kamniškem sedlu

Kamniška koča stoji na Kamniškem sedlu oziroma po domače na Jermanovih vratih, 1865 metrov visoko. Upravlja jo PD Kamnik.

Zimska soba v Kamniški koči sicer ni označena, vendar njenega vhoda, ki je ob vznožju zunanjih stopnic, ne bo težko najti. Vrata so, kot se spodobi, dvojna, zunanja pa tudi dvodelna. Notranja vrata so polovično zastekljena, kar je nadvse dobrodošlo, saj je v glavni sobi od treh malih oken samo eno zastekljeno, medtem ko sta ostali dve zaprti z deskami.

Skozi vhodna vrata se vstopi v majhno predsobo velikosti 2,5 krat 1,5 metra. Stene so gole, na tleh pa vlažne ploščice, kar je verjetno bolj posledica slabe izolacije kot pa nemarnosti obiskovalcev. V predsobi so lesena podloga za morebitnega štirinožnega spremljevalca, lopata, metla in celo sanke!

V glavni sobi ni sledu vlage, je pa tu verjetno bolj doma mrz. Soba z golimi zidovi in približne velikosti 35 kvadratnih metrov je majhni družbi kaj težko segreti. V sobi je en pograd in devet postelj z blazinami. Odeje so suhe in so večinoma videti ohranjene. Da se ne bi preveč udobno počutili, poskrbi 11 starih stolov brez naslonjala, kratka klop in pogrnjena miza z izgubljeno svečo na njej. Zanimivejši del opreme je stojalo za vpisno knjigo,

Št. ležišč: 18 (udobno) + 15 (mi se 'mamo radi)

Odeje: kolikor hočeš

Kunjava: ni

Splošni vtis: užitek

Prišel od tam, grem tja in amen!

Ali koga že zebe?

ki bi lahko stalo tudi na govorniškem odru. Poleg njega sta na steno pritrjena koledar in žig koče na Kamniškem sedlu, vlažilno blazinicco s črnilom pa boste zaman iskali. Koš za smeti je še pred prihodom zime poln, toda to že bolj spada v rubriko "Smeti odnesite s seboj v dolino".

Poleg glavne sobe je tu še 5 kvadratnih metrov velika ropotarnica, kjer kraljujejo deske in ostali "rezervni" deli.

Glede na vpisanih 300 obiskovalcev bi lahko rekli, da je Kamniško sedlo tudi pozimi pogost cilj, zanimiveje pa bi bilo izvedeti, koliko jih tu zares prespi. Spalna vreča verjetno ne bo odveč. ●

Napotki za varnejšo hojo

Podajamo nekaj misli z decembrske tiskovne konference Gorske reševalne službe Slovenije:

1. Zaključek sezone

Večji del lanske planinske sezone je mimo. Preselili smo se v sredogorje, kjer pa so občasno enake razmere kot v visokih gorah (krajši dan, zmrzal, nizke temperature, sneg, nevarnost plazov). Zato velja misliti na varen korak tudi na nižjih hribovskih in gričkih, kamor zahaja večina gornikov pozimi.

2. Gorske nesreče

Število nesreč v gorah je iz leta v leto večje. V zadnjih treh letih bo presešlo povprečje 250 na leto, kar pomeni skoraj vsak dan ena nesreča! Več kot očitno je, da preventivno delovanje članov gorske reševalne službe in policije ob pomoči drugih članov planinske zveze ni dovolj za ustavitev trenda naraščanja nesreč. V preventivno dejavnost bi lahko pritegnili tudi druge organizacije, ki so kakorkoli povezane s hojo v gore in posredno z nesrečami v gorah (zavarovalnice, bolnišnice, športna društva, cestna podjetja, vojsko, civilno zaščito itn). Zgled bi lahko našli v tujini, kjer nekakšni nacionalni odbori povezujejo take organizacije z enim samim namenom: zmanjšati število nesreč.

3. Primerjava nekaterih podatkov (vse primerjave za prvih 10 mesecev!)

	reševalne akcije	iskalne akcije	poizvedovalne akcije	skupaj akcij	nepoškodovani	poškodovani	umrli	skupaj
2001	219	31	12	262	93	146	30	269
2002	229	26	10	265	81	183	26	290

Primerjava gorniških nesreč (10 mesecev)

	nepoškodovani	poškodovani	umrli	skupaj
2001	73	114	19	206
2002	61	141	12	214

4. Podrobnejša obdelava podatkov v primerjavi:

- Najnevarnejša je po statistiki hoja po označenih poteh, saj se je tam lani zgodilo 117 nesreč (predlani 111). To pa je seveda samo na videz: največ ljudi hodi pač po poteh. Če zavijejo s poti, morajo obvladati hojo v brezpotju, kar je seveda nevarnejše, in lani je bilo v brezpotju 27 nesreč (predlani 26).
- Še nevarnejše je plezanje, saj je bilo v 20 nesrečah lani (predlani 15) kar 29 ponesrečenih (predlani 21).
- Občutno manj je nesreč pri turnem smučanju (lani 4, predlani 15 nesreč). Gotovo je vzrok v slabših vremenskih razmerah v lanski zimi.
- Velik porast nesreč je pri aktivnostih v zraku. Vzroka za to ne poznamo, odpravljanje vzrokov pa bi morali izvajati tisti, ki se s temi aktivnostmi ukvarjajo. Predlani je bilo 16 nesreč s 15 ponesrečenci, lani že 25 in 23 ponesrečenih.
- Pri drugih aktivnostih, kot so kolesarjenje, vodne aktivnosti, delo, je bilo število nesreč in ponesrečencev podobno kot predlani.
- Če podrobneje pogledamo 214 ponesrečenih gornikov (lani 206), vidimo, da se vzroki za nesreče niso spremenili: za več kot polovico je vzrok padec, za četrtnino zdrs, za petino pa nepoznavanje terena.
- Ne glede na letošnje nizke zimske temperature nismo zabeležili večjega števila podhladitev (po 6 na leto).

- Omenimo še en dokaj pogost vzrok, to je srčna kap (predlani 9 in lani 5 gornikov).
- Vsako leto obravnavamo nekaj nesreč, v katerih so ponesrečenci pod vplivom alkohola (lani 4, predlani 3).
- Kar tri četrtine nesreč se zgodi v lepem vremenu, precej več se jih zgodi zaradi poletne vročine kot zaradi mraza.
- Po spolu sta dve tretjini ponesrečencev, tretjina pa ponesrečenk. Povečuje se število ponesrečenih gornikov, ki niso člani planinskih društev.
- Poškodbe so bile v glavnem na okončinah (ena tretjina) in na glavi (ena četrtina).
- Največ nesreč se še vedno zgodi na Triglavu (letos 38, lani 25) in v območju Jalovca, sledijo pa Kamniško-Savinjske Alpe. V zadnjih letih se je izredno povečalo število nesreč v nižjih predelih naših gora in sredogorja.

5. V zimski sezoni:

- posvetimo posebno pozornost načrtu ture, saj je od dobre priprave v veliki meri odvisna srečna vrnitev,
- pomislimo na spremenjene razmere in se temu primerno opremimo,
- preglejmo opremo in praktično preizkusimo tisto, ki je poleti nismo uporabljali (dereze, cepin, lavinsko žolno, smuči itn.),
- obnovimo znanje o gibanju v gorah pozimi,
- ne pozabimo na osnovna načela, ki veljajo za vsako turo in za vse gornike: ne precejnimo lastnih zmožnosti, pred turo se posvetujemo z bolj izkušenimi, napovejmo potek in vrnitev s ture.

Razstava Ceneta Griljca v Kamniku

V petek, 10. januarja je bila v Kamniku v galeriji Veronika odprta razstava oljnih slik Ceneta Griljca z naslovom: Osemtisočaki. Likovno ustvarjalnost kamniškega alpinista in gorskega reševalca je predstavil Mirko Juteršek, razstavo pa je odprl načelnik Komisije za odprave v tuja gorstva Tone Škarja. Cene Griljc je v spremni brošuri zapisal: »Himalaja je tudi mene uročila. Večkrat sem jo doživljal, vedno kot prvič, drugje in drugače. Urok je njena neskončna razsežnost, veličina in popolna prvobitnost, ki te vsrka vase. Vse, kar zahteva od tebe, moraš imeti rad. A ker vem, da se z vsakim letom od nje fizično oddaljujem, sem moral najti način, kako vendarle čim dlje živeti z njo: v roke sem vzel čopič, začel slikati in globoko v duši odšel tja med bele velikane ...«. Razstava bo odprta od 10. do 30. januarja med tednom od 10. do 12. ure in od 16. do 19. ure, ob nedeljah pa od 10. do 12. ure. (V.H.)

Gore in spomini ostajajo

Franc Hafner

Tja, kjer visoke so planine,
skrita sila vleče me.
Tam, kjer rododendron raste,
naj bi pokopali me.

Križ v steno vklesali
bodo meni v lep spomin,
poleg gorskih rož nas'jali
encijan in dišeč volčin.

V temni zemlji bom počival,
mah prerasel bo moj grob.
Al' prijatelj, Ti boš živel,
kar meni usojeno ni b'lo.

Opomba: Ob odprtju razstave Fotografij naravne dediščine ob Slovenski planinski poti v Domu starejših na Fari na Prevaljah na Koroškem, 21. 10. 2002; avtor pesmi ima 92 let.

Ledenka

Kako je bila preplezana grapa med Štajersko Rinko in Križem

Besedilo in Fotografiji: Franci Horvat

Ko takole udobno in varno sedim doma v naslonjaču in premišljujem o gorah, se spomnim svojega najtežjega vzpona v Ledenki. Od takrat je preteklo že nekaj časa, toda spomin nanjo mi bo ostal še dolgo v spominu.

Mogoče ni prav, da pišem te vrstice ravno jaz, ki sem bil kot ubogi statist pri vsej stvari. Alfa in omega vsega tega početja je bil Franček Knez. Mi dva z Jocom sva bila le na pravem mestu ob pravem času. Da pa ne bi bilo pomote, moram dodati, da sva morala dati vse od sebe, a o tem v nadaljevanju.

Trema pred vzponom

Grapa med Štajersko Rinko in Križem je že dolgo vzbujala apetite mnogim alpinistom. Ravno tisto zimo sta jo imela namen preplezati dva ljubljanska alpinista, kar sem zvedel kasneje. Poleti je to mokra, krušljiva rdeča grapa, ki ravno ne vabi, da bi tam telovadil. Pozimi, ko zamrzne, pa je nekaj čisto drugega. Mislim, da gre za eno najdaljših lednih smeri pri nas. Franček mi je nekoč zaupal to skrivnost in mi namignil, da jo razrešiva. Dolgo se že poznavava in med nama se je stkala nit prijateljstva, kar mi veliko pomeni. Zato kakšnega premišljevanja ni bilo. Grem, je bil moj odgovor. Dogovorila sva se za zadnji vikend v februarju. Ker pa so bile zelo slabe razmere v smeri, sva plezanje preložila za teden dni. Čez teden dni sta se nama pridružila še Joco in Frančkova žena Andreja. Tako smo se vsi štirje dobili v soboto zvečer v zimski sobi na Okrešlju. Pripravili smo si nahrbtnike in

dokaj zgodaj legli k počitku, kajti vedeli smo, da bo naslednji dan zelo dolg. Kar nisem mogel zaspati, preveč sem bil razburjen. Strah me je bilo, česar si nisem upal povedati Jocu, še manj pa Frančku. Premetaval sem se po pogradu, štel ovce, kamele, bike, toda spanca ni bilo od nikoder. Ko sem malce odplaval, me je zbudil Franček, rekoč: »Še smrt boš prespal!«

Avtor prispevka v akciji

Ura je bila že štiri zjutraj. Treba je bilo na letev, ki ji ni bilo videti konca, obenem pa nisem vedel, kako je s klini. So vsi na svojih mestih ali kakšen manjka?

Z Jocom sva bila kar hitro pripravljena in že sva tekla za kolegoma. Čez čas se je Franček začudil, zakaj ima Joco vrh okoli rame. Ugotovili smo, da so naše vrvi v nahrbtniku in da jo je vzel od Madžarov, ki so ravno tako spali v zimski sobi. Seveda je moral nazaj z vrvi, mi pa smo počasi odšli po zmrznjenem srencu proti vstopu. Nad nami so mežikale zvezde ter se tiho pogovarjale. Ko bi jih razumel, bi že takrat verjetno vedel, kaj nas čaka v steni. Tako pa ...

Med Križem in Stajersko Rinko se nahaja Ledenka

Čez previs do sveče

Kolega je bil kaj kmalu za nami. Do vstopa smo prispeli dokaj hitro, v dobri uri. Razmere so bile odlične. Navezali smo se in Franček je že zdijal po grapi navzgor. Težave na začetku niso bile prehude, zato smo kar hitro napredovali. Grapa je postajala vse bolj strma, medtem pa se je že popolnoma zdanilo. Zaradi severne lege le redko posije sonce vanjo. Temu primerno je tudi sveže v steni. Ves čas me je skrbela ledena sveča, ki nikoli ne zmrzne do tal. Ko smo priplezali v njeno bližino, sem videl, da ji do tal manjka kakšnih trideset metrov. Če bi povsem zamrznila, bi je bilo za dobrih šestdeset metrov. Gledal sem svečo, kot da bi hotel, da bi zrastle do tal in nam olajšala vzpon. Toda Franček je krenil na desno pod krušljiv previs. Kar si pogledal, je bilo vse tako naloženo, da je bilo groza. Vedel sem, da bo ta previs ključ naše smeri. Midva z Jocom sva imela stojišče malce stran od tega previsa na varnem mestu. Andreja pa je varovala ravno v vpadnici našega plezanja.

Kolega je zabil prvi klin v previs, nato še enega in še enega in kdo ve katerega. Čistil je steno in zopet zabil, počival ter se pomikal višje. Pravo garaško delo, ki je za nas, navadne smrtnike, komaj razumljivo in dojemljivo. Medtem pa so izstrelki padali po Andreji. Minila je ura, dve, že tretja se je iztekala. Kolega je priplezal v področje, kjer ni bilo razpoka, da bi zabil dober klin. Vzel je sveder in roke in vrtal. Tok, tok, mi je odmevalo po ušesih. Sveder je šel le po milimetrih v skalo. Ko je telo vse bolj sililo navzdol, ker so bili stopi majhni, je bilo vse še na meji možnega. Luknja je bila gotova, samo še svedrovec in ključ smeri bi imeli v roki. Na žalost pa se je vsa stvar zasukala. Franček je ugotovil, da so mu iz žepa padli čepi, ki so ključnega pomena pri svedrovcih. Bilo je kar nekaj hudih besed, toda predaja še ni bila podpisana. Zopet se je zapodil naprej, iskal razpoko, v katero bi lahko zabil klin, ki bi nas pripeljal na poševno poličko pri sveči. Po nekaj poizkusih mu je le uspelo zabiti slab klin, nato malo višje še dobrega.

Medtem ko se je on boril s steno, sem popolnoma pozabil na svoje noge. Kar pošteno me je zeblo kljub dvojnimi čevljem. Brcal sem tako dolgo v skalo, da sem zopet začutil prste. Še nekaj metrov in že je bil Franček na polički, ki si tega imena ne zasluži. Kasneje mu je služila le toliko, da se je pre-

obul iz plezalnikov v čevlje in da si je nataknil dereze. Sedaj je bila na vrsti Andreja. Kar verjeti nisem mogel, da je tako urno splezala ta zopрни previs. Vrsta je bila na meni. Na nogah sem imel dereze, vrv pa je šla po stropu nad mano. Ves pogum in odločnost sta odplavala proti Mrzli gori. Nekako se nisem mogel odločiti. Franček, ki me je varoval, je prekinil moje dvome. »Gremo, gremo!« je bilo slišati nad mano, kot da bi glas prihajal iz onostranstva. Zagnal sem se v previs. Dereze sem zataknil v zanke in se potegnil višje. Prepel sem vrv in nadaljeval. Telo je viselo, roke so segale proti klinom. Moči so mi pohajale, ko sem se tako vlekel čez ta odurni predel. Želel sem si, da bi bil polž, da bi se prilepil na steno. Toda to mi ni bilo dano. Franček mi je malo pomagal z vrvo, da mi je šlo lažje. Sopel sem, pihal in se tresel, ko sem bil na stojišču. Šele tedaj sem dojel, kakšno delo je opravil. Franček se je odpravil v svečo, jaz pa sem varoval Joca. Imel je zoprno nalogo, kajti izbiti je moral kline. Kar precej se je namučil, da je v glavnem počistil steno.

Led, sneg, led ... in tema

V sveči je šla vsa stvar malo hitreje, toda previdnost ni nikoli odveč. Kar oddahnili smo si, ko smo slišali, da je Franček na stojišču. Tudi tokrat je šlo Andreji dobro, zopet sem bil na vrsti jaz. Po polički sem splezal do sveče. Pripravil sem si cepin in ledeno kladivo. Ko sem započil v svečo orodje, si še dihati nisem upal. Imel sem občutek, da se bo odlomila in mi onemogočila vzpon. Toda nič takega se ni zgodilo. Zaplezal sem v led, ki je bil popolnoma navpičen. Po desetih metrih me je tako navilo, da skoraj nisem mogel držati cepina v roki.

Kamniško-Savinjske Alpe

Smer: Ledenka – grapa med Štajersko Rinko in Križem

Ocena: VIII+, 90 stopinj (A1–A2), 550 m

Prvi plezali: Franc Knez, Andreja Knez, Joco Razpotnik in Franci Horvat

Dne: 3. 3. 1991

Čas: 14 ur

Z zadnjimi močmi sem se nekako privlekel do Frančka. Ta se mi je smejal, kot da ne bi razumel moje stiske. Končno sem se umiril in varoval kolega. Tudi on se je precej namučil, da je priplezal do mene.

Sedaj je sledil lažji raztežaj po snegu. Naslednji trije pa so bili zopet zelo strmi. Zopet so mi pošle moči. Nekaj časa sem visel kot salama na podstrešju. Frančkova spodbuda mi je vlila novih moči. Tudi trma mi je prišla na pomoč, da sem zabil cepin, nato še ledno kladivo ter se potegnil navzgor. Ko sem mislil, da sem čez, se mi je izpulil cepin, ki je bil najslabši del moje opreme. Zopet sem visel. Jeza, ki me je prevzela, mi je dala takšno moč, da sem do konca raztežaja splezal brez počivanja. Mislim, da česa tako težkega še nisem plezal.

V kotlu je strmina popustila. Sneg je zamenjal led. Tu smo napravili dve navezi, kajti bili smo že zelo pozni. Pričelo se je temniti, mi pa smo bili še kar v steni. Hiteli smo, kolikor se je dalo, ko nas je ustavila izstopna stena. Napravili smo navezo in prečili na desno, proti. Še dobro, da je bila tema, da nisem videl, kje plezam. Do roba stene smo imeli še raztežaj. Ker je bila tema kot v rogu, sem malce pomislil, da bomo morali prespati v steni. Toda na srečo se to ni uresničilo. Franček je po krušljivi prečki priplezal do opasti, ki nas je še ločila do roba stene. Pričel je kopati kot krt. Kje se je takrat držal, mi ne bo verjetno nikoli znano. Opast je bila prebita in že nam je zginil za rob. Drug za drugim smo prisopihali za njim. Meni pa se je za nameček, že na ravnem, odpela dereza. Kar streslo me je, ko sem pomislil, da bi se mi to zgodilo v smeri.

Veseli smo bili, da nam je uspelo. Stisk rok in luna v očeh. Ura je bila nekaj čez osem zvečer, pa še nedelja povrh. Nekaj malega smo pojedli in se odpravili v dolino. Ko sem sestopal in obenem vse bolj zaostajal, sem šele pričel dojemati početje v steni. Z Jocom nama je bila ta smer nekakšna vstopnica za perujske Ande. Franček, hvala ti! ●

Zahvaljujemo se vsem, ki ste nam pisali in nam zašeleli uspešno urednikovanje v letu 2003.

Uredništvo Planinskega vestnika.

Osrednji Grintovci pozimi

Zimski vzponi na vrhove osrednjih Grintovcev so praviloma resne ture, ki pa so zelo vabljive za izkušene gornike. Tokrat naštevamo tiste, ki so izvedljive brez resnejših alpinističnih težav, vendar seveda z vso potrebno zimsko opremo in znanji. Omejili smo se na izhodišči Kamniško Bistrico z juga in Okrešelj s severa.

Grintovec

Od Doma v Kamniški Bistrici po cesti do Konca in v smeri markirane poti na Kokrsko sedlo. Vrhni del pod sedlom je plazoviti! V Cozovi koči je možno prespati v zimski sobi. Naprej v smeri markirane poti na Streho in po njej do vrha. Plazovito. Na vršnem pobočju je ob trdem snegu zdrs izredno nevaren, saj ni izteka!

Rinke ali Turska gora skozi Žmavčarje

Iz Konca v smeri lovske steze (v spodnjem delu lahko neroden prehod skozi strm gozd) na pobočje Žmavčarji (plazovito!) in po njem na Male pode. Tam je možno prespati v Bivaku pod Skuto. Naprej razmeroma enostavno na Rinke ali desno na Tursko goro.

Rinke ali Turska gora skozi Turški žleb

Z Okrešlja skozi Turški žleb (strmo, plazovito) na

Male pode in levo na Tursko goro ali desno na Rinke.

Kamniško sedlo

Iz Kamniške Bistrice v smeri markirane poti do Klina (v slabih razmerah lahko nerodni prehodi čez grape). Od Klina naprej v smeri markirane poti naravnost navzgor do koč. Zgornji del plazovit.

Vse ostale ture so bistveno težje in zahtevajo alpinistična znanja. Naštejmo ključne probleme: Na poti na Kočno sta nevarna prehod v Dolce in vršni skalni del. Na Kalško goro ne moremo, ker je strmina nad Kokrskim sedlom prevelika. Prehod čez grapo Jurjevec na poti s Kokrskega sedla nam preprečuje dostop do Velikih podov. Skuta in Dolgi hrbet se branita s skalami v vršnem delu. Prehod skozi Gamsov skret ima plezalni detajl, ki je pozimi prezahteven. S Turske gore čez Kotlične na Kamniško sedlo pozimi nikar, saj je tam še poleti kar zahtevno. Brana ima navidez prehodno severno pobočje, ki pa je zelo zahrbtno plazovito ali ledeno in je terjalo že veliko žrtev. Na Planjavo s Kamniškega sedla je treba prečiti nevarno strma skalnata pobočja. (Nanjo in na Ojstrico se da nekoliko lažje vzpeti s Korošice, kar pa je že izven tokratne predstavitve.)

A. S.

Ledenka

Kako je bila preplezana grapa med Štajersko Rinko in Križem

Besedilo in Fotografiji: Franci Horvat

Ko takole udobno in varno sedim doma v naslonjaču in premišlujem o gorah, se spomnim svojega najtežjega vzpona v Ledenki. Od takrat je preteklo že nekaj časa, toda spomin nanjo mi bo ostal še dolgo v spominu.

Mogoče ni prav, da pišem te vrstice ravno jaz, ki sem bil kot ubogi statist pri vsej stvari. Alfa in omega vsega tega početja je bil Franček Knez. Mi dva z Jocom sva bila le na pravem mestu ob pravem času. Da pa ne bi bilo pomote, moram dodati, da sva morala dati vse od sebe, a o tem v nadaljevanju.

Trema pred vzponom

Grapa med Štajersko Rinko in Križem je že dolgo vzbujala apetite mnogim alpinistom. Ravno tisto zimo sta jo imela namen preplezati dva ljubljanska alpinista, kar sem zvedel kasneje. Poleti je to mokra, krušljiva rdeča grapa, ki ravno ne va bi, da bi tam telovadil. Pozimi, ko zamrzne, pa je nekaj čisto drugega. Mislim, da gre za eno najdaljših lednih smeri pri nas. Franček mi je nekoč zaupal to skrivnost in mi namignil, da jo razrešiva. Dolgo se že poznavava in med nama se je stkala nit prijateljstva, kar mi veliko pomeni. Zato kakšnega premišljevanja ni bilo. Grem, je bil moj odgovor. Dogovorila sva se za zadnji vikend v februarju. Ker pa so bile zelo slabe razmere v smeri, sva plezanje preložila za teden dni. Čez teden dni sta se nama pridružila še Joco in Frančkova žena Andreja. Tako se vsi štirje dobili v soboto zvečer v zimski sobi na Okrešlju. Pripravili smo si nahrbtnike in dokaj

zgodaj legli k počitku, kajti vedeli smo, da bo naslednji dan zelo dolg. Kar nisem mogel zaspati, preveč sem bil razburjen. Strah me je bilo, česar si nisem upal povedati Jocu, še manj pa Frančku. Premetaval sem se po pogradu, štel ovce, kamele, bike, toda spanca ni bilo od nikoder. Ko sem malce odplaval, me je zbudil Franček rekoč: »Še smrt boš prespal!«

Ura je bila že štiri zjutraj. Treba je bilo na lestev, ki ji ni bilo videti konca, obenem pa nisem vedel, kako je s klini. So vsi na svojih mestih ali kakšen manjka?

Z Jocom sva bila kar hitro pripravljena in že sva tekla za kolegoma. Čez čas se je Franček začudil, zakaj ima Joco vrv okoli rame. Ugotovili smo,

da so naše vrvi v nahrbtniku in da jo je vzel od Mađzarov, ki so ravno tako spali v zimski sobi. Seveda je moral nazaj z vrvi, mi pa smo počasi odšli po zmrznjenem srencu proti vstopu. Nad nami so mežikale zvezde ter se tiho pogovarjale. Ko bi jih razumel, bi že takrat verjetno vedel, kaj nas čaka v steni. Tako pa ...

Čez previs do sveče

Kolega je bil kaj kmalu za nami. Do vstopa smo prispeli dokaj hitro, v dobri uri. Razmere so bile odlične. Navezali smo se in Franček je že zdvijal po grapi navzgor. Težave na začetku niso bile prehude, zato smo kar hitro napredovali. Grapa je postajala vse bolj strma, med tem pa se je že popolnoma zdanilo. Zaradi severne lege le redko posije sonce vanjo. Temu primerno je tudi sveže v steni. Ves čas me je skrbel ledena sveča, ki nikoli ne zmrzne do tal. Ko smo priplezali v njeno bližino, sem videl, da ji do tal manjka kakšnih trideset metrov. Če bi povsem zamrznila, bi je bilo za dobrih šestdeset metrov. Gledal sem svečo, kot da bi hotel, da bi zrasla do tal in nam olajšala vzpon. Toda Franček je krenil na desno pod krušljiv previs. Kar si pogledal, je bilo vse tako naloženo, da je bila groza. Vedel sem, da bo ta previs ključ naše smeri. Midva z Jocom sva imela stojišče malce stran od tega previsa na varnem mestu. Andreja

pa je varovala ravno v vpadnici našega plezanja.

Kolega je zabil prvi klin v previs, nato še enega in še enega in kdo ve katerega. Čistil je steno in zopet zabil, počival ter se pomikal višje. Pravo garaško delo, ki je za nas navadne smrtnike komaj razumljivo in dojemljivo. Medtem pa so izstrelki padali po Andreji. Minila je ura, dve, že tretja se je iztekala. Kolega je priplezal v področje, kjer ni bilo razpok, da bi zabil dober klin. Vzel je sveder v roke in vrtal. Tok, tok, mi je odmevalo po ušesih. Sveder je šel le po milimetrih v skalo. Ko je telo vse bolj sililo navzdol, ker so bili stopi majhni, je bilo vse še na meji možnega. Luknja je bila gotova, samo še svedrovec in ključ smeri bi imeli v roki. Na žalost pa se je vsa stvar zasukala. Franček je ugotovil, da so mu iz žepa padli čepi, ki so ključnega pomena pri svedrovcih. Bilo je kar nekaj hudih besed, toda predaja še ni bila podpisana. Zopet se je zapodil naprej, iskal razpoko, v katero bi lahko zabil klin, ki bi nas pripeljal na poševno poličko pri sveči. Po nekaj poizkusih mu je le uspelo zabit slab klin, nato malo višje še dober klin.

Medtem ko se je on boril s steno, sem popolnoma pozabil na svoje noge. Kar pošteno me je zeblo kljub dvojnimi čevljevem. Brcal sem tako dolgo v skalo, da sem zopet začutil prste. Še nekaj metrov in že je bil Franček na polički, ki si tega imena ne zasluži. Kasneje mu je služila le toliko, da se je preobul iz plezalnikov v čevlje in da si je nataknil dereze. Sedaj je bila na vrsti Andreja. Kar verjeti nisem mogel, da je tako urno splezala ta zoprni previs. Vrsta je bila na meni. Na nogah sem imel dereze, vrv pa je šla po stropu nad mano. Ves pogum in odločnost sta odplavala proti Mrzli gori. Neko ko se nisem mogel odločiti. Franček, ki me je varoval, je prekinil moje dvome. »Gremo, gremo!«, je bilo slišati nad mano, kot da bi glas prihajal iz onostranstva. Zagnal sem se v previs. Dereze sem zataknil v zanke in se potegnil višje. Prepel sem vrv in nadaljeval. Telo je viselo, roke so segale proti klinom. Moči so mi pohajale, ko sem se tako vlekel čez ta odurni predel. Želel sem si, da bi bil polž, da bi se prilepil na steno. Toda to mi ni bilo dano. Franček mi je malo pomagal z vrvi, da mi je šlo lažje. Sopel sem, pihal in se tresel, ko sem bil na stojišču. Šele tedaj sem dojel, kakšno delo je opravil. Franček se je odpravil v svečo, jaz pa sem varoval Joca. Imel je zoprno nalogo, kajti izbiti je

moral kline. Kar precej se je namučil, da je v glavnem počistil steno.

Led, sneg, led ... in tema

V sveči je šla vsa stvar malo hitreje, toda previdnost ni nikoli odveč. Kar oddahnili smo si, ko smo slišali, da je Franček na stojišču. Tudi tokrat je šlo Andreji dobro, zopet sem bil na vrsti jaz. Po polički sem splezal do sveče. Pripravil sem si cepin in ledeno kladivo. Ko sem započil v svečo orodje, si še dihati nisem upal. Imel sem občutek, da se bo odlomila in mi onemogočila vzpon. Toda nič takega se ni zgodilo. Zablezal sem v led, ki je bil popolnoma navpičen. Po desetih metrih me je tako navilo, da skoraj nisem mogel držati cepina v roki. Z zadnjimi močmi sem se nekako privlekel do Frančka. Ta se mi je smejal, kot da ne bi razumel moje stiske. Končno sem se umiril in varoval kolega. Tudi on se je precej namučil, da je priplezal do mene.

Sedaj je sledil lažji raztežaj po snegu. Naslednji trije pa so bili zopet zelo strmi. Zopet so mi pošle moči. Nekaj časa sem visel kot salama na podstrešju. Frančkova spodbuda mi je vlila novih moči. Tudi trma mi je prišla na pomoč, da sem zabil cepin, nato še ledeno kladivo ter se potegnil navzgor. Ko sem mislil, da sem čez, se mi je izpulil cepin, ki je bil najslabši del moje opreme. Zopet sem visel. Jeza, ki me je prevzela, mi je dala takšno moč, da sem do konca raztežaja splezal brez počivanja. Mislim, da česa tako težkega še nisem plezal.

V kotlu je strmina popustila. Sneg je zamenjal led. Tu smo napravili dve navezi, kajti bili smo že zelo pozni. Pričelo se je temniti, mi pa smo bili še

kar v steni. Hiteli smo, kolikor se je dalo, ko nas je ustavila izstopna stena. Napravili smo navezo in prečili na desno, proti malemu sedelcu. Še dobro, da je bila tema, da nisem videl, kje plezam. Do roba stene smo imeli še raztežaj. Ker je bila tema kot v rogu, sem malce pomislil, da bomo morali prespati v steni. Toda na srečo se to ni uresničilo. Franček je po krušljivi prečki priplezal do opasti, ki nas je še ločila do roba stene. Pričel je kopati kot krt. Kje se je takrat držal, mi ne bo verjetno nikoli znano. Opast je bila prebita in že nam je zginil za rob. Drug za drugim smo prisopihali za njim. Meni pa se je za nameček, že na ravnem, odpela dereza. Kar streslo me je, ko sem pomislil, da bi se mi to zgodilo v smeri.

Veseli smo bili, da smo uspeli. Stisk rok in luna v očeh. Ura je bila nekaj čez osem zvečer, pa še nedelja povrh. Nekaj malega smo pojedli in se odpravili v dolino. Ko sem sestopal in obenem vse bolj zaostajal, sem šele pričel dojemati početje v steni. Z Jocom nama je bila ta smer nekakšna vstopnica za Peruske Ande. Franček, hvala ti!

Kamniško-Savinjske Alpe

Smer: Ledenka – grapa med Štajersko Rinko in Križem

Ocena: VIII +, 90 stopinj, (A1 – A2), 550 m

Prvi plezali: Franc Knez, Andreja Knez, Joco Razpotnik in Franci Horvat

Dne: 3. 3. 1991

Čas: 14 ur

Zahvaljujemo se vsem, ki ste nam pisali in nam zašeleli uspešno urednikovanje v letu 2003.

Uredništvo Planinskega vestnika.

Osrednji Grintovci pozimi

Zimski vzponi na vrhove osrednjih Grintovcev so praviloma resne ture, ki pa so zelo vabljive za izkušene gornike. Tokrat naštevamo tiste, ki so izvedljive brez resnejših alpinističnih težav, vendar seveda z vso potrebno zimsko opremo in znanji. Omejili smo se na izhodišči Kamniško Bistrico z juga in Okrešelj s severa.

Grintovec

Od Doma v Kamniški Bistrici po cesti do Konca in v smeri markirane poti na Kokrsko sedlo. Vrhni del pod sedlom je plazoviti! V Cojzovi koči je možno prespati v zimski sobi. Naprej v smeri markirane poti na Streho in po njej do vrha. Plazovito. Na vršnem pobočju je ob trdem snegu zdržs izredno nevaren, saj ni izteka!

Rinke ali Turska gora skozi Žmavčarje

Iz Konca v smeri lovske steze (v spodnjem delu lahko neroden prehod skozi strm gozd) na pobočje Žmavčarji (plazovito!) in po njem na Male pode. Tam je možno prespati v Bivaku pod Skuto. Naprej razmeroma enostavno na Rinke ali desno na Tursko goro.

Rinke ali Turska gora skozi Turški žleb

Z Okrešlja skozi Turški žleb (strmo, plazovito) na

Male pode in levo na Tursko goro ali desno na Rinke. **Kamniško sedlo**

Iz Kamniške Bistrice v smeri markirane poti do Klina (v slabih razmerah lahko nerodni prehodi čez grape). Od Klina naprej v smeri markirane poti naravnost navzgor do koč. Zgornji del plazoviti.

Vse ostale ture so bistveno težje in zahtevajo alpinistična znanja. Naštejmo ključne probleme: Na poti na Kočno sta nevarna prehod v Dolce in vršni skalni del. Na Kalško goro ne moremo, ker je strmina nad Kokrskim sedlom prevelika. Prehod čez grapo Jurjevec na poti s Kokrskima sedla nam preprečuje dostop do Velikih podov. Skuta in Dolgi hrbet se branita s skalami v vršnem delu. Prehod skozi Gamsov skret ima plezalni detajl, ki je pozimi prezahteven. S Turske gore čez Kotlične na Kamniško sedlo pozimi nikar, saj je tam še poleti kar zahtevno. Brana ima navidez prehodno severno pobočje, ki pa je zelo zahrbtno plazovito ali ledeno in je terjalo že veliko žrtev. Na Planjavo s Kamniškega sedla je treba prečiti nevarno strma skalnata pobočja. (Nanjo in na Ojstrico se da nekoliko lažje vzpeti s Korošice, kar pa je že izven tokratne predstavitve.)

A. S.

Podelitev najvišjih priznanj PZS za leto 2002

Sicer vetrovna, vendar sončna Nova Gorica za razliko od ostale deževne in snežene Slovenije je na začetku decembra gostila slavnostno podelitev najvišjih priznanj Planinske zveze Slovenije za leto 2002. Nagrajenci, najvišji predstavniki PZS in ostali gostje so se zbrali v dvorani Mestne občine Nova Gorica, kjer sta jih pozdravila župan Črtomir Špacapan ter predsednik PD Nova Gorica Cvetko Hvala, zbranim pa je spregovoril tudi predsednik PZS Franci Ekar, ki se je z mislimi nekoliko sprehodil skozi skoraj 110-letno zgodovino organiziranega planinstva pri nas ter poudaril, da je planinstvo v tem trenutku na nekakšnem razpotju. Omenil je tudi, da postaja planinstvo zaradi svoje množičnosti in ideje vse pomembnejši člen tudi v olimpijskem gibanju. Prireditev sta udeležencem popeljšala goriški oktet Vrtnica z izbranimi pesmimi ter pevski zbor Osnovne šole Frana Erjavca iz Nove Gorice. Naključje ali ne – dan pred tem je Nova Gorica prejela nagrado za najlepše urejeno mesto v Sloveniji.

Priznanja so nagrajenci prejeli iz rok predsednika PZS Francija Ekarja ter podpredsednikov PZS Slavice Tovšak in Danila Škerbinka. Zlati častni znak PZS je prejel Jože Prah, predsednik PD Lisca Sevnica, za požrtvovalno delo v planinski organizaciji in uspešno izvedbo dneva planincev na Lisci za leto 2002. Spominske plakete PZS ob visokih jubilejih so prejeli: Janez Brinar – PD Trbovlje, Ivan Kmet – PD Hrastnik, Jožef Kodre – PD Celje Matica, Marinka Koželj Stepic – PD Integral, Dolfi Podpečan – PD Hrastnik, Franc Benedik – PD Kranj, Tone Mulej – PD Škofja Loka, Rudi Peršak – PD Ormož, Stane Jereb – PD Radovljica, Bogdan Klinar – PD Gorje, Zdravko Markuš – PD Kamnik, Martin Petan – PD Škofja Loka, Franc Polanšek – PD Mozirje, Jože Peruš – PD Prevalje, Martin Rojšek – PD Trbov-

lje, Drago Vončina – PD Mežica, Vili Vybihal – PD Polzela, Albin Jesenšek – PD Litija, Doroteja Lebič – PD Prevalje, Milan Orešnik – PD Polzela in Marija Rauh – PD Dovje Mojstrana. Najvišja planinska priznanja – svečane listine PZS za leto 2002 za izredni prispevek k razvoju planinske dejavnosti in za življenjsko delo so prejeli: Pavel Dimitrov – PD Jesenice, Milan Likar – PD Domžale, Miroslav Marolt – PD PT Ljubljana, Jože Melanšek – PD Velenje, Emil Plejnšek – PD Prevalje, Tone Škarja – PD Kamnik, Adi Vidmajer – PD Prebold, Franc Vogelcnik – PD Maribor Matica, Rudi Skobe – PD Novo Mesto, Franci Savenc – Akademsko PD Ljubljana in Zorko Čotar – SPD Gorica Italija, ki je imel v imenu nagrajencev tudi zahvalni govor.

Dobitniki najvišjih priznanj PZS za leto 2002

Podelitvi priznanj je sledila pogostitev, ki jo je pripravilo PD Nova Gorica, ki je gostilo svečano prireditev, udeleženci pa so izkoristili priložnost tudi za druženje in obujanje spominov na številne planinske prigode.

Besedilo in Fotografija: Boris Strmšek

Štirje dnevi filmov o naravi in gorah

14. Festival gorniškega in avanturističnega filma Graz 2002

Besedilo in Fotografiji: Silvo Babič

Več kot 40 odličnih filmov v treh festivalnih dvoranah, otvoritev festivala že v sredo s tremi uro in pol dolgimi igranimi filmi v kinu Schubert (»The Ring of Buddha«, »Rivers and Tides« in »Die Reise nach Kafiristan« – same avstrijske premiere), običajna predstavitev gorniške opreme podjetja Bergfuchs, manjši knjižni sejem, predstavitev vrhunskih proizvodov podjetja Leica, povabljeni gostje (Joey Papazian, Silvo Karo in Patrick Berhault) ter bife v preddverju dvoran, ki je zaokrožil ponudbo. Vse skupaj name ni napravilo velikega vtisa. Kot običajno sem lahko na festivalu, ki je član Mednarodnega združenja festivalov gorniških filmov, videl znane obraze z lanskega festivala, slovenske obiskovalce pa sem lahko žal znova zlahka preštel na prste ene roke. Direktorstvo je Robert Schauer, idejni vodja in gonilna sila celotne prireditve, tokrat prepustil dolgoletni sodelavki, Barbari Koren-Tauscher, ki kakšnih novosti ni uvedla. Okrnjena prireditve je minila brez večjih dodatnih

dejavnosti, predavanj in razkošne razstave fotografij priznanih avtorjev kot v preteklih letih. Kot da prireditelji jemljejo sapo in zalet za jubilejni, 15. festival naslednje leto, ki bo sicer minilo v čaščenju obletnic ob pol stoletja osvojitve Mount Everesta in za Avstrijce še pomembnejšem prvem vzponu Hermanna Buhla na Nanga Parbat. Drugače si sicer ne znam predstavljati rutinske razglasitve zmagovalcev in povprečnosti dogajanj na odru in v zakulisju.

Sicer pa podeljujejo nagrade (kipec Kamera Alpin in Gold) v petih kategorijah. V prvi, Alpski dokumentarni film, je nagrado prejel francoski dokumentarec »Izgubljeni na Mont Blancu«, drugi kipec v kategoriji Plezanje v skali in ledu je odnesel »Geronimo«, v tretji kategoriji Avantura je prepričljivo zmagal izdelek dveh mladeničev, ki sta v dobrem letu prekolesarila iz mrzle Sibirije skozi puščavo Gobi in Mongolijo na Kitajsko z naslovom »Off the Rails«. Naravo, okolje in živali je najprepričljiveje prikazal film »Gelada Baboons, The Battles of Braveheart«, v zadnji kategoriji, Alpske in druge kulture, pa je nagrado osvojil film o Ladaku, deželi pod Himalajo.

Velika nagrada Grand Prix Graz 2002 je tokrat odpotovala v Nemčijo. Prav poseben film ustvarjalca Thomasa Riederheimerja prikazuje umetnika Andyja Goldworthyja, ki se ukvarja s fenomenom lepote, ritmov, nadnaravnih sil in občutij starodavnih skrivnostnih obredov, povezanih z naravnimi procesi. Filmsko oko nas spremlja skozi stvaritve, ob katerih se začnemo spraševati, kdo smo in kam gremo, kakšni vzgibi so vodili ljudi, ki so z naravnimi silami povezani v mnogi večji meri kot povprečen, zahodnjaški človek v tekmi za materialnimi dobrinami. Prav zaradi posebnosti teme, odnosa med

Podelitev glavne nagrade »Grand prix Graz 2002«

človekom in naravo ter čudovitih prizorov del in idej nenavadnega umetnika, ki jih je posebno spretno ujela kamera, je film izstopal iz sicer bogate ponudbe filmov letošnjega festivala. Med njimi so posebno nagrado podelili še za film o življenju v prometni nesreči umrlega Wolfganga Gullicha, fenomenalnega plezalca, ki je dolga leta premikal meje nemogočega v športnem plezanju strmo navzgor.

V treh dneh je pred občinstvom skoraj nemogoče predstaviti vseh, skoraj 70 v tekmovalni izbor uvrščenih filmov. Novinarji smo pogrešali novinarske informacije v angleščini za vse, ki jim nemški jezik ni tako blizu. Za prevod se niso potrudili niti na svoji spletni strani. Med manj prijetne novice pa lahko štejemo tudi predstavitev filmov v soboto dopoldne. Popoldne pred razglasitvijo nagrad in koncem predvajanja filmov za občinstvo smo namreč čakali pred praznimi dvoranami in predverjem. To je bil tudi eden izmed verjetnih razlogov, da so se številni obiskovalci razšli in se jih je mnogo manj vrnilo v graški kongresni center na svečano podelitev nagrad. Razen omenje-

Portret znamenitega gosta festivala Patricka Berhaulta

nih sprememb je festival pustil prijeten vtis in občutek, da obiskovalci za svoj denar dobijo, kar so pričakovali. Iz udobnega sedeža graškega kongresnega centra lahko v treh dneh, kolikor traja festival, stopijo v svet, ki ga mogoče nikoli ne bodo videli v živo, ampak samo na filmskem platnu. ◉

TRGOVINA Z ALPINISTIČNO, PLANINSKO IN TREKING OPREMO

KRAKOVSKI NASIP 10, LJUBLJANA

DELOVNI ČAS: OD 9.00 - 19.00, SOBOTA OD 9.00 DO 13.00

TELEFON: 01/426-34-28, TELEFAX: 01/257-32-09

VABLJENI!

Nekaj dni v francoskih Pirenejih

V osrčju Pirenejskega narodnega parka

Besedilo: Mojca Kucler
Fotografije: David Kucler

Pirenejsko gorstvo je vizualno skoraj neprekinjena 430 kilometrov dolga veriga gora, nazobčanih grebenov in globokih, ozkih sotesk vzdolž meje med Španijo in Francijo, ki poteka od Atlantika do Mediterana. Najspektakularnejši del Pirenejev, tako imenovani Visoki Pireneji, kjer večina vrhov sega nad 2800 metrov nadmorske višine, je bil leta 1967 združen v Pirenejski narodni park. V Franciji park obsega dobrih 100 kilometrov dolg obmejni pas od Lescuna prek doline reke Aspe in doline Luz-Gavarnie do masiva Nouvelle. Na celotnem področju, ki meri 45.700 hektarjev, ni stalnih naseljencev. Najbrž sta se prav zato tu ohranili bogata flora in favna: endemičnih je približno

160 vrst rastlin (pirenejski encijan, rumena turška lilija, vijolično cvetoči pljučnik, pirenejsko fazanovo oko, modri iris ...), hkrati pa je tu eden najboljših krajev na svetu za opazovanje velikih ujed (zlatega orla, obutega orla, pirenejskega bradatega jastreba, beloglavega jastreba ...) in številnih manjših ptic. Tu živijo tudi številni gamsi, svizci (ki so jih leta 1950 prinesli sem iz Alp) in značilne rdeče veverice, vse redkejši pa so nekoč številni rjavi medvedje.

Pirenejski bradati jastreb

Naša popotniška žilica in ljubezen do gora sta nas skozi Pau vlekli naravnost v Pirenejski narodni park. V ozki soteski vzdolž reke Ossau smo se ustavili v majhni vasi Aste-Beon. Nad vasico so namreč 300 do 400 metrov visoke pečine, kjer je od leta 1974 naravni rezervat za gnezdenje pirenejskih bradatih jastreb. Tega leta sta tu dva domačina naselila deset parov takrat zelo ogroženih ptic, ki čez krila merijo kar 3 metre, hranijo pa se predvsem z mrhovino. Pozimi, ko v gorah ni ovac, jim domačini strežejo v posebni »restavraciji« – na pečine jim nosijo kosti in drobovino mrtvih živali.

S prostim očesom vidiš le obrise jastreb, ki krožijo v višavah, če pa jih želiš videti od blizu, se lahko oglasiš v vašem muzejčku. Za dobrih 1000 SIT (6 €) si lahko ogledaš muzej (fotografije, računalniške animacije, literatura, miniaturna vasice, pečin nad njo in razporeditve gnezd ...) in 45-minutni videoposnetek. Na vrhu pečin, 30 metrov od gnezd, imajo namreč nameščeno daljinsko vo-

Cirque de Gavarnie – dolina v krožnem objemu tritisočakov.

deno kamero, s katero lahko v vsakem trenutku spremljajo razvoj in potepe bradatih zgornjih sosedov iz neposredne bližine. Poleg posnetkov v živo vam pokažejo tudi krajši film, ki je nastajal skozi leta spremljanja teh ptic. Vsako leto se v gnezdu izvali en sam golič, ki ob rojstvu tehta le 200 gramov, v naslednjih štirih mesecih pa ga starša spita ta na 7 do 8 kilogramov. V tem času tudi toliko dozori, da lahko začne s treningom mišic za vzlet. Ob posnetku skoraj golega jastreba, ki poskakuje na 3 centimetre široki polički in mrzlično maha s krili, se moraš nasmehnuti. Tako bo počel še dva meseca, dokler ne bodo mišice dovolj močne, da bo lahko poletel.

Danes na pečinah nad vašjo gnezdi preko 120 parov teh veličastnih ptic. Če imaš srečo, pa jih lahko vidiš tudi v visokogorju ...

Na tritisočak

Glavni pohodniški center v osrčju Visokih Pirenejev je Cauterets, perspektivna turistična vasica, kjer se poleti zbirajo predvsem pohodniki, pozimi pa smučarji. V središču je »Maison du parc« – stavba, v kateri je stalna brezplačna razstava Pirenejskega narodnega parka v treh nadstropjih: fotografije gora, živali in rastlin, zgodovinski razvoj narodnega parka, zemljevidi, makete in pomembne informacije. Sicer pa je za informacije o pohodih v hribe najbolje vprašati v bližnji turistični pisarni ali pa (po naših izkušnjah še bolje) kar na recepciji kampa, v katerem ste. Ljudje tukaj resnično živijo z okoliškimi gorami in najbolje poznajo poti in razmere v gorah, uspešno pa znajo napovedati tudi vreme.

Izhodišče za večino pohodov je parkirišče 8 kilometrov južno od vasi, na nadmorski višini 1450 metrov. Tu se pod tako imenovanim Španskim mostom (Pont d' Espagne) v spektakularnem slapu združita dve reki – Gaube in Marcadu. Vzdolž reke Gaube poteka odlična pešpot na najvišji vrh francoskih Pirenejev – Vignemale (3298 m). Mi smo se zaradi pomanjkanja opreme in izkušenj raje odločili za njegovo manjšo sestrico Petit Vignemale (3032 m) – pohod na najvišji vrh namreč zahteva dereze, cepine in vrv, saj je treba skoraj tisoč višinskih metrov premagati prek 50 metrov debele plasti snega in ledu, polne ledeniških razpok.

Zasluzena malica pred kočo Refuge des Oulettes de Gaube – s pogledom na cilj: Petit Vignemale je skrajno levo.

Pešpoti so v Pirenejih zelo dobro označene, pa tudi Francozi v tem delu Francije začuda govorijo odlično angleško, zato z orientacijo in izbiro cilja ni bilo posebnih težav. Iz kampa v Cauteretsu smo se odpravili okrog sedme ure zjutraj. Ker so sončni žarki komaj obsijali vrhove in je v dolini še vladal ledeni hlad, smo si bili neznansko hvaležni, da smo s seboj vzeli kapo in rokavice. Po eni uri hoje skozi gozd smo se dvignili do lepega gorskega jezera Gaube, kamor se turisti lahko pripeljejo tudi z žičnico. Od tu pa do kočice Refuge des Oulettes de Gaube (2151 m) je še poldrugo uro hoje po dolini vzdolž nemirnega potoka Gaube (z odlično pitno vodo), mimo slikovitih slapov in s stalnim pogledom na cilj – sestri Vignemale. V kočici so nas usmerili na levo in končno smo začeli pridobivati tudi višino. Po dveh urah vzpona od kočice nas je vrh Petit Vignemale nagradil s čudovitimi razgledi na španske Pireneje, dolino Luz-Gavarnie, Vignemale in ledenik pod njo ter našo prehojeno pot, ki nas je čakala, da nas popelje nazaj v dolino.

Opazovala sem Francoze – hodijo mirno, v ravni koloni. Nihče ne seka ostrih ovinkov po bližnjicah, ker spoštujejo naravno okolje živali in rastlin. Presenetilo me je, da kljub težkim nahrbtnikom nihče ne uporablja zlozljivih pohodnih palic; hodijo brez njih ali pa si pomagajo z eno leseno. Preprosto so del narave in zato ni čudno, da pri

Del črede gamsov, ki se nam je približala pozno popoldne.

vsej masi ljudi, ki se čez dan premika po teh poteh, popoldne lahko doživiš, da ti čez pot steče verica ali svizec ali pa se čez strmo pobočje poti približa cela čreda gamsov ...

Skalni amfiteater

Zaradi slabšega vremena smo se naslednji dan odpravili v sosednjo dolino Luz-Gavarnie. Pravijo, da je dobro, da mišice ne pušiš, da se preveč ohladijo, sicer so bolečine močnejše, zato smo se nastanili v kampu vasice Gavarnie in se odpravili po 6 kilometrov dolgi pešpoti iz vasi do največjega francoskega »svetišča«. Pot se ves čas zložno vzpenja in po poldrugi uri pripelje do vaškega hotela, restavracije in trgovine s spominki ter »parkirišča« za mule in konje, ki jih lahko najameš in z njihovo pomočjo premagaš razdaljo šestih kilometrov do sem. Že od tu je lep razgled, lahko pa se po ozkih potkah med nizko travo, posuto z divjimi modrimi irisi in velikanskimi balvani, povzpneš v središče Cirque de Gavarnie – skalnega amfiteatra enajstih tritisočakov, katerih stene se krožno dvigajo okoli tebe. Pot v Španijo je tu možna le prek širistromskih navpičnih sten, čez katere pada največji evropski slap La Grande Cascade. Njegova celotna dolžina je 423 metrov, vertikalni padec pa meri 240 metrov. Nam je pogled na same vrho-

ve tritisočakov zastrla meglica, a kljub temu je občutek majhnosti v tem velikanskem krogu navpičnih sten in očakov nepopisen.

Poleg slapu in samega skalnega amfiteatra obiskovalce privlači še ena zanimivost – Breche de Roland (2807 m) – vrata v Španijo. Gre za globoko, nekaj metrov široko geometrično razpoko na zahodnem mejnem grebenu amfiteatra, skozi katero lahko nadaljuješ pot v španski kanjon Ordesa in od tu na drugi najvišji vrh Pirenejev Monte Perdido (3355 m). Naslednji dan smo se nameravali povzpeti na greben in vsaj pokukati skozi slavna vrata, a se je izkazalo, da se je meglica na vrhovih tritisočakov sprevrгла v gosto oblačnost, združeno s padavinami, zato smo jo mahnilo proti vzhodu in upali na boljše vreme.

Visokogorski observatorij

Za kolesarske navdušence je dobrih 40 kilometrov od tu prelaz Col du Tourmalet, kjer poteka tudi vsakoletna dirka Tour de France. Cesto dopolnjujejo redne oznake o številu prevoženih kilometrov, doseženi nadmorski višini in tem, koliko odstoten klanec te čaka. Mi smo se na vrh pripeljali z avtomobilom, srečali pa smo marsikaterega, ki si je pot utiral s pomočjo lastnih nog. Z vrha prelaza je možen vzpon (peš ali z gondolo) na Pic du Midi di Biggore (2887 m), ki je znan po velikanskem observatoriju visoko v Pirenejih. Tu je nameščen Nasin teleskop (d = 2 m), skozi katerega opazujejo vesolje. Obiskovalci si lahko ogledajo planetarij, muzej in videoposnetke iz vesolja (za angleški prevod na avdiokaseti je treba doplačati 3 €). Če imaš srečo, morda lahko pokukaš tudi skozi kakšen teleskop. Predvsem pa je veličasten razgled z vrha prek Pirenejev, v jasnem vremenu pa vse do morja in na sever celo do francoskega Centralnega masiva.

Žal upanje na boljše vreme ni zaleglo – zgoraj se je shladilo in pričelo snežiti (sredi avgusta), v dolini pa nas je pri slabih 10 °C močil dež. Podobno vreme je bilo napovedano še za naslednje štiri dni, zato smo se morali prisilno posloviti od Pirenejev in načrtov, kaj vse bomo še obiskali.

Avtocesta proti Tolousu nas je vodila proti domu, ko smo ob cesti zagledali oznako za počivališče z imenom Pic du Midi. Ker smo že z veseljem

pričakovali prostore, v katere gre še cesar peš, smo se ustavili. Na počivališču je nekaj maket planetov in usmerjevalne table (Astrološki park, Pentaskop). Če se vam neznansko ne mudi, jim sledite. Po nekaj minutah hoje te potka pripelje do restavracije, v kateri je pentaskop – kino, v katerem si lahko zastonj na petih povezanih zaslonih ogledaš 20-minutno projekcijo. V posnetku te popeljejo na vrh Pic du Midi di Biggore, ogledaš si panoramski razgled z vrha, observatorij in nje-govo gradnjo ter pokukaš skozi teleskop v vesolje. Zvezde, Mlečna cesta in planeti so pred teboj kot na dlani.

Potovanje po Pirenejih je vsekakor potrdilo že znani rek: »Najboljše stvari v življenju dobimo zastonj – le sprejeti jih moramo znati.« ●

Pravljični gozd ob stezici proti jezeru Lac de Gaube.

Pirenejsko gorovje

Najvišji vrhovi: Pico d' Aneto (3404 m) in Monte Perdido (3355 m) na španski strani meje; Vignemale (3298 m) in Pic Long (3192 m) na Francoski strani.

Izhodišča pohodov:

- Pont d' Espagne (1450 m) – parkirišče 8 km južno od Cauteretsa, od koder je možna tura na najvišji vrh Francoskih Pirenejev – Vignemale oziroma na Petit Vignemale.
- Gavarnie (850 m) – pohod na Cirque de Gavarnie (1080 m), tura na Breche de Roland (2807 m) in nadaljevanje od tu na Monte Perdido (3355 m).

Kratek opis nekaterih tur:

- Vignemale (3298 m) – najvišji vrh Francoskih Pirenejev. Zahtevna tura. Iz Pont d' Espagne do vrha potrebuješ 6,5 do 7 ur. Obvezna je uporaba cepina, derez in vrvi (prehod čez ledenik). S predhodno rezervacijo je možna prenočitev v koči Refuge des Oulettes de Gaube (2151 m) ali Refuge de Baysse-lance (2567 m), sicer pa v lastnem šotoru ali na prostem.
- Petit Vignemale (3032 m) – pot ni zahtevna niti izpostavljena, terja pa kar ne-

kaj vzdržljivosti in kondicije (5 ur iz Pont d' Espagne). S predhodno rezervacijo je možna prenočitev v koči Refuge des Oulettes de Gaube (2151 m) ali Refuge de Baysse-lance (2567 m), sicer pa v lastnem šotoru ali na prostem.

- Cirque de Gavarnie (1080 m) – 6 km iz Gavarnieja (1,5 h). Dostop je možen peš ali na najetem konjskem oziroma oslovem hrbtu. Lahka pot.
- Breche de Roland (2807 m) – 5 km iz Gavarnieja je na višini približno 1000 m parkirišče, od koder je zelo strma pot do vrha (3 h). Možen je prehod v Španijo skozi slavna »španska vrata« (Breche de Roland) in nadaljevanje po markirani poti na drugi najvišji vrh Pirenejev – Monte Perdido (3355 m). S predhodno rezervacijo je možna prenočitev v koči Refuge de la Breche de Roland (2782 m), sicer pa v lastnem šotoru ali na prostem.

Oddaljenost od Ljubljane: približno 1500 km.
Cene cestnin v eno smer: približno 15.000 SIT (Italija in Francija).

Cene kampov: od 2500 do 3500 SIT za šotor, avtomobil in štiri osebe.

Tečaj v Manangu

Slovenska pomoč Nepalu se nadaljuje

Besedilo in Fotografije: Bojan Pollak

Od 16. oktobra do 12. novembra 2002 je v Katmanduju in Manangu v okviru »Slovenske šole« potekal osnovni tečaj planinskih veščin za Nepalce. Sodelovanje med nepalsko in slovensko planinsko organizacijo na področju usposabljanja novih kadrov se torej uspešno nadaljuje. Do sedaj je bilo od leta 1979, ko je Aleš Kunaver začel s to šolo, s slovensko pomočjo izvedenih že 18 osnovnih tečajev. Tri (2 zase in enega za Singapurce) so Nepalci izvedli sami, kar dokazuje, da naša pomoč ni bila zaman. Letošnji tečaj se je od prejšnjih razlikoval po tem, da je bil prvi po novem programu, po katerem naj bi bilo za doseg naziva vodnik NMA (*Nepal Mountaineering Association*) potrebno končati osnovni planinsko-alpinistični tečaj, osnovni tečaj za vodnike (po standardih UIAA), opraviti določeno prakso in končati vsaj enega od nadaljevalnih tečajev. Tak program je na osnovi našega predloga NMA v načelu sprejela in naj bi ga izvajala v prihodnje, deloma z našo pomočjo, deloma sama, v veliki meri pa tudi s francosko in avstrijsko pomočjo.

V letošnji osnovni tečaj se je vpisalo 19 tečajni-

Vaje na ledeniku pod Gangapurno

kov. Običajno se jih sicer vpiše več, ker pa je bilo ravno sredi njihove najvišje turistične sezone, je bil vpis malo manjši. Do konca jih je vztrajalo 18, ker je moral eden zaradi pljučnega edema takoj po prihodu v Manang odleteti v Pokharo. Od preostalih jih je 17 opravilo celotno usposabljanje, eden pa samo skalni del, ker se je moral zaradi višinske bolezni predčasno spustiti z višinskega tabora nazaj v dolino. Na tečaju je poučevalo 5 inštruktorjev. Trije so bili Nepalci: Lhakpa Norbu Šerpa, ki je bil tudi glavni inštruktor, Lhakpa Šerpa, Kilu Temba Šerpa, dva pa Slovenca: Bojan Pollak, ki je bil tudi vodja tečaja, in Matjaž Šerkezi. Vlogo koordinatorja oziroma povezovalca med NMA in inštruktorji je odlično opravil Da Gombu Šerpa, ki je občasno tudi predaval. Da Gombu Šerpa je tudi načelnik odbora za vzgojo in izobraževanje NMA.

Potek in vsebina tečaja

Tečaj se je začel 16. oktobra v Katmanduju, kjer so bili teoretična predavanja in praktične vaje iz kopnega plezanja v plezalnem vrtcu v Bala džuju. Zadnji dan teh vaj je posnela tudi francoska televizija TF 5, ki je snemala oddajo o razvoju turizma, francoski pomoči, o Nepalcih, ki so se izpopolnjevali v Chamonixu v Franciji, in podobnem. Sledil je pohod do šole v Manangu, med katerim so bila tudi predavanja in praktične vaje. S poukom v šoli se je nato nadaljevalo 28. oktobra. 31. oktobra je sledil premik v nižjo višinsko bazo (pribl. 4400 m) in nato 2. novembra v višinsko bazo (pribl. 5250 m). Zaradi nizkih temperatur (do -22 °C) in neustrezne oziroma nezadostne hrane, za katero je skrbela najeta trekinška agencija, so bile obdelane samo vse osnove in opravljen vzpon

na 5437 metrov visoki Kang La Čuli. V dolini so bile nato obdelane še manjkajoče teme in opravljene izpiti, tako da je bil tečaj praktično končan 12. novembra s podelitvijo slovenskih diplom, kar je opravil podpredsednik PZS Tone Škarja. Sledila je vrnitev v Katmandu, kjer so bile nato 19. novembra v prostorih ministrstva za turizem svečano podeljene še nepalske diplome – ob prisotnosti predstavnikov ministrstva in vodstva NMA, pa tudi kopice novinarjev. O tem so 20. novembra pisali vsi pomembnejši nepalski dnevniki.

Za ta tečaj je bilo značilno: zelo hladne, vetrovne in prašne razmere v Manangu (v učilnici je bilo med poukom samo okoli 5 °C, nekateri okoliški potoki so bili zmrznjeni cel dan!) in trdo delo, toda izredno dobro sodelovanje in razumevanje med slovenskima in nepalskima inštruktorji. Poleg čisto tehničnih zadev je bil del časa posvečen tudi splošnemu znanju, ki bo lahko koristil udeležencem pri njihovi prihodnji dejavnosti: seznanili so se z dostopom do baznega tabora za Anapurno IV, obiskali so samostan, v bližini katerega naj bi bival tibetanski menih Mila Repa, udeležili so se tudi praznovanja v naselju Managu.

Glede na to, da je bil to osnovni tečaj, so bile na njem obdelane samo osnove iz naslednjih tem: priprava za vzpon, nevarnosti, vreme, oprema, taborjenje in bivakiranje, varstvo okolja, planinsko izražje, opis in ocena plezalnega vzpona, orientacija, prva pomoč, višinska bolezen, utrujenost, prehrana, vrvi in vozli, skalno, snežno in ledno plezanje, reševalna tehnika. Pri tem so popolnoma enakovredno predavali nepalski (10 tem) in slovenska inštruktorja (7 tem). S tem so dokazali, da sta naše dosedanje prizadevanje in sodelovanje že obrodila sadove: Nepalci so sami povsem sposobni kakovostno izvesti osnovni tečaj. Naša pomoč na takem tečaju je predvsem v podpori njihovem vodenju, prenosu kvalitetnega znanja in večji učinkovitosti tečaja.

Slovinci smo jim tokrat prinesli predelan in delno prilagojen učbenik in natančno izdelan program šolanja vključno s sistemom izpitov – izpitnih vprašanj oziroma načinom opravljanja izpita. Izpiti so bilo namreč v največji možni meri praktični. Uvedli smo tudi novost – neke vrste osebni indeks, v katerega so se vpisovali opravljeni izpiti.

Vaje iz lednega plezanja smo imeli na koncu ledenika pod Naur Čulijem

Nepal tudi v prihodnje računa na našo pomoč

Sodelovanje se bo v prihodnje nadaljevalo. Pripravljen je sporazum med obema planinskima organizacijama, pripravlja se tudi sporazum med državama o medsebojni pomoči na področju prenosa kakovostnega slovenskega znanja. Naslednji osnovni tečaj planinskih veščin, na katerega so vabljeni Slovenci (dva inštruktorja in zdravnik – tega nam letos ni uspelo pridobiti), je predviden za september 2003, za kar imamo že uradno vabilo. Osnovni tečaj za vodnike NMA pa je predviden za leto 2004.

Upamo, da bo tej obliki mednarodnega sodelovanja, ki je povsem v duhu modernih mednarodnih gibanj (globalizma), ki se mu pridružuje tudi naša država in v okviru katerega je deklarirana tudi pomoč razvitejših držav sveta najrevnejšim, dala svojo konkretno pomoč tudi Slovenija. To pa predvsem zato, ker je taka pomoč tudi prispevek k afirmaciji, prepoznavnosti pa tudi potrjevanju lastne, slovenske identitete, kar bo še toliko bolj pomembno in potrebno po popolni vključitvi naše države v Evropsko unijo. Žal naša država za letošnji tečaj ni prispevala niti tolarja, tako da je bilo potrebno vsa sredstva zbrati s sponzorji ali lastnimi prispevki.

V NMA se funkcionarji zamenjajo vsaka tri leta in ravno letos (2002) so izvolili nove. Tako je vodenje njihovega odbora za usposabljanje (vzgojo in izobraževanje) prevzel Da Gombu Šerpa, ki

Na vrhu Kang La Čulija (5437 m)

si je s svojimi kolegi zadal zahtevne naloge. Ustanovili so inštruktorsko organizacijo, usposabljanje v NMA želijo postaviti na solidne temelje, poleg standardov UIAA pa želijo doseči tudi standarde UIFGM, torej poklicnih gorskih vodnikov. Poleg pomoči, ki jim jo v veliko večji meri nudijo Francozi (ENSA) in Avstriji (EKO HIMAL), Nepalci pričakujejo tudi slovensko pomoč, saj vedo, in to so tudi večkrat poudarili, kdo jim je prvi začel dajati znanje v takšni obliki in tako vzpodbudil tudi druge ter zgradil tudi samo stavbo šole.

Tečaj ni bil samo učenje planinskih veščin

Poleg čisto šolskih reči so se na tečaju dogajale tudi druge, povsem človeške in po svoje zanimive reči. Vsako jutro nas je z besedo in kadilom blagoslovil najstarejši tečajnik, 51 let stari Rintzen Šerpa. Ta je tudi poskrbel za blagoslovitev našega odhoda v višje predele in za posvetitev samega tečaja, tako da ni bilo potrebno najemati lokalnega duhovnika. Tudi nekateri nepalski inštruktorji so začeli delovni dan z molitvijo, tako da je bilo prebujanje prav zanimivo.

Posebno »zabavo« smo imeli z enim od tečajnikov, Ang Sonamom. Ta je na poti proti Manangu zbolel in bil tako slaboten, da je moral jahati konja. Ker je bil tudi prehlajen, si je s šalom pokrival usta, na glavo pa si je nataknil platnen klobuk. Ker ima izrazito japonske poteze (kolegi so mu nadeli ime Suzuki San), so ga domačini, ker je jahal na konju, spraševali, ali je Japonec. Počasi jim je odkimal, pa so ga vprašali, ali je Korejec. Spet jim je

počasi odkimal. Bil je namreč veličastno počasen in izredno »racionalen« v gibih, tako da smo imeli tudi pozneje, ko si je opomogel, zaradi njega po več ur zamude. Je bruc, saj se je vpisal na študij znanosti in se je tečaja udeležil predvsem zaradi tega, ker je želel (kot še nekaj drugih, med njimi tudi eden, ki je končal študij menedžerstva!) spoznati tudi to plat življenja in Nepala. Mogoče bodo ravno taki, kot je on, ki se bodo s planinstvom oziroma alpinizmom ukvarjali bolj iz notranje potrebe kot pa iz potrebe po preživetju, kot to počne večina drugih Nepalcev, dvignili zavest in kakovost nepalskega alpinizma na višjo raven.

Ko smo se vračali iz Mananga, smo med potjo srečevali obilico turistov – trekerjev. Po lepi slovenski planinski navadi sva jih vse po vrsti pozdravljala. Nepalce z »namaste«, tujce, bilo je največ Francozov, pa kar z »dober dan«. Večina je tudi odgovorila, seveda pa je bilo tudi nekaj takšnih, ki so naju samo zabodeno pogledali. In tako se je zgodilo, da nama je starejši možakar, ko sva korakala proti Pisangu, odgovoril z »dober dan«! Sicer s tujim naglasom, vendar povsem razločno. Seveda sva se ustavila in takrat se je pokazalo, da je 72-letni Walter, ki je doma v Sidneyu, že bil v Sloveniji, kjer mu je bilo zelo všeč. Spomni se predvsem Bohinja. Sedaj je bil pa namenjen na Vzhodni Čulu.

Nazadnje sem hodil po tej poti v letu 1989. Zato mi ni bilo težko opaziti, kaj vse se je spremenilo v teh 13 letih. Kot prvo je to nova cesta, ki prihrani okoli 45 kilometrov pešačenja skozi »rižoto« – od Dumreja do Besi Saharja. Ko smo hodili tam v 80. letih, je bila trasa sicer že nakazana, vendar praktično neprevozna. Sedaj je asfaltna prevleka na vsej dolžini razen nekaj 100 metrov, kjer zemlja še vedno drsi. Cesta je načrtovana še naprej. Do Kudija je že prevozna v sušnem obdobju tudi z avtobusi, do Bulbuleja tudi z motornimi kolesi, trasa je na grobo izkopana skoraj že do Sjangeja, torej do začetka soteske. Je pa na drugi strani reke kot sedanja pešpot.

V večini vasi imajo sedaj javni vodovod. Voda za pitje in drugo uporabo je nekje zajeta in speljana po plastičnih ceveh do hiš. Seveda ni nujno pitna tudi za turiste. Midva je nisva preizkušala v vsaki vasi, sva jo pa pila, vendar šele ob povratku, ko sta bili najina črevesna flora in fauna že dobro pri-

vajeni, če je le bila dovolj hladna (pod 14 °C) in ni bilo suma, da gre za zajetje površinske vode z možnostjo okužbe. Seveda pa so taki javni vodovodi prav primerni za umivanje in tudi pranje.

Zelo malo je pravih nosačev. Nekdaj je praktično celotni tovarni promet po dolini Marsiandija potekal na njihovih hrbtih. Sedaj prave nosače srečaš le poredko. Običajno so to nosači trekingov oziroma tisti, ki jih najamejo turisti. Osnovni promet pa poteka na hrbtih mul oziroma oslov (ponijev). Tako skoraj ne mine ura, da ne bi srečal kolone bolj ali manj otovorjenih živali. Tako srečanje lahko na ozkem predelu poti postane nevarno, ker te lahko žival mimogrede porine s poti, kar se je, vsaj tako so pravili domačini, že nekajkrat zgodilo.

Nove so tudi majhne hidroelektrarne. Skoraj vsaka vas ima že svojo. Električna je nato napeljana po zraku, z žicami, ki so pritrjene tudi kar na drevesa. Vse je narejeno precej po domače. Električna v njih je ali pa je ni. V Manangu imajo npr. eno majhno elektrarno za dve naselji. Ker je elektrike premalo za obe, saj ima elektrarna komaj nekaj čez 10 kW moči, imajo sistem par – ne par: en dan ima elektriko eno naselje, drugi dan pa drugo.

Veliko je tudi novih »lodžev«. Skoraj vsaka zgradba ob poti je, če že ne hotel ali »lodž«, pa vsaj čajnica. In še vedno gradijo nove. Osnovne cene je določila oblast in so v določenem naselju bolj ali manj enake. Niso pa enake količine, ki se jih dobi za enako ceno. Tako dobiš nekje za ceno čaja dva decilitra, drugod pa tri ali pa samo enega in pol.

Nečesa pa skoraj ni bilo opaziti. Nekdaj smo pogosto srečevali domačine, ki so prenašali tranzistorne radijske sprejemnike, ki so igrali na ves glas. Sedaj tega praktično ni več. Je pa precej takih, ki imajo »walkmane«.

So pa letošnje razmere, tako politične kot tudi vremenske, saj je obilno monsunsko povzročilo veliko zemeljskih plazov, ko so cela naselja zgrmela v dolino, zmanjšale obisk za okoli 30 %. Tako so bili hoteli napol prazni, pa tudi med potjo nikoli ni bilo problema dobiti prenočišče.

Na tem tečaju je bilo poleg resnega in zavzeta dela tako inštruktorjev kot tudi tečajnikov tudi veliko smeha.

Ko smo morali v šoli »bivakirati«, ker ni bilo

spalnih vreč, smo Da Gombuja vprašali, kako je bilo. Odgovoril je: »Preizkusil sem svojo bivak vrečo. Bila je odlična. Vendar je ne bi nikoli več kupil.«

Ko smo vprašali, kako se kaj razumejo z domačimi dekleti, smo dobili odgovor, da so do domačih deklet lame – to je menihi.

»Pa to ves čas?«

»Ves čas, samo v kuhinji ne.«

Ker sta dva tečajnika kazala znake slabosti, ju je Da Gombu spremljal k zdravnici v Manang. Tudi potem je bilo še treba urediti marsikaj, zato je moral Da Gombu večkrat v Manang. Pa smo mu nagajali, češ da hodi na obiske k zdravnici in da takrat ni lama, ker je zdravnica mlada in lepa, še lepša pa je njena bolniška sestra. Pa je odgovoril: »Pri tej zdravnici in njeni pomočnici ni prav nič težko biti lama!« O tem smo se pozneje lahko sami prepričali. (Po tibetansko se menihi reče lama, nuni pa ani.)

Še veliko je zgodb in spominov, ki pa bodo ostali v glavnem samo v glavah udeležencev. Za vse bo pa ostalo dejstvo, da smo dali 18 Nepalcem osnove za varnejše delovanje po njihovih planinah in da v njihovi zavesti ostaja, da jim je to pomoč dala Slovenija, državica v srcu Evrope, za katero večina od njih prej sploh ni vedela, da obstaja. ●

Med številnimi podatki o plezalcih in preplezanih smereh se nam je vrnila napaka s podatkom o prvem slovenskem ponavljalcu smeri Za staro kolo in majhnega psa. Smer, ki jo je kot prvi leta 1992 preplezal Tadej Slabe, je leta 1998 ponovil španec Pablo Pons, leta 2001 Urh Čehovin in leta 2002 Uroš Perko, zadnja dva sta seveda Slovenca. Seveda je ob tem prvi slovenski ponavljalec Urh Čehovin. Za napako se seveda opravičujemo. Da pa se v bodoče ne bi dogajale podobne napake, vabimo vse športne plezalce in alpiniste, da nas o svojih pomembnejših vzponih sproti obveščajo. Sodelovanja se še vnaprej veselimo.

Uredništvo

Izgubljena svetinjica in najdene gore

Iskanje tistega, česar se ne da najti

Besedilo: Andreja Konovšek

»Hodil je po svetu in iskal, česar se ne da najti. Iskal je, kar ni nikoli obstajalo; iskal nekaj, česar sploh še ni bilo na tem svetu. Toda sklenil je, da pojde po tej poti in da najde, česar se najti ne da. To je bila njegova velika skrivnost. Kajti če je iskal, česar ni in se najti ne more, bo moral to, česar ni in česar se najti ne more, ustvariti. Novo pa nastaja dolgo, to je vedel.« (M. Tomšič)

V spomin na hribovska doživetja

Kakšen teden nazaj bo, ko sem ugotovila, da sem izgubila svojo svetinjico. Za marsikoga bi bil to navaden obesek ali odvečen kič, zame pa ... Podaril mi jo je prijatelj pred petimi leti, ravno takrat, ko sem kot bodoča brucka odhajala v Ljubljano. Rekel je, da je za srečo, ki naj me spremlja v novem svetu. Naj bo za spomin na tiste nore srednješolske dni in na najine in naše skupne dogodivščine v hribih. V hribih ... »Ja, predvsem v hribih naj te spremlja, da boš varno stopala in da se boš naučila vse to, kar se še moraš in želiš,« mi še sedaj zvenijo njegove besede.

Stike s prijateljem in klapo sem počasi izgubila. Ljubljana in študentsko življenje imata svoje zanke. Ob vsem tem sem pozabila tudi na svetinjico, obtičala je bogsigavedi kje. Dokler je nisem

ravno lani na seminarju orientacije na Menini slučajno ponovno odkrila. Ne vem, od kod se je vzela. Mogoče je bila v stari vetrovki ali pa v peresnici iz srednje šole. Ne vem. Mogoče sem jo nevede nosila s sabo. Potreben je bil le trenutek in našla se je. Udarila je na plan in takrat še nisem vedela, s kakšnim namenom.

Vsa zadihana tečem proti vrhu Vivodnika. Ker je dan lep, se bo z razglednega stolpa daleč videlo. Od Donačke preko Gorjancev, od Snežnika do Julijcev, Kamniške in Savinjske Alpe bodo pa tako ali tako na dlani. Kaj bi dala, da bi bila svetinjica z mano! Spet bi slišala moje srce. Doma sem, doma! Hribi in svetinjica so moj dom.

V preteklem letu je bila z mano v mojih do sedaj najtežjih in tudi najlepših trenutkih v hribih. Poslušala je, ko sem sama pri sebi preklinjala, kaj mi je bilo treba te muke (težak nahrbtnik, utrujene noge, mraz v prstih, zvok helikopterja, ki rešuje padlo navezo v sosednji smeri), in videla je moj zadovoljni obraz ob varni vrnitvi v dolino (ob prihodu na vrh nikoli ne kričim). Še in še. V enem letu najinega intenzivnega druženja me je spodbujala, da sem se veliko naučila o sebi, o mojih sopotnikih, predvsem pa o gorah. Naučila sem se goro spoštovati. Zdaj vem, da je vsaka pot na goro pot, za katero ne veš, kje in kdaj se bo končala. Vsak nov dan v hribih te nauči, kdo in kaj si, kam greš. Veš, da nisi na vekomaj, da se spreminjaš iz dneva v dan, da se tvoje odločitve spreminjajo s tabo. Če si še včeraj silil v steno, da bi sebi ali ne vem komu dokazal, da to zmoreš, lahko danes ugotoviš, da lahko v gorah uživaš in

dobiš tisto nekaj tudi brez tveganja. Gora je lahko trenutek in te spremeni.

Hoditi z ljubeznijo v gore pomeni vstati zelo zgodaj (takrat, ko gredo nekateri študenti spat), sončni vzhod pričakati že visoko in biti že pred kosilom na vrhu. Pomeni tudi, da ob poti opaziš mravlje, jesensko obarvan macesen, da počakaš sončni zahod, in navsezadnje ljubiti gore pomeni sprejeti tudi vse muhe, ki se lepijo nate, ko mestni znoj lije iz tebe.

Varno spremstvo na gorskih poteh

Ja, tudi Menino je odela jesen. Tistih nekaj macesnov ima čarobne barve in tudi trava nekako drugače odseva. Še vonj je drugačen. Za nekatere se z jesenjo obisk gora konča, za druge se sezona

Krst

Pri »krstu« novih planincev jim lahko postavimo tudi vprašanje: »Od kod, ali s Šmarne gore ali s Triglava, se ob lepem, sončnem vremenu vidi dlje?«

Praviloma vsi odgovorijo, da s Triglava, kar pa seveda ne drži. Ob sončnem vremenu se namreč z obeh vrhov vidi vse do Sonca, ki pa je od Šmarne gore za dva kilometra bolj oddaljeno kot od Triglava.

T. P.

Priljubljenost

V izpitnih nalogah za pridobitev naziva vodnik PZS kandidati napišejo veliko različnih reči, ki jih mora nato pregledovalec vse prebrati in tudi ustrezno oceniti. To še posebej kakovostno in duhovito dela Marinka, ki pa ji očitno ni za tovrstno priljubljenost, saj je med »poročanjem« o izpitnih nalogah izjavila tudi: »Ne bom več tako sočno opisovala izpitnih nalog, pa čeprav bo kdo tudi malo zaspal, ker je to nekdo grdo obelodanil v PV!«

Bojan Pollak

miru in pristnega stika z naravo šele začenja.

Svetinjice nisem našla ne na Vivodniku ne na Špicu in Vetrniku. Premetala sem mesto, kjer sem na skupnih ležiščih ležala in imela razmetano svojo prtljago v času letošnjega seminarja.

Pravzaprav se niti ne spomnim več, kje sem jo nazadnje imela in v katerem trenutku sem jo izgubila. Mogoče na Blegošu, na Kališču ... Morda pa mi je ob zadnjem obisku Šmarne gore padla iz rok ali pa sem jo celo sama vrgla stran.

Ne bom je več iskala. In morda je navsezadnje prav, da sem jo izgubila. Prišel je čas, da se poslovi. Druga drugi sva dali to, za kar sva se morali najti oziroma za kar mi je bila podarjena. Morda je zdaj čas, da najdem drugo svetinjico. Morda je čas, da neham iskati tisto, česar se najti ne da, in tisto, kar sem izgubila. Čas je, da grem naprej in najdem nove gore in nove trenutke.

Dragi prijatelj: hvala! Sporočam ti, da je svetinjica zelo dobro opravila svoje delo! In srečno v hribih in stenah tudi tebi. ◉

Hribčki, hribi in gore

Osnovnošolcem mentor na pohodu razlaga snov iz narave. Vmes postavi vprašanje: »Kako razlikujemo hribčke, hribe in gore?«

Sedemletni Gregor zelo prepričljivo odgovori: »Sprva so vsi hribi, ko pa nekateri zrastejo, so pa gore!«

Stane Štucin

Škripanje

Po prenočevanju v planinski koči sta se zjutraj pogovarjala dva planinca: »Kakšne so se ti kaj zdele postelje?«

»Malo so bile kratke, pa je kar šlo.«

»Jaz sem se pa bal, da bodo škripale.«

»Kaj si imel kakšno s seboj?«

Bojan Pollak

Mali skovik

(*Glaucidium passerinum*)

Gorska žival meseca

Besedilo in Fotografiji: Milan Vogrin

Verjetno je že vsakdo, ki redno ali občasno zahaja v hribe, kdaj slišal značilno sovje oglašanje. Ni jih malo, ki jih ob skovikanju spreleti srh, posebej še, če se sova, kar je sicer običajno, oglašja v jutranjem ali večernem mraku. K nekoliko nelagodnemu počutju prispevajo še sence dreves, šelest listja in zgodnice, ki smo jih slišali ali nemara celo prebrali o tem, da sovje oglašanje prinaša smrt. Brez skrbi, to so le bajke, ki jim verjamejo vraževerni ljudje! So pa zaradi tega v preteklosti in v manjši meri še danes visok račun plačale prav sove: kjer je le bilo možno, so jih pregnjali, streljali ali kako drugače pobijali. Zato niti ni čudno, da je danes

Mali skovik je najmanjša evropska sova, le malo večja od vrabca.

večina sov pri nas in po vsej Evropi ogroženih, čeprav je res, da so ogrožene predvsem zaradi posrednega delovanja človeka v naravi: uničevanja življenjskih prostorov, vse večjega vnašanja pesticidov v naravno okolje in vznemirjanja sredi gnezditve (npr. sečnja, sprehajalci, nabiralci sadežev).

Pri nas stalno ali občasno živi kar deset od trinajstih vrst sov, kolikor jih je sicer v Evropi. Najmanjša med njimi, ki jo najdemo tudi pri nas, je mali skovik, ki ni nič večji od domačega vrabca. Njegovo oglašanje je melodično zelo podobno žvižganju, ki nekoliko spominja na kalina. Sicer pa ga tisti z malo posluha in znanjem žvižganja lahko tudi dobro posnemajo in celo priključijo. Pri nas boste skovika najpogosteje slišali v severnem delu države: od Julijskih Alp na zahodu do Pohorja na vzhodu. Oglašati se prične takoj po koncu zime, tako da vam bo morda zgodnji obisk gora naklonil tudi srečo, spoznati se z malim skovikom.

V srednji Evropi, torej tudi pri nas, velja za najbolj alpsko vrsto: v naših Alpah živi od 900 metrov nad morjem pa vse tja do drevesne meje, torej nekje do nadmorske višine 1800 metrov. Najpogostejši je okrog 1400 metrov visoko. Pojavlja se tudi v dinarskem svetu, vendar je tam redkejši. V zimskem času se običajno pomakne nekoliko nižje, celo v bližino hiš. Mali skovik najraje živi v starih gozdnih sestojih s smreko. Znotraj svojega teritorija potrebuje tudi manjše jase, poseke in druge manjše vrzeli v gozdu, kjer lahko lovi.

Mali skovik je duplar. Gnezdi v starih duplih detlov in žoln, najpogosteje v starem duplu tripstega detla (*Picoides tridactylus*), s katerim si velikokrat deli življenjski prostor. Pri nas je po ocenah nekaj preko 200 parov te sovice, v Savinjskih Al-

pah, kjer je najbolj raziskan, pa okrog 70 parov. Kot zanimivost povejmo še, da v celotni Evropi živi okrog trideset tisoč parov, od tega daleč največ, kar slaba polovica, na Švedskem.

Od vseh sov je verjetno prav mali skovik prehransko najbolj vezan na ptice, ki jih lovi, ko se spreletavajo preko jas. Vendar po ptičih poseže le tedaj, ko zmanjka njegove osnovne hrane, malih sesalcev, torej različnih miši in voluharic. Če je plena veliko, si skovik naredi zalogo za hude čase: nalovljeni plen si shranjuje v duplo ali med goste veje mladih smrek, ki jih je višje v Alpah v izobilju.

Z gnezdenjem običajno prične v aprilu, samica vali sama, samec pa ji v tem času prinaša hrano. Ko se mladiči izvalijo, hrano zanje in za samico še vedno prinaša samo samec. Samec mladičev ne hrani, pač pa plen preda samici ali pa ji ga v bližini dupla le nastavi in jo na prihod opozori s krajšim žvižgom. Šele ko so mladiči večji, jim hrano prinašata oba starša.

Čeprav je malo verjetno, da boste malega skovika v naravi uspeli tudi videti, ga le opišimo, nikoli se

ne ve. Na splošno je sivo rjavo obarvan, zgoraj s svetlejšimi pegami, po spodnji strani pa je svetlejši s temnejšimi lisami. Rep je kratek, zanimivo pa je, da z njim občasno trza. Oči so živo rumene, noge pa za njegovo velikost izredno velike in močne. Čeprav je le malo večji kot vrabec, lahko obvlada tudi precej večji plen, tudi takšnega, kot je detel. Rad poseda na vrhu smrek, od koder opazuje okolico. Če ga zagledajo manjši ptiči, recimo sinice, kraljički, ščinkavci in podobne vrste, zaženejo velik vik in krik ter ga začnejo obletavati in nadlegovati. Odkritemu skoviku tako ne preostane drugega kot se čim prej umakniti na drugo, bolj skrito mesto, kjer bo lahko v miru počival ali oprezal za morebitnim plenom.

Kot najmanjša sova je izpostavljen vsem večjim sorodnicam, ki ga, če je priložnost, lahko tudi plenijo. Tako se mali skovik izogiba splošno razširjeni lesni sovi, ki v gorah ne zaide tako visoko kot on, običajno le do 1000 metrov. Velik sovražnik so tudi kune, ki lahko uplenijo odraslo ptico pri valitvi, še pogosteje pa mladiče. Mali skovik je pri nas uvrščen na rdeči seznam, in sicer med ranljive vrste. ●

Iz oči v oči z malim skovikom.

Mladi nadzornik

Tabor Triglavskega narodnega parka

Besedilo in Fotografija: Marjeta Albinini

Mladi nadzornik oziroma Junior Ranger je projekt, ki ga financirata bavarska vlada in Federacija EUROPARC. V Sloveniji je letos potekal prvič nasploh, ni pa bil edini v Evropi. V poletnem času so se aktivnosti z isto osnovo, a z vsakemu parku lastno specifikom odvijale še v Nemčiji, na Češkem in na Poljskem. Glavni namen slovenskega tabora je bila predstavitev namena narodnih parkov in predvsem dela nadzornika kot glasnika parka v prostoru. Tabor je bil namenjen otrokom od 12. do 17. leta in je bil zanje brezplačen. Potekal je od 5. do 14. 8. 2002 v Vratih.

EUROPARC* je Triglavskemu narodnemu parku (TNP) ponudil sodelovanje v projektu »Junior Rangers – In action to preserve Europe's natural and cultural heritage«. Pogoj je bila aktivna vključitev mladih v pripravo in izvedbo projekta.

*EUROPARC (Federacija naravnih in narodnih parkov Evrope) je panevropska, nevladna in politično neodvisna organizacija, ki združuje 346 članov v 37 državah. Ustanovljena je bila leta 1973 in se od tedaj posveča izboljševanju kakovosti zavarovanih območij in njihovega upravljanja, da bi tako pomagala ohraniti Evropo v vsej njeni raznovrstnosti tudi za prihodnje generacije. Skrb za izmenjavo izkušenj, informacij, tehničnega in strokovnega znanja ter osebja med članicami. Sedež organizacije je v Grafenau v Nemčiji.

Tako so se v TNP spomnili name (avtorica je absolventka gozdarstva, op. ur.). Lagala bi, če bi rekla, da me ni razveselilo, da mi je bilo zaupano širjenje ideje, ki se je že davnega leta 1908 rodila v sruču profesorja Belarja.

Priprave so stekle. Na usklajevalnem seminarju maja v Laufnu v Nemčiji je bila okvirno določena vsebina, oblika izpeljave pa je ostala v naših rokah. Na podlagi pridobljenih izkušenj in navodil je začel dozorevati program, sprva v glavi, pa ob debatah s kavico, končal pa je na papirju. Že s tem, da smo bili nastanjeni v Vratih v Šlajmerjevem domu, je bilo marsikaj zakoličenega – vsaj prostorsko. Čeprav so se v drugih evropskih parkih večinoma odločali za sistem dvodnevnega obiskovanja parka, smo se v TNP zaradi relativno velike oddaljenosti nekaterih udeležencev od Vrat, pa tudi zaradi boljšega in pristnejšega spoznavanja ter ne nazadnje zaradi bogatih pozitivnih izkušenj s planinskih taborov odločili za organiziranje tabora.

Udeleženci naj bi bili stari od 12 do 19 let, preko njih pa naj bi se v program vključili tudi starši. Zaradi goratosti parka je nujno, da imajo mladi nadzorniki tudi nekaj planinskega znanja, zato smo jih iskali v mladinskih odsekih planinskih društev in po šolah v okolici parka. Odziv je bil neverjetno dober, vendar smo morali število omejiti, na žalost na le po dva iz vsakega odseka. K sodelovanju smo povabili tudi njihove vodnike in mentorje, ki so nam za nekaj dni posodili izkušnje.

Pravi pomen nadzorništva

Zaradi naslova tabora bi mogoče (upam, da ne) večina pomislila, da smo se šli samo nadzorni-

ke, se pravi hodili naokrog in »nadzirali«. Dejstvo je, da ljudje res največkrat pomislijo na policaja, ki po možnosti še teži. Pa je resnica taka, da je malo neposrečen le sam izraz; zaradi tega bo v prihodnje treba razmisliti o kakšnem drugem nazivu – morda bomo začeli uporabljati izraz »spremljevalec«.

V okviru naravovarstvene nadzorne službe TNP je zaposlenih 17 nadzornikov, katerih podaljšano roko predstavlja še 94 prostovoljnih nadzornikov (in po novem še 16 mladih nadzornikov). Naloge in namen vseh so v bistvu enaki. In ravno to dvoje smo v teh desetih dneh, polnih nasmehov in zanosa z obilico zabave, mislim, da uspešno, prenesli na šestnajsterico otrok.

Če nekaj delaš, je važno, da veš, zakaj delaš. Dvomim, da je početje na pamet in zato, ker ti tako nekdo ukaže, kdaj lahko iskreno, kaj šele zabavno. Naloga nadzornika je varovati naravo, spremljati njene pojave – pa najsi bo to erozija, povečano število kozorogov, garjavost gamsov ali odkritje fosila za zadnjim kamnom levo od poti. Skrb za izvajanje zakona o TNP pa ponavadi dobi tisti že omenjeni »policajski« predznak. Vendar pa naj bi šlo pri nadzornikovem delovanju v prvi vrsti za preventivo in ena njegovih najpomembnejših nalog je zato preprosto komuniciranje z obiskovalci. Pa naj bo to v obliki preprostega navsveta, »po kateri poti je najlažje priti na zeleni vrh« in »katera je tista špičasta gora v senci«, do nekoliko manj prijetnega pogovora, »zakaj se spi v 200 metrov oddaljeni koči in ne na za to neoznačenem mestu poleg avtomobila«. Urejanje in vzdrževanje nekaterih planinskih in naravoslovnih poti sta poleg košnje in priložnostnih del pri parkovnih kočah fizična popestritev delovnega dneva. In čeprav je delavnik pozimi krajši in poleti daljši ter vključuje dežurstva, je vsa ta dela v lastnem »varstvenem okolišju« potrebno uskladiti in izvršiti. Tu je poleg dobršne mere zaupanja med vodjo naravovarstvenih nadzornikov na upravi parka in nadzornikom potrebno tudi poznavanje parka kot takega. Mislim, da je šele s tem možno v toliko različnih situacijah ravnati pravilno. Verjetno pa je pri vsem potrebno imeti nekaj občutka. Življenje je polno kompromisov in takšno vidim tudi zdravo naravovarstvo. Ena od nalog parka je namreč tudi zagotoviti normalno življenje prebivalcem. Kompromisi. Na obeh straneh.

Mladi nadzorniki v kraljestvu Zlatoroga

Namen parka, zakaj je neko območje sploh potrebno zavarovati, kakšno vlogo imajo v tej igri živali, rastline, kamenje in voda ter kako je z vsem tem povezan človek, so bila glavna vprašanja, na katera smo v teh dneh iskali odgovore. Z enim samim ciljem: spoznati vlogo nadzornika. In pri tem se nam je uspelo zabavati!

V Vratih in okoliških gorah

Na sončen ponedeljek, 5. 8., smo se torej po nekaj pismih in telefonih prvič v živo zagledali: Mojca Benedejič, Julija Erman, Miha Golja, Nives Jensterle, Rok Kalan, Gašper Kokošar, Primož Langus, Sara Mencinger, Anže Miklavič, Doris Petač, Mateja Pogačnik, Uroš Sivec, Anže Smodiš, Tilen Škerbec, Jaka Urevc in Rok Vengar. Udobni Šlajmerjev dom smo okupirali za deset dni. Da smo ješča klapa, se je tudi izkazalo že prvi dan. Pa kaj ne bi bili pri tako dobri košti v Aljaževem domu!

Za uvod predstavitev diapozitivov. Joža nas je začaral z norimi barvami in tisočeriimi obrazi parka. Prva noč je bila najmirnejša – se pač še nismo poznali ... Za vse nadaljnje, bile so brez razlike enake, se pa tako ve. Hihitanje, sprehodi, kartanje, spogledovanje. Nekaj čarobnega je vedno v teh taborskih nočeh.

V naslednjih dneh smo z vseh smeri prehodili naravoslovno pot od Mojstrane do klina pod Ste-no, na njej postavili nekaj informacijskih stebričkov – totemov, zamenjali table, pobirali smeti, popravili pot proti krnici Za Cmirom, obračali in grabili seno. Obiskali smo Triglavski muzej v Mojstrani, kjer nam je po srcu še vedno mladi Avgust Delavec predstavil zgodovino planinstva, v Radovni na hitro pomežiknili stari Gogalovi lipi in z Meto podoživljali nekdanji vsakdan Pocarjeve domačije. Kako ruševca vozi kočijo in da je šmarnica tudi zanimiv ptič, nam je ob diapozitivih povedal poznavalec ptic Željko, o tistih mini živalicah v visokogorskih jezerih pa Alenka. O živopisanem cvetju na travnikih in tistih specialistih z dolgimi koreninicami v živi skali, pa o zajcih, gamsih, svzicah, pupkih nam je pripovedovala Maja.

Počasi so se kazale vzporednice z delom nadzornika. Zakaj to in zakaj ono, je postajalo jasnejše, saj so mladi to ugotavljali preko izkušenj. Tisti pravljичni znak na levem rokavu nadzornika je dobival pomen – slika je oživela. Na strmi skali stoji gams. Kot bi se nagibal čeznjo in gledal dol. Silhueta Triglava in spodaj triglavska roža. Zlatorog. Pripovedka, ki me je očarala že kot otroka ... Lahko bi jo prebrali tudi starejši in pripomogli, da nam beli kozel ne bi še kdaj pobegnil. Ljudje s temi znaki so nas stalno obkrožali. Martin, Toni, Ico, Rado pa Peter in še en Martin. Lahko se samo nasmehnem – res »fejst« fantje! Z njihovo pomočjo je tista slika dobila še barve. Skrivnostno zanimivi so bili nočni obhodi s Tonijem, interesantne Galerije z Martinom, poučni Icovi življenjski naveti in ostro Radovo lovsko oko.

Ni samo rdeči seznam za ogrožene vrste, je tudi zelena knjiga za pridne pobiralce smeti. S tiskanimi črkami bi se lahko vpisali po turi na Bivak IV, nekoliko manj smo jih dobili na poti čez Luknjo do informacijskega centra TNP v Trenti. Multivizija o parku, pa zanimiva predstavitev Soče, trentarski muzej, geologija, ekologija so le nekatere od

stvari, ki nam jih je Na Logu v Trenti razkril Marko.

Vsak dan je lep in zanimiv po svoje. A smo ljudje narejeni tako, da vedno iščemo tisto naj. Mislim, da je bil za vse nas tak dan torek, 13. avgusta, ko smo šli proti Bivaku II opazovat živali. Že od vsega začetka se je vedelo, da je to tisti torek, ko bo treba najbolj zgodaj vstati. Pa ne, da bi zato šli kaj prej spat ... Dežurna sta nas tako že ob 3.20 vrgla iz postelj in že čez debele pol ure smo bili razkropljeni po gozdu in delali zemljevid zvokov (od točke, kjer sediš, poslušaj in na list narišeš, iz katere smeri zvok prihaja). Še sedaj se moram zasmejati tistim, ki so v tistem govorjenju in hahljanju (sicer mora biti popolna tišina) slišali žuželke z juga in šelestenje listja s severovzhoda.

V dveh skupinah po različnih poteh smo potem z našimi nadzorniki odšli proti »dvojkici«. Hoditi je bilo potrebno tiho. Prekrasno jutro se je komaj rodilo, mi pa smo bili že visoko nad Vrtati. V daljavi smo videli gamse. Na Šplevti smo se zopet srečali. Presenečenje! Toni nam je čez vso tisto strmino prinesel ogromno 6-kilogramsko lubenico! Ne vem, kdo je na koga prinesel tisto karizmatično pozitivno energijo – mi na otroke ali otroci na nas. Če se sedaj, v vsakdanji brzini, spomnim tistega dne, se mi zdi kot iz neke druge sfere ukraden trenutek.

Deset dni je minilo, kot bi trenil, ostane le še slovesen zaključek. V skoraj prave uniforme oblečena šestnajsterica otrok je pripravila simpatičen program, Janez Bizjak, direktor TNP, in Paul Hotham ter Andy Neft z Europarca so mladim podelili certifikate mladih nadzornikov. Tako se je toplega sredinega popoldneva zaključilo nekaj, za kar sem vesela, da sem bila zraven. Nekaj od tistega, za kar se lahko nasmehneš in mirno rečeš: uspelo nam je! Varstvo narave ni stvar posameznikov na zato določenih delovnih mestih, je stvar nas vseh. Ozaveščanje mladih ima pri tem dolgoročno izreden pomen. Odraščanje s pravo predstavo o povezanosti narave in človeka verjetno pripelje do zdravih in premišljenih dejanj kasneje.

Martin Šolar, Tone Urbas, Iztok Butinar, Rado Legat (vsi TNP), Mojca Novak (MO Jesenice), Andrej Rožič, Mojca Odar (oba MO Bohinj), Majda Pagon (MO Tolmin), Vesna Lotrič (MO Dovje – Mojstrana) in 16 mladih »rangerjev«, vsem hvala za iskre v očeh! ○

Umetna gnojila ne sodijo na hribovske kmetije

Planinci in pohodniki na svojih pohodih nemalokrat naletimo na nič kaj prijazno sliko, ko so kmetijske površine na hribovskih kmetijah kar pobeljene od raztrošenega umetnega gnojila. Pravilo »čim več gnoja, več bo pridelka« je že davno preživele, uporaba umetnih gnojil pa je pogosto nekontrolirana in nestrokovna. Takšno početje je v nasprotju s cilji in ukrepi sprejetih protokolov Alpske konvencije in ni prav nič prijazno za okolje.

Enostransko pospeševanje donosa na kmetijskih površinah le z umetnimi gnojili in pesticidi ima večdimenzionalne posledice v celotnem ekosistemu. Tako človek uničuje in iztreblja prenekatero rastlinsko vrsto (v zahodni Evropi niti na podeželju otroci ne poznajo več razkošja cvetočih travnikov), ogroža in uničuje živalski svet in nešteto mikroorganizmov, navsezadnje pa ogroža samega sebe, ko spreminja kemično sestavo vode, podtalnice, kot tudi pridelane hrane.

Zato ne bo odveč poziv vsem planincem in drugim obiskovalcem gora, ki spoštujejo naravni red, naj se zavzamejo, da se naše hribovske kmetijske površine ohranijo brez uporabe kemičnih gnojil.

V podkrepitev zgoraj napisanemu navajam rezultate raziskave, poimenovane Pozitivne točke za ekološko kmetovanje. Inštitut za raziskovanje ekološkega kmetovanja (Forschungsinstitut für biologischen Landbau, <http://www.fibl.ch/>) v švicarskem kraju Frick je kar 24 let izvajal dolgoročni poskus, na podlagi katerega naj bi znanstveno utemeljili prednost ekološkega kmetijstva. V okviru poskusa so opravili primerjavo med različnimi metodami pridelovanja z različnih vidikov, glede na donos, rodovitnost tal, uporabo energije. Glavno sporočilo poskusa je v tem, da je ob 50-odstotnem zmanjšanju gnojil in energije ter 97-odstotnem zmanjšanju pesticidov v zadnjih 21 letih v primerjavi s tradicionalni-

mi metodami donos upadel samo za 20 odstotkov. Razen tega je v tleh na poskusnih zemljiščih, ki so namenjena ekološki pridelavi, opazna večja biotska raznovrstnost, v njih najdemo dvakrat več mikroorganizmov, deževnikov in določenih vrst hroščev, to pa potrjuje dejstvo, da je tu rodovitnost večja. Spoznanja, do katerih so prišli švicarski raziskovalci, so pomembna prav za Alpe, kjer so metode ekološkega kmetovanja v splošnem veliko bolj razširjene kot na drugih območjih, ob tem pa tudi za trajnostni razvoj, ki ga spodbujajo povsod po svetu.

Miro Mlinar

Gnojila ogrožajo naravo (Črni vrh, foto: Igor Maher)

Življenje v gorah*

Domačini in obiskovalci skupno na poti razvoja

Besedilo: Ana Barbič in Milan Naprudnik
Fotografiji: Igor Maher

Kakovostno življenje, ki ga opredeljujejo ekonomska in socialna varnost prebivalstva na eni ter razvita prometna, komunalna, socialna in kulturna infrastruktura na drugi strani, je edino zagotovilo za ohranjanje poseljenosti in vitalnosti alpskih oz. gorskih območij. Samo kakovost življenja v gorskem prostoru, ki bo primerljiva z življenjem v nižinskih in urbanih območjih, bo zadržala večji del domačega prebivalstva, hkrati pa pritegnila nove ljudi, ki cenijo življenje v naravnem okolju in ki so pripravljeni prispevati k njegovemu varovanju in razvoju. Pomembno vlogo pri varovanju narave alpskega sveta in pri gospodarski uspešnosti njegovega prebivalstva imajo poleg domačinov tudi planinci in drugi obiskovalci gora. Ti prispevajo k varovanju narave z odgovornim vedenjem in ravnanjem (hojo po označenih poteh, spoštovanjem zavarovanosti posameznih rastlin in gozdnih sadežev, izogibanjem ustvarjanju hrupa, ki plaši gozdne živali), hkrati pa so tudi porabniki ali kupci proizvodov alpskega prebivalstva, s čimer vsaj nekoliko prispevajo k njegovi ekonomski varnosti.

Možni razvojni programi, ki zagotavljajo varovanje okolja ter ohranjanje naravne in kulturne dediščine alpskih civilizacij, so nakazani v ciljnih Alpske konvencije, ki so jo podpisale vse države na območju Alp in Evropska unija, status opazovalke v organih Alpske konvencije pa ima tudi CAA (Club Arc Alpin – Mednarodno združenje planinskih zvez alpskih držav). Splošni cilji Alpske konvencije so podrobneje opredeljeni v njenih protokolih – od protokolov Hribovsko kmetijstvo, Gorski gozd, Promet, Energija, Odpadki, Varstvo tal, Varstvo zraka, Varstvo voda, Urejanje prostora in trajnostni razvoj do protokolov Turizem, Varstvo narave in urejanje krajine ter Prebivalstvo in kultura, ki so še posebej pomembni za življenje v gorah. Vzpostavitev ravnotežja med ekonomijo in ekologijo, med zagotavljanjem kakovosti življenja za alpsko prebivalstvo in varovanjem narave, ter s tem usklajeni trajnostni razvoj alpskih območij pa sta odvisna od tega, kako uspešno bodo posamezne države povezale in udejanile cilje in programe protokolov Alpske konvencije, ki bodo prav v letu 2002 z ratifikacijo v parlamentih držav podpisnic dobili mednarodno pravno veljavnost.

Ker ima vsaka alpska skupnost svoje posebnosti (naravne, socialne, kulturne, gospodarske), mora v skladu z njimi oblikovati lasten gospodarski proizvod, ki bo upošteval principe varovanja narave in okolja na eni strani ter znanje in kvalifikacije domačega prebivalstva in razpoložljiva finančna sredstva za uresničitev posameznih sestavin gospodarskega proizvoda na drugi strani. V Sloveniji je tako skupina raziskovalcev in podiplomskih študentov v sodelovanju z domačini opredelila ustrezen gospo-

Ohranjanje kulturne krajine gora je med prednostnimi cilji razvojnih politik (Lavek)

* Besedilo sta avtorja, dr. Ana Barbič in dr. Milan Naprudnik, predstavila na 38. srečanju treh dežel, ki je bilo 19. in 20. oktobra 2002 v Pratu di Resia – Ravenci.

darski proizvod za Regijski park Škocjanske jame (Barbič in drugi, Regijski park Škocjanske jame, 1–6, 1995–1998), ki se ob podpori vodstva parka postopoma tudi udejanja. Prav ta primer je pokazal, da zavarovanost območja ne preprečuje razvoja. Nasprotno, lahko ga celo spodbujajo tako domačini, ki sčasoma postanejo ponosni na naravno in kulturno dediščino območja, v katerem živijo, in zato tudi skrbijo za njuno varovanje, kot obiskovalci – porabniki gospodarskega proizvoda konkretne lokalne skupnosti. Glavna sestavina gospodarskega proizvoda alpskih skupnosti je nedvomno turizem, ki pa se vsaj na začetku omejuje zgolj na njegov stacionarni in gostinski vidik. Njima se postopoma dodajajo ponudba organiziranega vodenja po gorah, vodeno ogledovanje naravnih in kulturnih znamenitosti območja ter ponudba lokalnih pridelkov in izdelkov.

Za uspešnost razvojnih programov oz. projektov, ki bodo povezali razvoj z varovanjem okolja ter naravne in kulturne dediščine alpskih in drugih gorskih skupnosti, je nujno vzpostaviti partnersko sodelovanje vseh akterjev: domačinov, nevladnih organizacij, podjetij, lokalne samouprave, državne uprave in strokovnjakov.

V grobem so partnerstva vertikalna (od zgoraj navzdol ali od spodaj navzgor) in horizontalna (na državni ali na lokalni ravni), partnerji pa subjekti državne oz. uradne ter zasebne oz. nevladne sfere. Posamezni partnerji konkretnega partnerskega omrežja v vseh fazah uresničevanja skupnega projekta nimajo enako intenzivne vloge. Medtem ko v neki fazi predvsem sprejemajo informacije, v drugi enakopravno sodelujejo pri sprejemanju najbolj pomembnih in daljnosežnih odločitev. Kljub temu da gre v vsakem partnerskem omrežju tako za vertikalna kot za horizontalna partnerstva, morajo biti partnerji v procesih odločanja enakopravni in enakovredni. To pomeni, da morajo biti odločitve sprejete na osnovi argumentov, ne pa na osnovi nadrejenosti oz. podrejenosti posameznih partnerjev. V opredeljevanju in uresničevanju razvojnih projektov se sodelovanja in partnerstva očitno šele učimo. Najbrž bo kar nekaj časa trajalo, preden bomo spoznali, da s sodelovanjem pridobijo vsi: tako država kot lokalna skupnost in njeni posamezni člani.

Planinska zveza Slovenije (PZS) je leta 1999 sprejela Vodila pri delu Planinske zveze Slovenije in

Razvoj mora upoštevati izročilo in znanje domačinov (Trenta)

planinskih društev s ciljem, zmanjšati negativne vplive planinskih aktivnosti na gorsko okolje. Zato je v vodila zapisala, da se mora človek v gorah obnašati kot gost, opozorila na dejstvo, da je gorski prostor nenadomestljiv, ter izpostavila planinsko organizacijo kot most med interesi ljudi in gorskim prostorom. PZS zastavljene cilje uresničuje z več konkretnimi akcijami, med katerimi naj omenimo vsaj dve: ekološko sanacijo planinskih koč in usposabljanje prostovoljnih varuhov narave, katerih naloga je obveščati in opozarjati obiskovalce gora na ustrezno vedenje tako do narave kot do domačega prebivalstva, ki mu narava predstavlja vir za obstoj in razvoj.

Kaj lahko za prebivalce alpskih območij planinska organizacija stori danes? Kot opazovalka v organih Alpske konference in kot pomembna nevladna organizacija v vseh državah podpisnicah Alpske konvencije ima v skladu z Aarhusko konvencijo (1998) pravico (in dolžnost), zagotoviti udeležbo javnosti v procesih odločanja, ki zadevajo okolje. Kot taka lahko planinska organizacija v interesu alpskega prebivalstva predlaga Alpski konferenci, da se pospeši priprava protokola Prebivalstvo in kultura, v okviru katerega bo opredeljeno spoštovanje samobitnosti alpskega prebivalstva in zagotovljena kakovost njegovega življenja ob spoštovanju načel usklajenega in trajnostnega razvoja. ◉

Naša smer

Šinji slap pod Češko kočo

Slap za začetnike in smučarje

Besedilo: Mateja Pate
Fotografiji: Boris Strmšek

Verjetno bi težko našli kakšnega navdušene- ga lednega plezalca ali pa le zdravo radove- dnega alpinističnega začetnika, ki ne bi pre- izkusil svojih orodij v ledu Sinjega slapu. Eden najlažjih (4-, 85°/60°, 150 m), nemara tudi naj- lepših, zagotovo pa eden najbolj obiskanih za- ledenih slapov pri nas sleherno leto, ko nam bogovi naklonijo vsaj nekaj ledu, privabi veliko število navez z vseh koncev in krajev. Zgornje Jezersko je nasploh pravi naslov za ljubitelje zaledenih slapov, saj poleg tistih, ki se raje držijo zmernejše težavnosti, pridejo na svoj račun tudi nekoliko zahtevnejši plezalci.

Sinje modra ledna proga in najbolj zagamani ljudje

Ledno plezanje, katerega zibelke so Škot- ska, Kanada in Norveška, ki so naravnost ustvarjene za to alpinistično panogo, se je šele s koncem sedemdesetih let prejšnjega stoletja preselilo tudi v deželo na sončni strani Alp. Prvi vzpon v zaledenem slapu so leta 1979, še s pomočjo lestvic in drugih pripomočkov za tehnično plezanje, opravili Blaž Oblak, Vanja Matijevc in Lado Vidmar. Lotili so se kar martuljškega Luciferja, ki danes spada med zmerno težke slapove, a še vedno predstavlja preizkusni kamen za vsakogar, ki ima željo po zahtevnejšem le- dnem plezanju. Istega leta je prvi znani vzpon doživel tudi Sinji slap, ki ga je kot si- nje modro ledeno progo neposredno pod Češko kočo mogoče opaziti že iz doline. Av- torja smeri, ki je v dobrih dveh desetletjih od svojega nastanka postala ena najprilju- bljenejših klasik, sta Mekinčana Janko Ple- vel in Dušan Podbevšek. Ko je bil led prebit, v našem primeru pravzaprav dobesečno, so plezalci v naslednjih letih naskočili še okoliške, znatno težje slapove, kot so Vikije- va sveča, Ledinski slapovi in Čedca v dolini Makekove Kočne, s svojimi 130 metri najvišji in z oceno spodnje sedme stopnje eden naj- težjih slovenskih slapov, ki ga je kot prvi v solo vzponu zmozel Jožef Povšnar.

»Zgornje Jezersko oziroma dolina Ravenske Kočne, ki ji domačini pravijo kar Sibirija, je za ljubitelje zaledenih slapov prav gotovo eno najpomembnejših področij v naših gorah. V hladnih in senčnih pobočjih okrog doline, ka- mor sonce pozimi skorajda ne posije, se sre- di snežišč in sivega skalovja v enolično pu- ščobo zarezuje več lepih, izrazitih slapov. Vsi so že več let dobro znani in pogosto obiska- ni tudi pozimi,« se je o kvalitetah Jezerske-

ga zapisalo avtorjem vodnika Zaledeneli sla- povi, ki je kot prvi tovrstni vodnik pri nas iz- šel leta 1987 in še danes ponuja dober pre- gled nad do takrat preplezanimi slapovi po vsej Sloveniji. Če pustimo ob strani naravne danosti, ki omogočajo gojenje gorništva v raznih oblikah, naj bi Jezersko po besedah enega izmed domačinov premoglo (še) se- dem »naj« stvari: najstarejši apnec na območju rajne Jugoslavije, z magnezijem najbogatejšo vodo v Sloveniji, macesne z naj- gostejšimi in najenakomernejšimi letnicami, Čedco – najvišji slap v Sloveniji, dostop skozi Kokro, ki je najdaljša vas v Sloveniji, najlepšo naravo in – najbolj zagamane ljudi na svetu.

Težavnost odvisna od razmer

Sinji slap po priljubljenosti in težavnosti sodi ob bok Slapu nad votlino v Tamarju, Palenku v Logarski dolini, Slapu pod stenco v Soteski ali slapovom v Peklu pri Borovnici. Težavnost se le od daleč dotakne štirice, zato je seve- da dostopen širšim plezalskim množicam, tako začetnikom, ki šele vadijo zamahovanje s cepini, kot starim mačkom, ki jim vzpon po takem slapu predstavlja sprehod pred ne- deljskim kosilom. Nekajkrat se je zgodilo tu- di, da je slap privabil celo – smučarje ... Prvi, ki mu je davnega leta 1984 padlo na pamet presmučati Sinji slap, je bil Davo Karničar, ki je kasneje vajo ponovil še dvakrat. Drejc Karničar je bratovemu zgledu sledil šest let po prvem uspešnem spustu, ki ga je prota- gonist ocenil s spodnjo sedmo stopnjo.

*Smučanje po Sinjem slapu
(foto: Luka Karničar)*

Seveda pa dejstvo, da je slap doživel na stotine ponovitev in celo nekaj smučarskih spustov, še ne pomeni, da bi ga bilo zdravo jemati z levo roko, kaj šele z dvema (levima rokama). Težavnost in varnost vzpona sta med drugim seveda močno odvisni od trenutnih razmer in se skozi zimo lahko znatno spreminjata. Odveč je poudarjati, da zna biti vzpon zaradi pomanjkanja ledu ali njegove slabe kvalitete nekoliko težji kot v idealnih zimah. Dodaten faktor je seveda tudi množična obiskanost slapu – plezanje z nekaj navezami pred oziroma nad seboj ni niti prijetno niti pretirano varno, zato bi se ob obisku Sinjega slapu morda veljalo oprijeti starega rekla o rani uri. Drugače pa je za varen vzpon v slapu dobro poskrbljeno, saj so v zadnjem času na varovališčih svoje mesto in poslanstvo našli pravi pravcati svedrovci.

Razmere v slapovih na Jezerskem in drugod po Sloveniji je mogoče spremljati na spletnih straneh za »ledne zanesenjake« (http://razmere.ice-climbing.net), katerih urednik je Andrej Pečjak in ki na podlagi objavljenih sporočil plezalcev ponujajo dnevno sveže informacije o stanju ledenih vertikal.

Informacije

Izhodišče: Zgornje Jezersko. Od Planšarskega jezera po cesti proti spodnji postaji tovarne žičnice na Češko kočo. Pozimi je jeklene konjičke največkrat potrebno pustiti že pri domačiji Ancelj, kjer je tudi obveščevalna točka GRS.

Dostop: od spodnje postaje tovarne žičnice po poti proti Žrelu do pobočja pod Češko kočo, koder se nahajata Vikijeva sveča in Sinji slap, ki ju je mogoče lepo videti iz doline. Na primernem mestu pod slap. Od postaje žičnice 30 minut.

Sestop: od Češke kočice desno po markirani poti do spodnje postaje žičnice (slabo uro) ali levo po zavarovani poti do malega Žrela in po melišču nazaj pod slap (40 minut).

Literatura:

- T. Golnar, D. Karničar, D. Karničar. Plezalni vodnik Jezersko. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije, 1999.
- S. Slejko. Sinji trakovi. Ljubljana: Planinsko društvo Ljubljana Matica, 1995.
- Zaledeneli slapovi. Ljubljana: ID v sodelovanju s Planinsko založbo pri PZS in PD Postojna, 1987.

Kuhar dobil stavo

Prvi na vrhu Peaka 41 (6654 m) v nepalski Himalaji

Besedilo in Fotografije: Urban Golob

Pozno popoldne je in z Maticem se od šotorov na platoju odpraviva proti steni, da bi utrla gaz do vstopa vanjo, medtem ko Uroš prevzame vlogo kuharja in pripravlja čaj za naslednji dan. Čeprav se okoli stene podijo meglice in iz njih pade celo kakšna snežinka, se vsake toliko časa le prikaže stena. Vidiva, da se novozapadli sneg izpred nekaj dni ni kaj dosti splazil po steni in bomo zato verjetno imeli kar nekaj težav, saj se nama celo pri hoji po ravnem platoju včasih ugrezne do kolen. Mrači se že, zato se pod steno obrneva in odhlačava nazaj proti šotorom.

Do sedaj po tem platoju ni hodilo kaj dosti ljudi. Pregled uspešnosti odprav, ki so poskušale na Peak 41 pred nami, jasno pove, da je pod zahodno steno na višini 5600 metrov od širih odprav uspelo pri-

ti le dvema. To sta bili japonska odprava oziroma naveza leta 1998 in finska leta 2001. Obe navezi sta vstopili v steno in se obrnili malo nad 6000 metri. Japonca so presenetili slabe razmere in trd led, medtem ko sta Finca po bivaku na 6000 metrih obrnila zaradi nesreče, ko je enemu izmed njiju padel kamen na glavo in je bil 15 minut celo v nezavesti. Finca sta naslednje poskuse v gori opustila, Japonca, ki sta prej za aklimatizacijo v solovzponu preplezala vsak svojo prvenstveno smer na Kusum Kanguru, pa sta poskusila še enkrat. Tudi tokrat neuspešno.

Medtem ko je finsko-ameriška odprava, ki se je na goro podala spomladi leta 2000, skušala priti pod zahodno steno kar čez izredno nevaren ledeni slap, smo mi našli odličan prehod levo od omenjenega poskusa, in sicer po snežnem žlebu v ste-

Peak 41 (6654 m) z vrisano smerjo vzpona. Levo spodaj je snežni žleb, nato plato (je skrit za grebenom) in zahodna stena.

ni kote 6113 metrov. Ta dostop, ki bi po nakloni (40-70 stopinj) in višini (500 m) pri nas že sodil med samostojne smeri, se je kljub slabim snežnim razmeram v zgornjem, strmejšem delu izkazal neprimerno boljšega in varnejšega kot do konca razpokan in nalomljen strm ledenik, v katerem so Finci in Američani enkrat celo prespali! V letošnjih razmerah bi bil to gotovo samomor.

Slabe razmere

Ob treh zjutraj vstopimo v steno. Po začetnih nekaj metrih plezanja po ledu se naklon žleba zmanjša in v naslednjih 200 metrih dobesedno rjemo po sipkem snegu navzgor. Ko na koncu prečnice komaj zlezemo po nepredelanem snegu, smo že na robu obupa. Toda v naslednjem žlebu sta sneg in led precej boljša in spet smo boljše volje. Pa ne za dolgo. Razmere se spet poslabšajo in že bežen pogled na uro ter višinomer pokaže, da smo prekleto počasni. »Rezultat« ob prvem in edinem kratkem počitku tistega dne je zaskrbljujoč – v osmih urah smo uspeli preplezati le slabih 500 metrov. Kratek posvet, in preden se uspemo do konca dogovoriti, »potegne« Matic naprej. In čeprav vsakega od naslednjih dveh raztežajev plezamo po tri četrt ure, smo potem že tako visoko, da nam je popolnoma jasno: čeprav nas bo slej ko prej dobila noč, gremo samo še naprej.

Že nekaj časa so bile s Peakom 41 in Mera Peakom cele zmešnjave. Ko so pred leti sestavljali seznam trekinških vrhov in mednje uvrstili tudi Mera Peak, so mu pripisali koordinate in višino Pea-

ka 41. Po nekaj dolgih letih je to napako odkril Petri Kapiainen, sicer vodja finsko-ameriške odprave na Peak 41, in ugotovil, da lahko greš na Peak 41 samo s trekinškim dovoljenjem za Mera Peak, ker sta zaradi napake – seveda gledano strogo birokratsko – ena in ista gora. Seveda so vse predhodne odprave to izkoristile in prihranile nekaj tisoč dolarjev, kolikor stanejo normalno dovoljenje za vrh nad 6500 metri, zvezni oficir, polog za helikopter in onesnaževanje narave. Toda vsake lepe stvari je enkrat konec in Nepalci so svojo napako popravili konec lanskega leta, ko so Peak 41 uvrstili na seznam novo odprtih vrhov. Med drugim je to za nas pomenilo mnogo večje stroške in birokratske obveznosti v Katmanduju.

Bivak na 6500 metrih

Znočilo se je že, piha mrzel veter in z Urošem naju zebe kot psa. Matic nekje nad nama rije po strmem in prhkem snegu in upam, da je vsaj njemu topleje. Tudi stojišče je svojevrstno – med skalo in sneg zataknjen cepin – Uroš in jaz pa stojiva na eni nogi, ki kar nekajkrat postane neobčutljiva. Prav nič se ne vznemirjam zaradi kvalitete stojišča in videti je, da se tudi Uroš ne. Matic že ve, kaj dela, midva pa v skopem pogovoru med drgetanjem ugotoviva, da nama gre po glavi ista stvar – naj Matic že enkrat naredi stojišče, da bi midva lahko spet začela plezati.

In tako v vedno močnejšem vetru po 19 urah plezanja pridemo na sedlo glavnega grebena 6500 metrov visoko. Ura je deset zvečer in doobra utrujeni poiščemo zavetje pod majhno opastjo na vzhodni strani grebena. Skopljemo majhno ploščad, se spravimo v spalne vreče in po enournem drgetanju se toliko segrejemo, da nekako zaspimo.

Zjutraj nam sonce, ki pokuka izza Čamlanga, posije naravnost v obraz. Med kuhanjem čaja gre Matic pogledat za vogal, kako je videti vršni greben. Ko se vrne, reče: »Mislim, da lahko vrvi pustimo kar tukaj. Sploh ni možnosti varovanja.« In malo kasneje pričnemo z gaženjem proti vrhu. Greben je izpostavljen, toda ob dobrih razmerah ne bi bil nič posebnega. Mi pa rjemo po strmem snegu točno nad steno, ki smo jo včeraj preplezali in jo zdaj lahko vidimo med svojimi nogami. Sneg je sipek, mestoma kložast in ni nam jasno, zakaj se z njim ne speljemo navzdol. Matic, ki gazi naprej, se z rokami do ramen v snegu ustavi in pogleda nazaj. Gleda mene,

Ko se je zdanilo, smo v steni naleteli na nekaj metrov dobrih razmer za plezanje.

jaz gledam njega, obrnem se k Urošu, ki gleda mene in Matica. Vsi se gledamo in se čudimo. V tako nevarnem položaju se še nismo znašli prav velikokrat. Maticu nato uspe dobesedno prekopati sneženi raz in kmalu dosežemo manj strmo pobočje, ki vodi proti vrhu. Ob pol desetih naredimo še zadnje korake in obstanemo nekaj metrov pred vrhom, ki je ena sama opast. Prav dosti časa se ne zadržimo tam zgoraj. Še vedno je mrzav in močno piha, zato naredimo le nekaj posnetkov, se malo razgledamo in javimo v bazo. Očitno so nas gledali, kako smo napredovali proti vrhu, saj namesto običajnega »Tukaj baza, sprejem« odgovorijo kar z »Bravo, fantje, čestitamo za vrh«, čeprav so nam kasneje rekli, da nas zaradi vetra niso razumeli prav nič.

Nazaj čez steno

Sestop do sedla, kjer smo bivakirali, je potekal hitreje, še vedno pa je bilo treba pošteno paziti, in zato smo silno zadovoljni, ko spet postopamo okrog bivaka. Klic v bazo nam pove, da se je druga naveza zaradi obupnih snežnih razmer obrnila na severnem grebenu nekaj čez 6000 metrov visoko. Ker smo sprva mislili, da bi sestopili po grebenu, se srečali z njimi in imeli tako olajšan sestop, nam sedaj ne preostane nič drugega, kot da gremo dol približno tam, kjer smo prišli tudi gor – po zahodni steni. Ampak že pri vzponu nam je bilo jasno, da nimamo dovolj opreme za sidrišča za spuste ob vrvi. Računajoč na dobre razmere v ledu smo v steno vzeli več lednih vijakov ter bolj malo klinov in zatičev, med katerimi je sameval še majhen metulj. Ker pa smo pri vzpenjanju delali stojišča le v skali, smo vedeli, da nam bo pri spuščanju opreme slej ko prej zmanjka-

Spuščanje ob vrvi v zgornjem, strmšem delu stene.

Pogled proti grebenu. Čeprav je kot na dlani, je do njega še vsaj 300 višinskih (in hudo dolgih) metrov. Pleza Matic Jošt.

lo, četudi bomo še tako varčevali z opremo na sidriščih. Na srečo pa smo pri spuščanju mestoma naleteli na dovolj dober led, da se je Uroš izkazal za mojstra v izdelovanju abalakovov in da smo se za nekaj časa lahko otresli spuščanja ob vrvi na en zatič in podobnih neprijetnih prigod. Zato pa sredi stene, ko sestopamo nenavezani v zavetrju po velikem žlebu, pritisne sonce in v trenutku postane vroče. Pošteno smo že dehidrirani in prve skale 150 metrov nižje z možnostjo ponovnih spustov ob vrvi ponujajo pravo odrešitev. Spodaj opazimo še Aleša in Boštjana, ki nam gresta naproti in na začetku stene opremita tri sidrišča za spuščanje, ki jih bodo z Matejem pri naslednjem poskusu uporabili tudi pri vzponu. Kmalu potem, ko ponovno pademo v večerno senco, je spuščanja za danes neizogibno konec. Na platoju pod steno popadamo v sneg in neznansko dolge pol ure hoje do šotorov je samo še preizkus odklopa možganov po dvodnevni maksimalni zbranosti.

Še druga smer

Dan po našem duhamornem vračanju s platoja v bazni tabor se začenja obetavno. Pojemo dvakratni zajtrk, ki ga je kuhar izborno pripravil, potem ko se je vijugajoč vrnil od prvih »lodžev«, kjer je očitno zelo uspešno zapil dobljeno stavo z domačini. Ti so namreč trdili, da nam ne bo uspelo priti na vrh, saj ga ni dosegla še nobena izmed štirih odprav, ki so naskakovale Peak 41. Nasprotno je kuhar Majla zagotavljal, da naj nikar ne dvomijo o sposobnostih slovenskih alpinistov. Tako smo mi dokazali svoje plezalske, medtem ko tudi Maj-

la ni prav slabo demonstriral svojih pivskih sposobnosti. In tako smo do konca tistega dopoldneva siti in z daljnogledi gledali v steno in opazovali Aleša, Boštjana in Mateja pri napredovanju. Da bi bili čim hitrejši, so se odločili, da gredo v steno lahki, in zato niso vzeli s seboj spalnih vreč. In res, nekaj ur zatem, ko so izginili izpred naših oči v snežne žlebove, se oglasijo z roba stene. Preplezali so svojo samostojno smer, kakšnih 50–100 metrov desno od naše. Dneva za vzpon na vrh je še dovolj, toda v samo petih minutah se iz doline pripodi snežno neurje. Naenkrat zajame bazni tabor in ves Peak 41. Na žalost jim ne preostane nič drugega, kot da začnejo čim prej sestopati. Dolgo ni od njih nobenega glasu, ko pa so nekje na polovici stene, se vendarle oglasijo. Utrujeni so in v strmih žlebovih so imeli že kar težave zaradi plazenja snega. Tistega dne pozno ponoči dosežejo šotora na platoju in naslednji dan sestopijo v bazo.

Toda fantje nimajo kaj dosti počitka. Zvečer jih čaka proslavljanje, naslednji dan pa bojda že zapuščamo bazni tabor, tri dni pred dogovorjenim datumom. Kuharski pomočnik je v zadnji vasi namreč naletel na maoiste in s kuharjem sta bila tako prestrašena, da sta na lastno pest organizi-

rala vrnitev tri dni prej. K zgodnejšemu odhodu pa pripomorejo nosači, ki se ravno vračajo proti Lukli, in jih tako dobimo po zelo ugodni ceni. Morda imamo malo sreče in upornikov na poti proti Lukli ne srečamo, toda kljub temu ostanejo satelitski telefon in večji fotoaparati varno spravljene na dnu sodov vse do Katmanduja.

Dosežki odprave:

- prvi pristop na vrh Peaka 41 (6654 m) in dve smeri v zahodni steni,
- smer prvopristopnikov 1500 m, V, 4 (TD+), 14-17. 10. 2002; Matija Jošt, Uroš Samec, Urban Golob,
- Spominska smer Jerneja Sinkoviča, 1500 m, V, 4 (TD+); Aleš Kovač, Boštjan Jezovšek, Matej Kovačič.

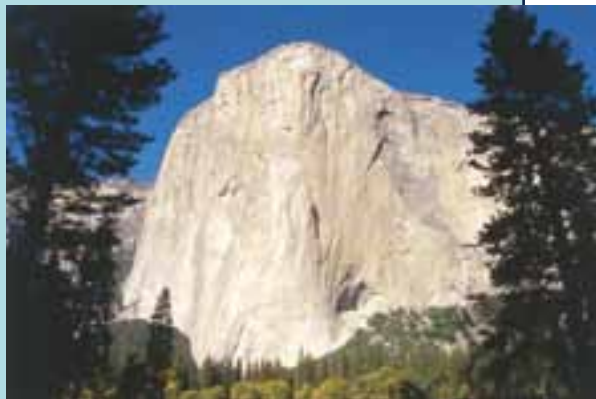
Člani odprave: Matija Jošt (vodja), Aleš Kovač, Matej Kovačič, Boštjan Jezovšek, Uroš Samec, Urban Golob in zdravnica Anja Jazbec ter višja medicinska sestra Ela Aristovnik.

Z nami so bili na začetku še Vesna Slabe, Tanja Jankovič in Igor Ravnihar, s katerimi smo se za aklimatizacijo skupaj povzpeli na bližnji Mera Peak (6476 m). ●

Prosto čez Salathe v enem dnevu

24-letni ameriški plezalec Tommy Caldwell je lani opravil v El Capitanu nad dolino Yosemite odličan vzpon, saj mu je kot prvemu uspelo v enem dnevu prosto ponoviti legendarno smer Salathe. Za 35 raztežajev in skoraj 900 metrov visoko smer s težavami tja do ameriške 5.13b (8a) je Caldwell s soplezalcem potreboval 19 ur in 30 minut. Dosežek je še toliko večji, saj je Caldwell konec leta 2001 doživel nesrečo, zaradi katere so mu morali celo amputirati del kazalca. A to še ni bilo konec prostoplezalske dirke čez Salathe, saj je tja prišel spet Japonec Yuji Hirayama, ki ga pozna tudi slovenska publika, predvsem po odličnih predstavah na tekmah Masters in za svetovni pokal v Kranju. Hirayama je Salathe leta 1997 kot prvi ponovil na pogled, za kar je takrat potreboval dva dneva, tokrat pa je opravil prosto ponovitev v enem dnevu. Za vzpon je s soplezalcem potreboval samo 13 ur, kar dokazuje, da je v izredni formi in da lahko podoben rekord pričakujemo še v kakšni smeri. Sicer pa so The

Salathe Wall leta 1961 prvi preplezali Američani Robbins, Pratt in Frost, prvo prosto ponovitev pa sta opravila prav tako Američana Todd Skinner in Paul Piana. (besedilo in Fotografija: Boris Strmšek)

Stena El Capitana v dolini Yosemite, smer Salathe poteka v steni levo od osrednjega stebra

Jubilejno leto mariborskih alpinistov

Štiri desetletja Alpinističnega odseka PD TAM Maribor

Besedilo: Silvo Babič

Številni ljubitelji gora, navpičnih sten in prepadnih globin so za vedno zaznamovali zgodovino štajerskega kolektiva, ki uspešno deluje v vseh vejah gornišтва že skoraj pol stoletja. Pisano paletno dejavnosti izkušenih alpinistov, drznih lednih plezalcev in nekoč najprodornejših športnih plezalcev je nemogoče opisati z nekaj besedami. Za delovanjem cele vrste generacij gornikov, njihovih nekaj tisoč vzponov in zahtevnih smučarskih spustov, za dosežki na številnih odpravah v tuja gorstva po vsem svetu, uspešno vzgojno dejavnostjo in delom v Gorski reševalni službi stojijo ljudje, ki so danes lahko upravičeno ponosni na svoje delo. Alpinistični odsek Planinskega društva TAM Maribor je med svojim delovanjem doživel marsikaj: od zagrete peščice ljudi, ki je na pobudo Francija Šmajsa in Lojzeta Krajgerja ustanovila odsek, živela z njim s srcem in dušo, vzgojila generacije dobrih plezalcev, vestno dokumentirala delovanje svojih članov, do prvih odprav v tuja gorstva in prvenstvenih smeri ter uspešnih udeležb na številnih tekmovanjih, prireditvah in akcijah.

Nekoč »najagilnejši« odsek v Sloveniji

Med člani matičnega planinskega društva se je v začetku 60. let prejšnjega stoletja porodila zamisel o nujnosti ustanovitve alpinističnega odseka. Prva srečanja bodočih članov so potekala v prostorih računovodstva Prodajalne TAM, prvi sestanek pripravljalnega tečaja za ustanovitev odseka pa je bil 10. oktobra 1962. Že prvo jesen so bile aktivnosti odseka tako številne, da je prejel posebno pohvalo Planinske zveze Slovenije kot »najagilnejši med vsemi štiriindvajsetimi v Sloveniji«. Od takrat se je ob sredah zvečer, v tradicionalnem času za sestanke, ki je v veljavi še dandanes, vrstilo nepregledno število poročil s tur, načrtov za delovanja v stenah in marsikatero veselo smo ušpičili. Z veseljem in zagnanostjo smo se desetletja srečevali na skupnih alpinističnih taborih (v Julijskih in Kamniških Alpah, v Paklencih ...), se udeleževali turnih smukov, organizi-

rali alpinistične šole, vodili zahtevnejše planinske izlete, plezali težke prvenstvene, pa tudi lažje smeri, se veselili ob vsakoletnih zaključkih sezon in »krščenjih« novih članov ter združevali moči na odpravah v tuja gorstva. Sodelovanje s sosednjim Alpinističnim odsekom Akademskega planinskega društva Kozjak je bilo posebno plodno v 80. letih, ko smo skupaj organizirali odpravo v Kavkaz, pa tudi pozneje, ko smo skupaj odhajali v Ande in Himalajo.

Svečana proslava in razstava Fotografij

V štirih desetletjih so odsek vodili naslednji načelniki: Lojze Krajger, Edvin Bedenik, Ivan Kristan, Marjan Prelog – Jaka, Drago Kavnik, Ivan Cverlin – Cvrčo, Janez Jeza, Samo Žnidaršič, Miran Pliberšek, Dušan Habulin in Andrej Napotnik, ki sedaj na čelu odseka vztraja že več kot desetletje in pol! Ob visokem jubileju smo organizirali svečano proslavo in izdali obširen zbornik. Kronika zbornika je povzeta po zapisnikih društvenih sestankov, letnih poročilih in knjigah vzponov, za dodatne vire pa so nam služili tudi članki iz časopisja (Tamov alpinist, tedensko glasilo sindikata TAM Skozi TAM, Planinski vestnik, Alpinistični razgledi). Prva zapisana kronika med letoma 1962 in 1967 je edinstvena tako po obliki kot po duhu, ki ga izžareva. Pisana je na roko in opremljena s Fotografijami in z risbami avtorja ter predstavlja čudovit vodnik po odseku. Tudi zato sta bili proslava in priložnostna razstava v prostorih Srednje lesarske šole v Limbušu pri Mariboru nekaj posebnega. Več kot sto udeležencev je obujalo spomine ob diapozitivih, razstavljenih Fotografijah, predvsem pa v pomenkah med mladimi in starimi. Mnogi med njimi so se šele po dolgih letih ponovno srečali. Za dolgoletno delo so zaslužnim podelili priznanja in uživali v prizorih filma (režiser Joco Žnidaršič) iz leta 1967, ko sta Lojz Krajger in Alojz Pristovnik (glavna igralca) plezala v ostenju Mrzle gore. Kulturni program je »zapolnila« Vokalna skupina Liguster iz Slivnice. Seveda ni potrebno poudarjati, da se je druženje nadaljevalo še dolgo po uradnem zaključku.

Rodica je tudi Gradica

Z največjim zanimanjem prebiram v PV zapise o izvoru imen iz gorskega sveta pa tudi morebitne »črkarske pravde« na tovrstne teme se mi zdijo zanimive. Razprava Dušana Čopa Orglice ali Orličje? v 10. številki PV me je opogumila, da še sam prispevam kost za glodanje, ki bi morda zadišala kompetentnemu strokovnjaku.

Če le skupaj ujame pravšnji čas in vreme, grem rad vsako zgodnjo pomlad na pohajkovanje po sončnih pobočjih nad Baško grapo nekje med Soriško planino in Rodico. Ko sem svojemu dolgoletnemu zancu Cirilu iz Ruta nad Baško grapo opisoval letošnje potepanje in stikanje za starimi potmi pod Rodico – z namenom seveda, da od njega izvabim še kako zanimivost – me je šegavi Grapar nemudoma poučil, da v njegovi rodni vasi pravijo gori Gradica! Čeprav že peto desetletje živi v Dražgošah, je kljub tej dolgi dobi Ciril ostal zvest svojemu Rutu: še vedno namreč na vso moč zavija po graparsko. Njegov bežni poduk mi je takoj dal misliti: saj res, kakšen smisel pa naj bi sploh imela osnova oziroma koren imena Rodica? Ali je mogoče, da je to kaj v zvezi z »poditi« ali »rojevanjem« tam gori visoko med Bohinjem in Baško grapo? Nenadoma mi je povsem logično zazvenela Cirilova Gradica iz korena graditi, gradnja, (gorska) zgradba. Kako je potem iz Gradice nastala Rodica, če je seveda Gradica v resnici prvobitno ljudsko ime? Zamikalo me je iskati razlago v znanem dejstvu, da so bili prvi kartografi v naših krajih tujci – Nemci (Avstrijci) in Italijani – ki so na terenu marsikaj narobe slišali in potem narobe, oziroma po svoje, zapisali. Posebno spolzek teren je bil zanje svet med gorenjskim Bohinjem in primorsko Baško grapo, kjer so (bile) na majhnem prostoru velike razlike v narečnem govoru domačinov, ki pa jih tuje uho ni moglo pravilno zaznati. To pa je tudi zame preveč spolzek teren, da bi se spuščal v kakršne-

koli (ne)strokovne razlage. Zato sem po telefonu poklical Dušana Čopa, ki ga moje vprašanje o Gradici ni prav nič presenetilo. Potrdil je, da je Gradica prvobitno ime za Rodico s primorske strani, da se je pred precej leti o tem že pisalo, da je v bohinjskem narečju g izpuščen, ker jim skupina gr na začetku besede ne gre dobro z jezika, in končal z obljubo, da bo ob priložnosti o tem še kaj napisal. Predvsem pa sva se strinjala, da se zadeva zapiše kot zanimivost, brez vsakršnih zlih namenov, ki bi izzvali nepotrebne polemike ali celo poskuse, da bi obstoječe stanje v literaturi in na zemljevidih poskušali spreminjati. (Borut Mencinger)

Jezera v južni svetlobi.

Martin Amode, **Najlepša slovenska jezera**. Celovec, Ljubljana, Dunaj: Mohorjeva založba, 2002. 96 str.

Slovenija je zares med najlepšimi pokrajinami na svetu. To potrjujejo tudi tujci, ki obiskujejo naše kraje, ter beseda in Fotografija prenekaterih knjig tujih avtorjev. Med tujimi in domačimi avtorji del s podobno vsebino je lahko huda konkurenca ali pa je tudi ni. Saj je za vse dovolj dela, pri podobnih vsebinah pa so pristopi lahko povsem drugačni. Tudi Fotografije

istih objektov v različnem času in različni svetlobi ter z le malo različnega stojnega mesta so lahko povsem drugačne.

Knjiga **Najlepša jezera v Sloveniji** avtorja **Martina Amodeja** je izšla pri več založbah, pri Mohorjevi založbi v Celovcu pa tudi v slovenščini. Avtor omenja slovenska jezera kot gorska očesa v idilični legi, obdana s skalnimi vrhovi, skrita v gozdovih ali ob vznožju slapov. Vsako od teh ima svoj posebni čar. Večja in bolj znana jezera obiskujejo turisti vseh vrst, ki iščejo počitek, planinci, ki imajo jezerske bregove za izhodišča svojih tur, športniki na vodi in romarji k številnim spomenikom razgibane zgodovine in bogatega kulturnega življenja.

V uvodnem delu nas avtor seznanja z zgodovino slovenskih pokrajin in opiše njeno pokritost v toku stoletij. Poseben odstavek je namenjen tudi Ljubljani, enemu najbolj simpatičnih glavnih mest v Evropi. Sledi kratak opis voda, od rek, jezer in kraških značilnosti pri nas.

V nadaljnjem besedilu avtor opisuje najpomembnejša jezera v Sloveniji: Blejsko jezero z zvonom želja, Bohinjsko in osrčju Triglavskega narodnega parka, Sedmera jezera v praviljici deželi Zlatorogovega kraljestva, zajezeno umetno jezero pri Mostu na Soči in spomin na najbolj krvavo vojno v začetku prejšnjega stoletja, skrivnostno Divje jezero pri Idriji, jezersko čudo na cerkniškem krasu, za opis katerega je že J. V. Valvasor dobil članstvo v angleški kraljevi akademiji. Sledi opis poti od jezera do jezera prek Pohorja (Slovenska planinska pot) ter priljubljenega rekreacijskega jezera pri Ptujju. Besedilo je opremljeno z grafikami J. V. Valvasorja in drugih avtorjev.

Glavni in najboljše del pa so po večini celostranske Fotografije slovenskih jezer in njihove okolice, posnete z različnih zornih kotov, v različnih letnih časih in pod različnimi pogoji za Fotografiranje. Večina posnetkov, delo različnih avtorjev, je klasično lepih, toda lepah zares.

Ciril Velkovrh

Slovenija brez meja

Andrej Capuder, Bogdan Kladnik, **Slovenija brez meja**. Celovec, Ljubljana, Dunaj: Mohorjeva založba, 2002, 199 str.

Z znanimi Cankarjevimi besedami iz Kurenta (»O, domovina, ko te je Bog ustvaril, te je blagoslovil z obema rokama ...«) je o naši domovini povedano že vse, povedano pa je tudi vse o pričujoči knjigi in še o mnogih drugih podobnih. Če človek zna povedati in napisati tako kot Andrej Capuder in če zna fotografirati tako kot Bogdan Kladnik, to ni težko. Ob lepoti naše domovine je to zares lahko.

Knjiga ima dva dela. V prvem, z naslovom **Iz roda v rod duh išče pot**, avtor predstavlja zgodovinski del, kjer se pred nami zvrstijo časi od geološkega nastanka Slovenije pred 400 milijoni let preko arheologije, prazgodovine in zgodovine – do razglasitve samostojne slovenske države in zadnjega desetletja v njej. Temu primerno se je krojil tudi prostor, v katerem danes bivamo Slovenci, dediči vsega, kar je bilo pred nami, podaniki vseh naštetih držav, skupaj s svojimi zgodovinskimi sosedmi, soustvarjalci sebe in svoje prihodnosti. Na tako majhnem obsegu (80 str.) je avtor obudil spomine na našo preteklost in bralcu omogočil, da jo ob prijetnem branju po svoji želji tudi obnovi.

V drugem delu, z naslovom **Hodil po zemlji sem naši**, je zapisan poučni razgled po naših deželah, po zamejstvu in zdomstvu. Ta del ima videz turističnega vodiča – ljudje, kraji, naravne in kulturne znamenitosti so prikazani kot znamenja na romanju po tej naši edinstveni deželi, kjer je na majhnem prostoru razsuto toliko raznolike lepote kot malokje drugje v Evropi. Pot avtor pričanja v oddaljenem Prekmurju in nadaljuje po Gornji in Spodnji Štajerski, Koroški, Dolenjski in Beli krajini, Notranjski, slovenskem Krasu in Primorski ter nazadnje tudi po Gorenjski in Ljubljani. Knjigo zaključuje z opisom življenja Slovencev v zamejstvu (v Trstu, na Goriškem, v Beneški Sloveniji, na Koroškem in v Porabju) ter še na nekaj straneh o Slovencih po svetu (v Severni Ameriki, Avstraliji, Argentini, Latinski Ameriki in zahodni Evropi).

Besedilo spremljajo Fotografije (z veliko začetnico) **Bogdana Kladnika** v majhnem Formatu (med besedilom) in več nepozabnih, celostranskih in dvostranskih, kot so: Budanje pod stenami Nanosa, udorna dolina Škocjanskih jam, Sorica pod Ratitovcem, rotunda v Selu v Prekmurju, kjer poteka Razširjena slovenska planinska pot, Maribor, kjer je začetek Slovenske planinske poti, pank Kralja Matjaža pod Peco, slap Rinka in Logarska dolina pod Savinjskimi Alpami, izvina rek Krke in Krupe, most čez reko Reko, Predjamski grad in Postojnska jama, police v steni Kraškega robu, Kugyjeve spomenik v Trenti, slap Savica in zima v Bohinju ter Blejski Vintgar.

Ciril Velkovrh

Povratak odpisanih

Varstvo narave, Revija za teorijo in prakso ohranjanja narave, 19. zvezek, Agencija RS za okolje, Ljubljana, 2002.

Točno deset let je, odkar smo prebirali 18. številko revije Varstvo narave. Nato so leta minevala, novih števil pa od nikoder, zato je marsikdo revijo že odpisal. Na srečo nekateri niso izgubili upanja in

navdušenja, ampak so se potrudili, da smo konec lanskega leta zopet ugledali novo številko, 19. po vrsti. Najbolj je za to zaslužen uredniški odbor z glavno in odgovorno urednico Jelko Habjan. Ponoven začetek izhajanja revije pa lepo sovпада tudi s 40-letnico te revije, ki se je ločila od do tedaj skupne revije Varstvo spomenikov.

V desetih letih neizhajanja se je močno spremenila organiziranost naravovarstvene službe v Sloveniji (področje varstva narave sedaj pokriva Zavod RS za varstvo narave), vsebinsko se je ob približevanju Evropski uniji okrepila predvsem mednarodna dejavnost, s diplomskim študijem Varstva narave dediščine narašča število strokovnjakov, kar vse kliče po specializirani reviji, ki pokriva dejavnost varstva narave. Upajmo, da z novo številko dobivamo tako revijo.

Številka je posvečena Borisu Križanu, ki je aprila 2000 za vedno zapustil vrste neutrudnih borcev za ohranitev narave. Pred tem je zbral obširno gradivo o dolini Dragonje, ki gradi večino te številke. Čeprav je večina prispevkov različnih avtorjev nastala ob grožnji gradnje vodnega zadrževalnika v tej dolini, so članki še vedno aktualni in bodo marsikomu vzpodbuda za zimsko potepanje po istrski pokrajini. Med preostalimi članki, ki

zadevajo različna področja varstva narave, omenjam še zanimiv prispevek o dvoživkah in cestnem prometu, ki bo morda koga vzpodbudil, da bo na podlagi predlaganih rešitev začel reševati ta problem.

Igor Maher

Kartografske novosti iz Posočja

Soška Fronta od Rombona do Mengor. Zgodovinska turistična karta (1:50.000). Kobarid: Ustanova Fundacija Poti miru v Posočju, 2002.

Sveta Gora-Marijino Celje-Stara Gora: povezovalna pot treh svetišč. Turistična karta (1:50.000). Občina Kanal ob Soči in Mestna občina Nova Gorica, 2002.

Smaragdna pot. Panoramska karta. Tolmin: LTO Sotočje, 2002.

Predpristopni pomoči Evropske unije oziroma programu Phare čezmejnega sodelovanja med Slovenijo in Italijo se moramo zahvaliti, da smo lani dobili tri zemljevide, zanimive za obiskovalce Posočja. Nastali so namreč v okviru projektov, ki so bili sofinancirani iz omenjenega programa.

Zgodovinska turistična karta Soška Fronta je rezultat projekta Poti miru v Posočju, ki ga je izpeljala istoimenska Fundacija iz Kobarida. Prikazuje potek Frontne črte v Zgornjem Posočju med silovitimi boji, ki so divjali v 1. svetovni vojni. Označenih je 68 lokacij, kjer si lahko ogledamo razne ostanke soške Fronte,

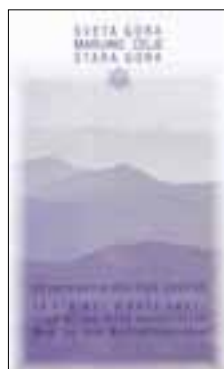
spomenike, pokopališča, kapelice, kaverne, strelske janke, obrambne položaje. Posebej zanimivi so muzeji na prostem, ki so jih uredili in označili v okviru tega projekta: Ravelnik pri Bovcu, Humčič na pobočju Javorščka, Mrzli vrh nad Tolminom, Mengore pri Volčah in Na gradu na Kolovratu. Kljub kritikam, ki sta jih projekt in ureditev teh muzejev doživela v strokovnih krogih, je za planince to koristen pripomoček pri potepanjih po gorah Posočja in pri odkrivanju naše zgodovine. Za kartografsko podlago, na kateri so vrisane tudi planinske poti in vse potrebne turistične informacije, je poskrbel Geodetski zavod Slovenije.

Občina Kanal ob Soči je v sodelovanju z Mestno občino Nova Gorica in Občino Prapотно v sosednji Italiji uresničila projekt povezovalne poti treh svetišč, vse z namenom izboljšanja turistične ponudbe, oživitve redko posejjenega obmejnega podeželja in čezmejnega sodelovanja. S potmi za pohodnike, kolesarje in motorizirane obiskovalce so povezali znamenita romarska svetišča Sveto Goro nad Solkanom, Marijino Celje na Ligu in Staro Goro (Castelmonte) nad Čedadom. Svetišč pa ne ločuje le državna meja, ampak tudi dolini Soče in Idrije, zaradi česar so vse poti precej razgibane in ponujajo obilico doživetij, od ogledov najrazličnejših spomenikov, cerkva, ostankov soške Fronte, uživanja v neokrnjeni naravi pa do razgledovanja z izpostavljenih vrhov in slemen. Avtomobilska povezava vodi s Svete Gore čez Banjško planoto in Kanalski

Vrh v Kanal, kjer se po prečkanju Soče pot povzpne do Liga na Kanalskem Kolovratu, kjer je Marijino Celje. Spustu do BritoPa na dnu doline Idrije sledi vzpon čez Oborco do Stare Gore. Kolesarji se s Svete Gore spustijo v Plave, vzpon na sleme Kanalskega Kolovrata pa vodi čez Vrtače pod Korado. Z Liga se spustijo do BritoPa in naprej ob Idriji do Kosonov, zadnji del pa predstavlja naporejši vzpon do zadnjega svetišča. Romarji, ki se zanesejo le na svoje noge, imajo med Sveto Goro in marijacejsko cerkvi dve možnosti: skozi Deskle ali skozi Kanal. Med Ligom in Staro Goro pešpot delno sledi prejšnjima, delno pa je speljana po svoje. Vse poti se stikajo pri svetiščih in na BritoPu, kjer je v dolini Idrije mejni prehod. Na hrbtni strani karte so avtomobilska, kolesarska in pešpot med svetišči podrobneje opisane, nekaj besed pa je namenjenih tudi opisom treh znanih romarskih svetišč. Podrobnejše informacije o turistični ponudbi ob poti in o prehodu meje dajejo na turistično-informacijskem centru v Novi Gorici, kjer zemljevid tudi dobite. Tudi naj je kartografsko podlago izdelal Geodetski zavod Slovenije.

Tretja, panoramska karta pa je izrazito turistična, saj pregledno prikazuje široko območje grobo rečeno Julijskih Alp in predalpskega hribovja. Poudarek je na predstavitvi občin Bovec, Kobarid, Tolmin, Cerklona in Idrija, saj jo je pripravil LTO Sotočje v okviru širšega in tudi že odmevnega projekta Smaragdna reka (www.smaragdna-pot.com). V njem so uspeli uskladiti koncept z okroženega turističnega območja vse od Trbiža in Kranjske Gore na severu do Ajdovščine in Logatca na jugu. Izdali so številne, izjemno lepo oblikovane promocijske materiale, med katerimi je tudi omenjeni zemljevid. Za njegovo zasnovo je poskrbel Janko Humar, »motor« turizma v Posočju, izdelali pa so ga v Pan Artu. Na hrbtni strani so predstavljene glavne turistične značilnosti regije, ki ji je skupna smaragdno zelena barva reke Soče in njenih pritokov.

Igor Maher

4. seja UO PZS

Konec novembra je bila 4. seja Upravnega odbora PZS. Glavna točka dnevnega reda je bila obravnavanje Programa dela in Finančnega načrta za leto 2003. Dolga razprava je potekala predvsem na temo članarine. UO je obravnaval poročilo gospodarske komisije o letni sezoni 2002. Svoje poročilo je dala tudi delovna skupina za prenovu Obvestil, glasila uradnih objav in sporočil planinske organizacije. UO je poslušal še poročilo o novi Vodniški komisiji in Pravilniku o organiziranosti vodnikov PZS. Naslednja delovna seja Upravnega odbora bo konec februarja. Pred sejo je bil posvet predsednikov meddruštvenih odborov ter začelnikov komisij in odborov PZS. (V. H.)

Savinjski MDO 1999–2002

Savinjski meddruštveni odbor planinskih društev je nadaljeval še eno mandatno obdobje s sedežem v Mozirju (PV 1999: 136). Ob zaključku tega obdobja je združeval 47 planinskih društev, saj so bila v teh letih ustanovljena PD Pristava (20. 4. 1999), PD Nazarje (19. 11. 1999), Ložno sv. Florijan (23. 6. 2000) in Dobrna (30. 11. 2001). Predsedstvo je začelo novo obdobje z 19. sejo (6. 4. 1999), zaključilo pa s 35. (11. 6. 2002). Imelo je sedem članov (predsednik Martin Aubrecht, tajnik Božo Jordan, Maksimiljan Korošec, Jože Malenšek, Adi Vidmajer, Jože Kodre in Edvard Stepišnik) in štiri predstavnike odborov (za mladino, varstvo narave, pota in vodnike). Pokrajinski odbor mladinskih odsekov je imel 13 sej. Sprva ga je vodila Natalija Marovt, nato pa Boštjan Semprimožnik. Odbor vodnikov PZS je vodil Roman Turk, odbor za varstvo gorske narave sprva Ivo Novak, kasneje Milan Matko, območno markacijsko skupino za pota pa je vodil Florjan Nunčič. Udeležba na sejah meddruštvenega odbora, ki so potekale v različnih krajih, je bila zelo različna, povprečno so bili prisotni predstavniki iz 32 društev. (Božo Jordan)

22. srečanje koroških planincev

Člani Koroškega meddruštvenega odbora planinskih društev vsako leto organiziramo srečanja koroških planincev. Vodita nas društvena zagnanost in želja, da bi doživeli nekaj, kar bi naša društva povezovalo, da bi se spoznavali, si izmenjavali izkušnje, se izpopolnjevali in se prijetno družili med seboj. Organizator je vedno eno od koroških planinskih društev. Tak dan je vsako leto skrbno izbran: srečanje je vedno ob pomembni obletnici katerega izmed društev, otvoritvi novih ali obnovljenih planinskih koč, včasih vpletemo kakšen krajevni praznik in še kaj se najde za spodbudo. Odziv planincev je vedno najlepše priznanje prirediteljem in planincev je na takih shodih vedno veliko. Vsak zase in vsi skupaj prispevajo k prijetnemu in veselemu planinskemu vzdušju.

Prvo srečanje koroških planincev je bilo 29. junija 1990 na Naravskih ledinah. Prireditelj je bilo PD Ravne, ki je »zaoralo ledino« poznejših srečanj. Po temeljiti obnovi in dozidavi koč so še dvakrat gostoljubno odprli vrata srečanjem.

V preteklih desetih letih smo na naših srečanjih svečano odprli

štiri planinske objekte. Planinska koča v Grohotu pod Raduho je bila na novo postavljena – prejšnjo je odnesel snežni plaz – in svečano odprta septembra leta 1991. Bili so težki časi, a Korošci smo z vztrajnostjo in svojo znano trmo uspeli postaviti novo kočo. Andrej Brvar, predsednik PZS, je takrat dejal, da smo Korošci, natančneje PD Mežica, s to kočo dali lepo darilo vsem Slovencem. Člani PD Dravograd so avgusta leta 1994 uresničili svojo dolgoletno željo, da bi tudi oni upravljali svojo planinsko kočo. Uspele jim je, ko so bivšo stražarnico preuredili, da je postala ena najlepših koč v Sloveniji. Zdaj je to znana planinska koča pod Košenjakom. Člani PD Radlje so septembra leta 1998 obnovili kočo na Pesniku. Takrat so dali pobudo predsedniku PZS, da bi ob jubilejih ustanovitve PZS in drugih pomembnih dogodkih organizirali srečanja slovenskih planincev. Idejo so uresničili leta 2002. Člani PD Vuzenica so leta 2001 odprli planinsko kočo Planinc na Pohorju. Obiskovalcem no nudila toplo zavetišče v vsakem letnem času. Z izgradnjo se jim je uresničila dolgoletna želja. 20. jubilejno srečanje koroških planincev je bilo pri koči na Košenjaku avgusta leta 2000. Tam smo svečano odprli Ko-

Na srečanju koroških planincev je bilo zelo slovesno

roško planinsko pot (KPP). Hkrati smo izdali tudi lepo opremljen vodnik po KPP in dnevnik. Pohodnik za prehojeno pot prejme spominsko značko, ki mu jo podari Koroški MDO. Častni znak z vgrajenimi simboli planinstva bo prijetno priznanje, ki bo dobitniku spomin na nepozabna doživetja s pohodov po Koroški planinski poti in hkrati vabilo za naslednje planinske podvige.

Ob 50-letnici PD Ravne na Koroškem je bilo 22. septembra 2002 na Naravskih ledinah pod Uršljo goro 22. srečanje koroških planincev. Srečanja so se udeležili tudi častni gostje iz Trsta, ki so člani planinske sekcije pri športni zvezi Sloga in jih je vodil Viktor Stopar. PD Ravne z njimi sodeluje že vrsto let. Zbralo se je okoli petsto ljubiteljev planin, zanje so pripravili prijeten kulturni program. Svečani govor je imela županja občine Ravne Ivana Klančnik. V njem je poudarila pomen planinstva v naših krajih in pohvalila organizatorje domačega društva in njegovega predsednika Jožeta Žunca. PD Ravne je prejelo posebno pohvalo Planinske zveze Slovenije, ki jim jo je izročil predsednik PZS Franci Ekar. Predsednik Koroškega MDO je najzaslužnejši članom za uspešno delo v matičnem društvu izročil priznanja MDO. Ob tej priložnosti je PD Ravne osnovnošolcem podelilo priznanje za literarne in likovne prispevke na temo planinstva. (Mirko Mlakar)

Jubilej sežanskih planincev

Pred 50 leti, točneje 20. novembra 1952, se je začelo organizirano planinstvo v Sežani na Krasu. Ob ustanovitvi je Planinsko društvo Sežana štelo 68 članov, danes jih je skoraj 600, pred leti pa jih je bilo tudi že več kot tisoč. Ob pomembnem jubileju so se zbrali na slovesnosti v Kosovelovem domu v Sežani. Najprej je zbrane nagovoril Edvin Furlan, predsednik društva, misli o polstoletni zgodovini sežanskih planincev pa je dodal Pavel

Skrinjar. Čestitke ob jubileju so prihajale od vseh strani, od predstavnikov sosednjih društev, pa tudi od Francija Ekarja, predsednika PZS. Svečano vzdušje so dopolnili številni izbrani in šolani glasovi, saj so v kulturnem programu nastopili oktet Bori, Primorski kvintet pozavn in otroški pevski zbor OŠ Srečka Kosovela iz Sežane. Novembrsko praznovanje sta popestrila še dva dogodka: predstavili so zbornik, v avli Kosovelovega doma pa je planinske Fotografije pod naslovom Nazaj v planinski raj na ogled postavil Simon Strnad. Zbornik v sliki in besedi prikazuje prehojeno planinsko pot Kraševcev, pri čemer je še posebej izpostavljena planinska kočča na Kokoši, ki je rezultat prostovoljnega dela številnih planincev. (Igor Maher)

Žalčani pojejo

S septembrom 2002 je Mešani pevski zbor Žalec vstopil v sedmo sezono delovanja. Pred šestimi leti je na pobudo vodstva Planinskega društva Žalec in nekaj pevskih navdušencev 30 pevcev in pevk strnilo svoje glasove v zbor. Danes ta zbor, ki ga ves čas vodi ugledna glasbena pedagoginja in vneta planinka Mira Kodrun, organiziran pa je kot kulturno društvo, šteje 28 pevk in 22 pevcev, ki prihajajo iz številnih planinskih in drugih društev iz Žalca in okolice. Zbor redno

nastopa na raznih planinskih in drugih prireditvah, pohvalijo se lahko tudi s samostojnim koncertom, ob tem pa se že pripravljajo na novega. Vsem je bilo v veliko vzpodbudo lansko gostovanje v Berlinu pri znanem slovenskem župniku Izidorju Pečovniku. Doslej so naštudirali že prek 40 pesmi, predvsem planinske in slovenske narodne. (Janez Meglič)

Solarni strešnik

Evropska komisija vsako leto podeljuje nagrado evropski okoljski izdelek (www.eu-environment-awards.org). Za leto 2002 je to prestižno nagrado, za katero se je potegovalo več kot sto izdelkov, prejelo slovensko podjetje Gea-SOL iz Ljubljane (www.geaol.si) za solarni strešnik, izum Aljoše Pajka. Strešnik, ki se na videz ne razlikuje od običajnih, je namenjen za sprejem in pretvorbo sončne energije v toploto, torej za ogrevanje sanitarne vode, lahko pa tudi za dodatno ogrevanje prostorov. Izdelan je iz prosojne umetne mase, je votel, skozenj pa kroži tekočina, ki sprejema energijo sonca. Tekočino lahko poljubno obarvamo, tako da se sploh ne loči od ostalih strešnikov na strehi. Obstoječe strešnike na določeni površini le odstranimo in jih nadomestimo s solarnimi, odprtine na zgornjem in spodnjem koncu pa omogočajo kroženje tekočine. Trenutno izdelujejo le strešnike vrste zareznik in mediteran, načrtujejo pa še druge, tudi v obliki skodle in bobrovca. S tem bodo zanimivi za uporabo v gorskem svetu, tudi na strehah planinskih koč. Njihova prednost je poleg zlitja z okoljem še enostavna montaža, široka uporabnost in visoka funkcionalnost. Uspeh s solarnim strešnikom je bil vzpodbuda za podjetje, da so ob podpori Svetovnega sklada za okolje (GEF) in številnih ministrstev začeli pripravljati nacionalni projekt Vsaka hiša – sončna hiša, ki bi v gospodinjstva pripeljal sončno energijo. (Igor Maher)

KVALITETA V GIBANJU

T d.o.o., Ljubljana

hlače CLIMBING

Schoeller Strechlite:
tkanina z visokimi zahtevami po trpežnosti in elastičnosti materiala, udobnosti in svobodi gibanja

Zatezni trak:
boljša zaščita nog proti vetru, mrazu, insektom

Kevlarske ojačitve:
omogočajo visoko zaščito na izpostavljenih delih

Namembnost:
GORNIŠTVO
ALPINIZEM
PLEZANJE

Informacije: IGLU ŠPORT d.o.o., Ljubljana